

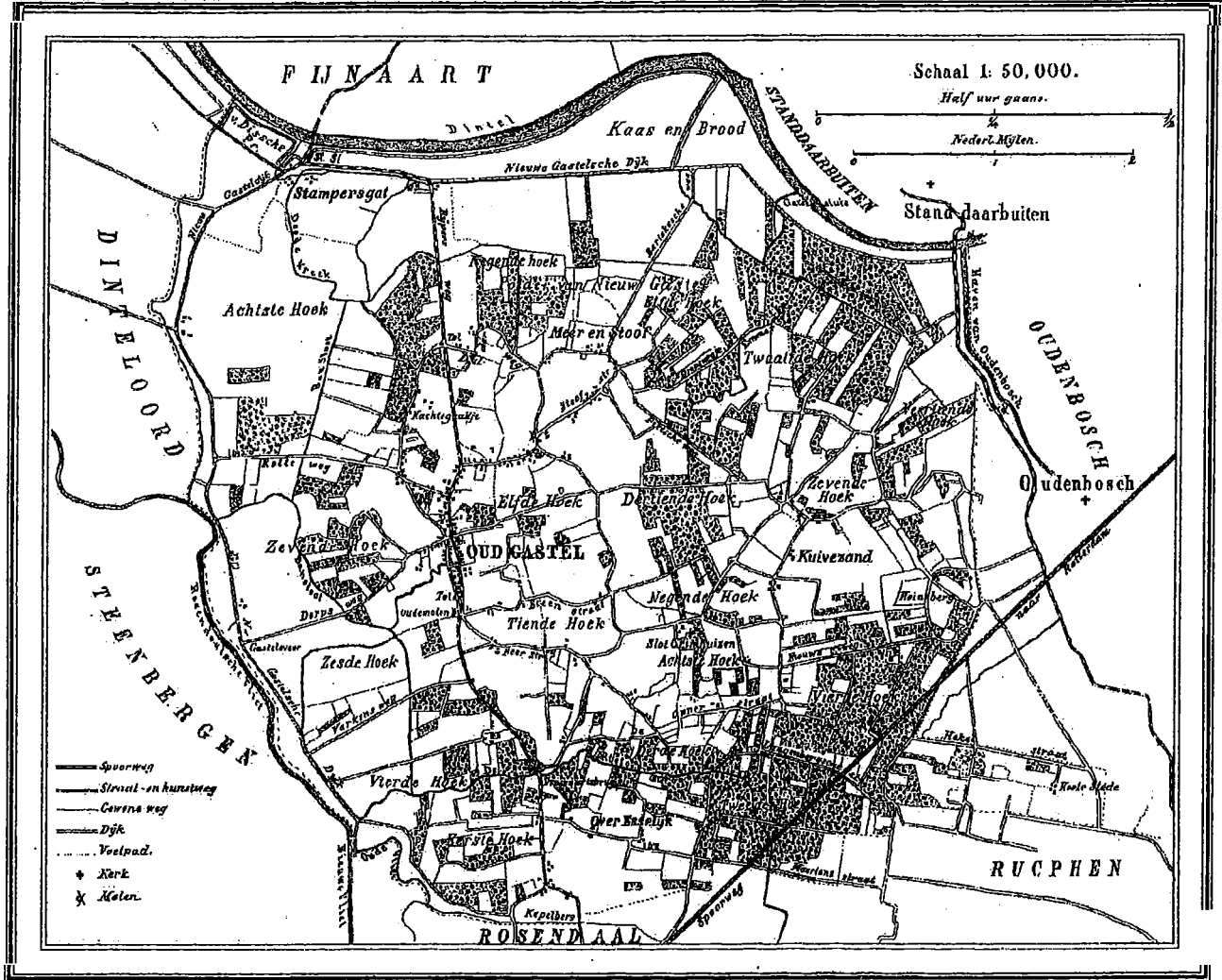
JAARBOEK

heemkundekring het land van gastel

2008

PROVINCIE NOORD-BRABANT.

GEMEENTE OUD- en NIEUW GASTEL.



Geteekend door J. Kuijper

3312-Bunders, 3250 Inwoners.

Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden.

INHOUDSOPGAVE

	blz.
Voorwoord	3
Uit 'herinneringen van broeder Theophile Nijman'. slot	4
Over een grafsteen tegen de kerk in Oud Gastel, pastoor en deken Hesselius	26
Bisschop J.C. Meeuwissen. deel 2	41
Lijst van al of niet verdwenen zaken in Oud Gastel, deel 2	64
Oud. de duvel is oud. Gastels oudsten	84
Een financiële ramp in 1935	85
Van Achter- tot Zuiddijk. deel 4	88
Geschiedenis Protestantse Gemeente te Gastel en Kruisland	99
Familie van Leengoed. deel 3	109
Activiteiten van heemkundekring 'Het Land van Gastel'	115
Inwijding Mariakapelletje	117
Verslag van de excursie naar Nijmegen en Appeltern	122
Informatie Heemkundekring 'Het Land van Gastel'	125
Ledenlijst 'Het Land van Gastel' 2008	127

COLOFON

Jaarboek 2008

Uitgave van: Heemkundekring 'Het Land van Gastel'
Oud Gastel

Redactie: de heer J. van de Berg
de heer F. van Merrienboer
de heer P. Peeters

Realisatie: *Blusschrift* Oud Gastel

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

Foto's. voor zover de eigenaar niet is aangegeven. zijn uit het archief van Heemkundekring Het Land van Gastel.

VOORWOORD

Voor u ligt het 25^{ste} jaarboek van de Heemkundekring Het Land van Gastel. Het samenstellen van het jaarboek betekent ieder jaar weer een krachtinspanning voor de redactiecommissie. Ook dit jaar weer hebben Piet Peeters en Frans van Merrienboer het leeuwendeel van het redactiewerk op zich genomen en met succes een groot aantal afwisselende artikelen uit het Gastelse verleden bijeengebracht.

In dit jaarboek een artikel over de grafsteen van Hesselinus, die tegen de kerktoeren is bevestigd. Voorts wordt dit jaar het slot van Herinneringen van broeder Theophile Nijman gepresenteerd en een vervolg op het artikel van Peter en Maria Lambregts Meeuwissen over bisschop J. Meeuwissen.

Vroeger werden wel 'snitselbanken' gezongen tijdens diners op feesten, een bijdrage uit 1939 van de familie Van Leengoed.

Ook dit jaar neemt Piet Peeters u mee in een wandeling door Gastel langs de winkels in de Kerkstraat, Markt, Dorpsstraat en Meir.

Daarnaast treft u een artikel aan over het hervormde waterstaatskerkje in de Dorpsstraat.

De kredietcrisis die zich het afgelopen najaar aandiende is reden geweest om enkele documenten van het faillissement van de bank van Van Gilse in 1935 in dit jaarboek op te nemen.

Vervolgens treft u een verhaal aan over het nieuwe kapelletje aan de Roosendaalsebaan.

Veel leesplezier toegewenst!

Leo van Leengoed
voorzitter

UIT 'HERINNERINGEN VAN BROEDER THEOPHILE NIJMAN'

Deel 16 [Slot]

Dit is het slot van eerdere artikelen uit de jaarboeken van onze heemkundekring..

Hier is geput uit een 28-tal schoolschriften, waarin Broeder Theophile Nijman zijn herinneringen heeft opgeschreven. Hij begon hiermee in 1943. Vanaf 1944 zijn het dagboeknotities. Ze zijn hier letterlijk weergegeven, met soms een korte toelichting mijnerzijds, tussen haakjes.

20 OKTOBER 1965

Dus meer dan een jaar geleden, dat ik dit schrift in handen genomen heb. Is dit een bewijs van de verontrustende rust, die hier heerst? Zo zou men het kunnen uitdrukken. Om bij de laatste aantekening te beginnen. Ik geloof, dat ex-pastoor Janssen op het einde van november of begin december vrijgelaten is. Juiste berichten ontbreken ten enenmale! Hij moet zich dan begeven hebben naar Westmalle bij de Trappisten. Later werd hij in Tilburg enkele malen gezien – hij had daar werk – zegt men, maar hij moet nu weer in Westmalle zijn. Heeft Bornhem geweigerd hem te ontvangen? Ik geloof het wel, het valt ook niet mee bij eigen confraters terug te komen. Er zijn echter weinig mensen, die de juiste toedracht van deze zaak weten... Ik ook niet, het is tragisch, vooral voor de gevolgen. In Gastel is dan een nieuwe kapelaan gekomen, drs. Timmermans, zodat daar weer vier Cisterciënzers zijn, evenals in Oudenbosch. Aalmoezenier Kloeg schijnt helemaal met Bornhem gebroken te hebben. Ik heb gehoord, van ingewijden, dat hij nog lang met de abdij gecorrespondeerd heeft, maar op zijn brieven geen antwoord kreeg. De beide doktoren S. en V. zijn met de burgemeester, naar het schijnt op de Gastelse pastorie geweest en, zo zou men het kunnen interpreteren, de strijd aangeboden tegen Bornhem. De burgemeester had er zich beter niet mee kunnen bemoeien, ik hoor dat hij zich ook diezelfde avond heeft teruggetrokken. Precies weet ik het niet.

In ieder geval is daarop door pastoor van Dam? een tegenactie begonnen en verschillende personen en instanties hebben brieven geschreven ten gunste van de geestelijkheid. De prelaat en de pastoor van Gastel zijn bij bisschop de Veth van Breda geweest en ik heb de indruk, dat deze er ook voor zou zijn, dat de Cisterciënzers vertrekken. Hij moet ze zelfs andere parochies hebben aangeboden! De prelaat, met wie ik in zijn kapelaansjaren zoveel omgang had en die, toen ik in Gastel was regelmatig op bezoek kwam, heeft het niet alleen niet gemakkelijk, maar heeft zelfs ontslag gevraagd. Op dezelfde dag, dat dit krantenbericht verscheen, een week geleden, was er een broeder van Bornhem in Gastel, die vertelde, dat de prelaat al vier weken niet meer in de abdij was! En dat hij niet gezegd zou hebben, waar hij naar toe ging.

Ik ben verleden week nog bij Mr. H. Mastboom geweest en aan het slot van ons lang gesprek, vertelde hij mij van die actie tegen Bornhem en ik merkte wel, dat hij het daar niet me eens is. Hij denkt, als ik, aan de historie. Al mijn vroegere lezingen en studies ben ik aan het bewerken en hoop er een publicatie van te maken; "Uit de geschiedenis van het Oostkwartier van het Markiezaat van Bergen op Zoom." Ik sta totaal buiten deze zaak, als ik in Gastel woonde, zou dat niet het geval zijn. Het begint wat te lijken op de kwestie Hofland! Maar als ik er ooit bij betrokken zou worden, zou ik achter Bornhem staan. Toegegeven, dat de geestelijkheid zich wat meer diende in te spannen de moderne stromingen inzake theologie, literatuur, in 't algemeen de wetenschap, meer zich eigen te maken. Ik denk niet dat er in Gastel momenteel andere opzienbarende problemen bestaan. Ons eigen probleem is er een van een tekort aan Nederlandse broeders.

Naarmate de jaren verstrijken – volgend jaar is mijn eerste ambtstermijn van drie jaar om – laat zich dat pijnlijker voelen. Br. Maurice is 70, Br. Willibrord, directeur van het internaat 67, Br. Majella half in de vijftig, ik bijna 60 en Br. Cornelis 33. "Ende dispereert niet," zei J.P. Coen, maar veel hoop op een nog lang voortbestaan is er toch niet. We kunnen alleen maar afwachten. Ik heb op het ogenblik zeer weinig contact met de huizen in Belgie, zelfs met de Oversten is er, zelfs onbegrijpelijk en pijnlijk voor mij, zo goed als geen relatie. Er is nu een uitgebreid provinciaal bestuur, er is een hoofdbestuur, maar we horen of zien er zeer weinig van. Ik weet niet, waar dit aan ligt, maar ik geloof, dat zij teleurgesteld zijn, dat wij geen nieuwe aanwas hebben. Later meer hierover.



Bisschop Baeten op bezoek op de schippersschool in 1960
met in de deuropening pastoor van den Elzen en op de voorgrond broeder Theophile Nijman.

21 MEI 1966

Dit zal wel de laatste aantekening worden, die ik in Teteringen schrijf. Het huis is nl. tegen 1 augustus a.s. opgeheven. Zoals uit de vorige bladzijden gebleken is, zit er geen toekomst meer in onze afdeling. Ook in Oud Gastel niet. Allereerst noteer ik hier het 'persoonlijke'. Zodra ik hier enkele maanden was, heb ik gedacht en gezegd, ik zal hier niet sterven! Op de eerste en voornaamste plaats: mijn werk.

Het enige, wat ik in feite hier te doen heb, is voor eten te zorgen, de bestellingen te doen, de boekhouding bij te houden, inspringen als het nodig is en zo meer. Ik heb een zeer eenzaam leven, begrijpelijk. Br. Andomar Spronk, 70 jaar, maakt, bij goed weer, dagelijks zijn toertje met de fiets. Br. Cornelis is op vrije middagen en zondagen met de jongens, of met een gedeelte daarvan, want het zijn vrije knapen, voetballen of naar de stad enz. Nu, dat is helemaal niet erg.'s Middags en praktisch de halve zondag werk ik aan mijn boek. Gelukkig, dat ik daar tenminste ambitie voor heb, anders was het leven niets voor mij. Invloed heb je als directeur weinig, somtijds hebben ze je eens nodig. En zijn ook nog al, in de loop der jaren, verschillende jongens weg. Moeilijkheden en een of andere aanleiding en het is gebeurd. Als directeur heb je je te schikken, vooral ten opzichte van de confraters.

Al lang verlang ik terug naar de school, ook om financiële redenen reden zou dat voor dit huis hard nodig zijn, want we kunnen er onmogelijk komen met 25 jongens van f 1000,- p.j.

Gastel betaalt dan nog wel f 3000,- huur, f 5000,- aflossing plus rente. Geen gezonde toestand. Aanvankelijk dacht ik nog hier in de buurt aan een school te komen en hier te blijven. Maar dan denk je weer; waarom niet naar je eigen school, die je zelf gesticht hebt. Als ik in Gastel kom, vliegen de jongens op mij af om me de hand te drukken. En dan zie ik, dat het grootste aantal kinderen voor mij gewoon nieuwelingen zijn, kinderen die na augustus 1963



Broeder Willibrord

gekomen zijn... Dit is bijna onverdraaglijk! Dan heb ik heimwee naar dat huis en naar die school. Op 21 maart jl. was ik in gesprek met collega Br. Willibrord en hij zei mij, dat we nu moeten beslissen per 1 augustus de heer A. van Kalmthout voor vast te benoemen. In 1962 is hij voor een jaar tijdelijk benoemd, in 1963 kwam zijn zuster hem vervangen, want hij ging nog Hoofdakte halen. In 1964 weer tijdelijk benoemd, dus nu kon hij voor vast benoemd worden. Nu is het echter zo, dat ik 36 dienstjaren heb en dat ik dus nog vier jaar voor de klas moet, om straks – ik word in mei 60 jaar – volledig pensioen te trekken. Ofschoon dit voor Congregaties, ook bij ons bijzaak is, heb ik toch hiervan het uitgangspunt gemaakt, om in de plaats van de heer

van K. op de schippersschool terug te komen. Br. Willibrord was het hiermee eens en ik heb allereerst de heer Verhaart van mijn voornemen kennis gegeven. Hij heeft toen van Kalmthout gesproken en die begreep een en ander zeer goed. Hij is bovendien jong, gaat trouwen en zich elders vestigen. Ik heb hem ook een paar keer gesproken en van die kant komt alles in orde. Br. Cornelis hier kon er ook in komen en hoopte, dat er dan uit Belgie iemand als derde man zou komen. Tijdens de retraite, van 4 t/m 9 april jl. ben ik gaan praten met Br. Gen. Overste en Br. Provinciaal. En zo is de zaak aan het rollen gegaan. Ik ben van mening, dat wij geen Nederlandse jongens meer in onze congregatie zullen krijgen, ik heb zelfs iemand van 20 jaar aangeraden naar een Nederlandse Congregatie te gaan, gezien de leeftijd van de vier Nederlandse broeders. Denk eens vijf jaar verder en zo'n jonge man komt helemaal alleen te staan... Dit geldt in zekere mate ook voor Br. Cornelius, die nu 35 jaar is. Br. Provinciaal is daarop een dagje hier geweest, we hebben nog gepleit Teteringen niet direct op te heffen, de jongens enz, maar mijn opinie voor de toekomst heeft wel de doorslag gegeven en in de vergadering van het Hoofdbestuur de dato 18 april is het huis opgeheven. Ik heb daarmede enkele drukke weken achter de rug en wacht even af, welke bestemming dit huis, van de kerk, zal krijgen.

15 JUNI 1966

De 13^{de} juni zal een der schoonste dagen van mijn leven blijven. Het was een zeer warme maandag, dat wij naar Nijmegen togen, om, als paranimf, de promotie bij te wonen van mijn vriend Theunisse, die op deze dag doctoreerde in de Letteren op een proefschrift over Jan Frederik Vlekke. In de winter van 1960 was hij bij mij gekomen om te vragen of er in "Vlekke iets in zat" voor doctoraalstudie. Ik heb hem toen en in de volgende jaren alles gegeven wat ik bezat en hem in contact gebracht met Prof. Bernard Vlekke. Deze heeft ook zijn archief ter beschikking gesteld, als ook de fam. Balthazar Vlekke. Ik ontmoette in Nijmegen nog drie zoons van J.F.Vlekke, nl. Bernard, Jan uit Bergen op Zoom en Leo, pastoor te Altford. We waren met 30 personen aan het diner, waar ik een tafelrede hield en de vier brieven, die Prof. Gerard Brom mij in 1958 had geschreven aan de promotor, Prof. Manning heb gegeven. Ik kreeg veel lof voor mijn Vlekke-werk in het verleden, zowel van de familie als van de promovendus. Er waren bij de promotie 8 leden van het J.F.Vlekke-comité met de erevoorzitter, burgemeester Andriessen.

9 JULI 1966

Martelaren van Gorcum. Waar is de tijd gebleven, dat ik er lezingen over gaf. Nu hoort men in de kerk zelfs hun namen niet meer noemen. Hoe moeten we de nieuwe ideeën allemaal verwerken. Ik heb jarenlang in alle klassen van mijn

school Godsdienstles gegeven. Ik heb deze week vergaderd met de onderwijzers en zag de oude boeken van pastoor Potters, uitleg catechismus, weer staan. We kunnen die nu beter opstoken; de catechismus bestaat niet meer en de uitleg is totaal anders dan vroeger. En dan sta ik nu weer voor mijn nieuwe functie. Daar de onderwijzer die weg gaat, de eerste en tweede klas deed, zijn die klassen mij toegewezen. Ik ben aan het lezen in een handleiding voor het eerste leesonderwijs. 't Zal wat worden. 't Eigenaardigste is, dat ik mij gelukkig voel, althans niet ongelukkig! Ik ben dan na twaalf jaar van de verantwoordelijkheid van het directeurschap af. Ik heb Br. Provinciaal geschreven, dat het mijn wens en mijn verlangen is, dat Br. Willibrord zijn functies als directeur van het internaat en Huisoverste zal blijven behouden. Antwoord heb ik daar nog niet op gehad. Het contact met Kapellen, met België, lijkt nu totaal verbroken. Waarom?, dat weet ik ook niet. We zijn nog enkele weken in Teteringen om alles op te ruimen, enkele dingen van de hand te doen, we zullen maar zien. Onze school zal dit jaar 75 leerlingen tellen, dus te weinig, maar is toch nog 81 geworden. Er zouden ook meisjes aangenomen worden, maar om financiële redenen is dat niet doorgegaan. Persoonlijk was ik er ook niet erg gelukkig mee.

20 JULI 1966

Alle jongens, die hier [Teteringen] woonden, hebben hun bestemming gevonden. Vier zijn geslaagd voor MULO en nog een jongen voor LTS. Vijf jongens, die hier de eerste klas MULO gedaan hebben, gaan mee terug naar Gastel, waar nog drie kandidaten zijn. Het zal dus zo zijn, dat daar, evenals voor 1963, een afdeling MULO zal zijn. Een der oorzaken, dat ik in 1963 wegging was juist de aanwezigheid van een groep MULO-jongens, een 15-tal! Maar men kan er moeilijk buiten. Verschillende van die jongens hebben broertjes en zusjes en die zouden we kunnen verliezen, als wij ze niet aannamen. Wie echter voor deze MULO-jongens zal moeten zorgen, weet ik niet. Ik heb in april voorgesteld, dat zowel Br. Natal, de huidige surveillant van de groten in Gastel, als Br. Cornelis, zouden blijven, de laatste dan voor de MULO-jongens. Maar of dit feest door zal gaan, valt te betwijfelen, gezien het gebrek aan Broeders, ook in België. Uiteindelijk is Br. Cornelis surveillant van de groten geworden en zit ik 's avonds bij de MULO-jongens. De geestelijkheid, die belast is met de zielzorg voor de schippers, doet ook weinig voor ons. Als men hoort, dat het jongensinternaat Nijmegen vol zit en wij enkele tientallen te kort komen, dan zoekt men wel naar oorzaken. En dan te weten, dat Nijmegen veel duurder is. Maar men beschikt daar niet alleen over natuurschoon, maar ook over uitstekend personeel. En daar moeten we de hoofdoorzaak zien.

Ik heb vorige week aalmoezenier Nieuwenhuizen [overleden 21 juni 2008] op bezoek gehad, hij komt hier meer dan in Oud Gastel en heb alles nog eens doorgepraat met hem. Ook over de kwestie van aanneming van meisjes. Het is

net als bij ons, de Congregatie en ook zijn stichting, huivert in deze enige garantie op zich te nemen. Collega Kerremans [onderwijzer aan de school in Oud Gastel] heeft er zeer hard voor gewerkt, maar het is ook geen eenvoudige zaak. Zaterdag jl. was het 'Plechtige Communie' in Oud Gastel, om de oude term nog eens te gebruiken, ik ben er geweest en heb meteen afscheid genomen van dhr. Van Kalmthout, wiens opvolger ik ben. Ik zal in augustus nog vele dagen werk hebben om 'mijn Klas' in orde te maken.

Br. Willibrord vertelde mij het volgende; het is te verwachten, dat de Cisterciënzers uit Oud Gastel zullen vertrekken! Oudenbosch zou blijven bestaan als Cist. Parochie; de heren zouden zich daar kunnen vestigen en van het bisdom een functie kunnen krijgen. De pastoor moet gelijk gezegd hebben: als het zou gebeuren, weigeren wij alle vier een dergelijke functie te aanvaarden; we gaan liever terug naar België en zullen daar wel in de zielzorg ingeschakeld worden. Ook de goederen zouden naar het bisdom overgaan. Voor mij is dit een opzienbarend bericht. Ik ken hun geschiedenis, al kan men van geschiedenis niet leven en zou het zeer betreuren. Als ik over een week weer terug in Gastel ben, zal ik er wel meer van horen. Later zei men; uitsterven, geen nieuwe pastoor of kapelaan meer uit Bornhem. Ik blijf nog enkele dagen hier, om alles te regelen, dan ga ik terug, niet om stil te zitten!, want de dagen aan een continu school zijn heel lang. Met Gods zegen, hoop ik er toch nog enkele jaren vruchtbaar te werken. En hoe het dan daar in de volgende jaren verder zal gaan, altijd maar afwachten, dat is het mensenleven. Vermoedelijk komen wij ooit nog in een der Belgische huizen terecht.

5 MAART 1967

Is de tijd weer zo vlug voorbijgegaan, dat er weer geen gelegenheid was, iets op te schrijven? Toch niet, de dagen hebben hier hun trage gang. Zoals gemeld, mijn voornaamste werk bestaat in school doen! Een gemengde klas, eerste en tweede. Wat valt dit werk mij ontzettend tegen. Is het de leeftijd? Is het de geest, die hier heerst? Zij het de te lange dagen voor deze kinderen? Ik weet het wel, ze zien me hier weer even graag als vroeger en ik ben nu, na een half jaar het schoolleven weer wel wat gewend. Maar in de eerste maanden dacht ik, dat houd je je nooit vol! Ik schrijf daar verder maar niet over, er zijn veel andere zaken, die mij bezig houden, maar waar ik toch, tijdens mijn werkuren, niet over pieker. Ik zit al enkele jaren in een commissie voor schippersinternaten en bezoek vrij regelmatig de vergaderingen te Rotterdam. Aanvankelijk ging dit over subsidie aan schippersinternaten, maar alvorens hierover dieper in te gaan, besloot de commissie eerst een rapport samen te stellen over 'het ideale internaat'. Hoewel mij alles erg onwezenlijk lijkt, bijv. drie leidsters over een groep van 20 kinderen en vele ander zaken, moet toegegeven worden, dat er veel goeds in deze ideeën zit en dat dit en dergelijke rapporten hun invloed zeker zullen hebben. Men is er voor, dat onze internaten

nu gemengd moeten worden en niet alleen jongens en meisjes moeten huisvesten, maar ook niet-schipperskinderen. Misschien worden dergelijke voorwaarden wel geeist om straks in aanmerking te komen voor rijkssubsidie. Deze subsidie wordt overigens al druk verstrekt en Rotterdam, het katholiek schipperscentrum van aalmoezenier Nieuwenhuizen, heeft zijn uiterste best gedaan om ook alle katholieke internaten daarin te betrekken. Alleen Gastel bleef achter. Dat zat hem vooral in de gebrekkige boekhouding! Mijn vriend en medelid van de commissie, Br. Erhard uit Maastricht is hier een paar dagen geweest en we hebben de nodige papieren voor den Haag, over 1964 en 1965 toch klaar kunnen krijgen en wachten nu maar op subsidie. Ondertussen heb ik met de aalmoezenier diepgaande gesprekken gevoerd. Gastel is een aflopende zaak. Het personeel wordt te oud, de opvoeding van de leerlingen is niet up to date enz. De toekomst ziet er voor ons broeders, om allerlei redenen, somber uit. We moeten de werkelijkheid onder ogen durven zien. Zowel aalmoezenier Nieuwenhuizen als Br. Erhard zijn van mening, dat we het internaat niet verder moeten afzwakken. Nu het nog min of meer rendeert (90 leerlingen) zou men het beter in andere handen kunnen geven, dan wanneer we straks van een verlopen zaak moeten spreken. Mijn laatste gesprek met dhr. Nieuwenhuizen in een hotel in Roosendaal heeft mij overtuigd, dat hier iets in zit. Zelfs liet hij horen, dat de RK Schoolvereniging St. Nicolaas uit Rotterdam, er zou over kunnen denken in deze ernstige zaak op een of ander wijze te bemiddelen. Verder zijn we niet gekomen, we hebben al stof genoeg om over na te denken. Ik voor mij denk er hard over, om als eerste naar België terug te gaan, het is de vraag of men daar voor mij iets te doen heeft... Nu denk ik niet verder meer over dienstjaren en pensioen, alles zal wel eerder gaan, geloof ik. Niemand kent mijn gedachten hier en niemand merkt daar ook iets van. Met Pasen moet ik, behalve een week op retraite, ook een week naar Kapellen, als lid van een commissie van enkele broeders, die de herziening van de Constitutie ter hand nemen. In 1968 moet er een zakenkapittel gehouden worden. Vermoedelijk heb ik dan wel gelegenheid met de Gen. Overste te spreken, die al vele weken te bed ligt, tengevolge van een maagzweer. Het zijn vaak zware gedachten, die mij bezig houden, maar wat een geluk, dat ik lid ben van de Congregatie der Broeders van Scheppers, die mij toch nooit in de steek zal laten. In november 1966 hebben we nog een mooie Vlekke avond georganiseerd. We hadden besloten het J. F. Vlekke comite te liquideren. We hebben de lezingen en herdenkingen in 1949 gehad, we hebben in 1958 het monument opgericht en in 1966 de promotie van dhr. Theunisse. Ik heb alles die avond gememoreerd, het was een sfeervolle avond. De fam. Vlekke, Theunisse, gemeentebestuur, belanghebbenden enz. Er is ook nog sprake geweest van oprichting van een culturele kring; ik zou die oprichtingsvergadering leiden, maar door het overlijden van de heer A. Buys, is daar nog niet van gekomen. Dhr. Buys was 40 jaar lang posthouder hier en zat in alle mogelijke comites, heeft heel wat artikelen geschreven over de Gastelse geschiedenis, was een

verwoed verzamelaar van oude voorwerpen, bidprentjes enz. Hij heeft maar enkele jaren van zijn pensioen kunnen genieten.

Nog wat over de pastorie. Het is nu wel zeker, dat er na deze Cisterciënzers, geen ander opvolgers meer zullen komen. Bornhem kan ze niet meer leveren. Ook zij staan er zeer moeilijk voor en zoeken nieuwe wegen. Ik heb in december jl. nog een gesprek gehad met prelaat Peeters. Hij is in Spa rector en ziet de toekomst voor Bornhem ook zeer somber in. Hij heeft geen contact meer met de abdij. Ex pastoor Janssen is verbonden aan een rusthuis in Contich (Antwerpen]. De vroeger kapelaan van Gastel Siteur (later kapelaan in Oudenbosch], vervolgens terug naar de abdij, heeft Bornhem verlaten, is zelfs geseculariseerd. Hij schijnt ergens in Vlaanderen te wonen. Men heeft hem gezien als chauffeur van een vrachtwagen, als het waar is! Maar tegenwoordig schijnt niets tot de onmogelijkheden te behoren.

1 OKTOBER 1967

De zomervakantie van 6 weken is voor mij een zeer bijzondere geweest. Ik heb er vier van in Kapellen doorgebracht met de confraters van de commissie van herziening van de Constituties. Het leken zware dagen, maar ik persoonlijk vond ze zeer aantrekkelijk. We hadden praktisch van 9 tot 6 uur vergaderingen en besprekingen; het waren interessante onderwerpen. Onze taak was de ingekomen brieven van de huizen, die het provinciaal bestuur reeds geklasseerd had, te bespreken. En daaruit een nieuwe voorlopige tekst te maken van Consistuties, die volgend jaar in het zogeheten zakenkapittel door de gekozen kapittulanten besproken zal worden. Of ik hierbij zal zijn, zal afhangen van de keuze der kapittulanten door de geprofeste broeders. Die samenstelling van het zakenkapittel is rond nieuwjaar te verwachten. [ben gekozen]. De commissieleden werken intussen thuis aan de tekst. Ik heb hiervoor nog geen tijd gehad, daar men mij gevraagd heeft een artikel te schrijven voor de Ghulden Roos voor het jaarboek 1967. Uit mijn hiervoor genoemde studie heb ik dit artikel samengesteld en genoemd 'Uit de geschiedenis van het Oostkwartier van het markizaat van Bergen op Zoom'.

Intussen is er een culturele kring opgericht. De oprichtingsvergadering, 28 september, was goed bezocht, een select gezelschap, alles viel mee. De initiatiefnemers, P. Akkermans, W. Hofland en ik, monumentencomite, waren tevreden. Ik gaf een overzicht van de heemkundekring St. Bernardus en St. Laurens. Er werd een voorlopig bestuur gevormd en hiermee hopen we te proberen in Gastel wat culturele avonden te organiseren. Wat de school betreft, ik heb nog steeds de 1^{ste} en 2^{de} klas; het aantal leerlingen is weer een eindje gezakt.... Van de hiervoor besproken kwesties kan ik verder nog niets opschrijven, alles draait weer, ofschoon er wel veranderingen zijn geweest. Het werd voor de 73-jarige Br. Maurice wel wat druk; hij deed nog enorm veel werk in de keuken; hij vroeg en kreeg zijn verandering en is nu in Alseberg in zijn

oude functie op de ziekenzaal. Hij maakt het daar gelukkig zeer goed. Ook Br. Antoninus, die 16 jaar, dus van het begin af, verbonden was aan het internaat, is verplaatst, toevallig ook naar Alseberg. Ook in België kampt men met een groot tekort aan personeel, vooral voor de internaten, zodat we vrezen dat binnen afzienbare tijd een der grote internaten opgeheven zal moeten worden.

14 APRIL 1968

De culturele kring draait op volle toeren, we hebben al vijf avonden achter de rug.

Ik heb een avond verzorgd en een voordracht gehouden over 'De organisatie van de R.K. Kerk in Nederland, in het bijzonder van het bisdom Breda, in verleden en heden'.

Na mijn artikel in de Ghulden Roos, verleden jaar, heb ik de wordingsgeschiedenis van ons bisdom eens bestudeerd. Drie maanden lang een bijzonder interessante studie. In dezelfde tijd, kwam de perschef van het bisdom, de heer F. Oudejans hier, om te vragen of ik tegen 25 april een groot herdenkingsartikel wilde schrijven over de eerste bisschop van Breda, Johannes van Hooydonk, gestorven 25 april 1868, wat ik aangenomen heb en ook vrij gemakkelijk kon, in verband met bovengenoemde voordracht, die de heer Oudejans bijgewoond had.

Ik had nog iets anders met hem te bespreken! Het kan namelijk gebeuren, dat ik op wachtgeld kom, gezien het tekort aan leerlingen. Ik zou dan graag een ander werk verrichten voor het bisdom, bibliotheek, archief, weekblad Onderweg enz. Ofschoon de bisschop, Ernst sinds 1967, en de vicarissen er nog niet in toegestemd hebben, zoals Oudejans mij zei, blijf ik toch in deze richting zoeken... Later daarover meer. Intussen heb ik veel contacten met België gehad. Enkele bezoeken en de keuze voor het kapittel, dat over enkele maanden begint, zijn achter de rug. Ik ben voor de derde keer lid van het Algemeen Kapittel geworden, zal dus wel weer de hele maand juli in Kapellen zijn. Zojuist in de afgelopen week, hebben we als voorproef een provinciaal kapittel achter de rug. Alle directeuren, kapittulanten en uit elk huis een broeder afgevaardigde, bracht 33 mensen bijeen van 8 tot 12 april jl. De tekst van de nieuwe Constituties, door de commissie van 1967 opgesteld, werd besproken en van commentaar voorzien. Al onze zes provincies doen dat ook in deze Paasvakantie. Dit moet dan straks in juli internationaal verwerkt worden.

12 AUGUSTUS 1968

Nu is alles achter de rug! Vooreerst het wachtgeld! Vanaf 1 augustus ben ik geen onderwijzer meer! Ik merkte rond Pasen al, dat het aantal leerlingen voor het schooljaar 1968-1969 ver onder de maat zou blijven. Het gemiddelde aantal voor 1967 was nog voldoende, om gedurende het kalenderjaar met vier

man aan de school te staan. Maar het gemiddelde aantal voor 1968 halen we zeker niet, zodat op 1 januari 1969 een leerkracht zal moeten verdwijnen. Vandaag is de school begonnen met 58 leerlingen. Nu dacht ik: prima, ik ben de oudste en ga dus; de ander drie zijn getrouwd en missen niet graag hun hoog salaris! Ik liet dit de inspecteur weten, die deze geste, zoals hij mij schreef, zeer waardeerde. Maar waarom tot 1 januari wachten? Dan zou er een nieuwe indeling moeten komen midden in het schooljaar. Met Br. Willibrord heb ik alles besproken, om te bewerken, dat ik 1 augustus weg zou gaan. Dit is een hele procedure geweest. De minister moest eerst beslissen, dat er voortaan drie leerkrachten aan deze school verbonden zullen zijn. Alles is terecht gekomen en ik geniet nu wachtgeld. Wie had dat gedacht! Menig onderwijzer zal zelfs jaloers zijn! Dank aan onze prachtige onderwijswet; in België komt een religieus niet in aanmerking voor wachtgeld. En de pensioenen zijn er laag, voor de religieuzen althans. Dus ben ik rentenier geworden! Zodra men in Kapellen een en ander wist, waren ze er als de kippen bij, begrijpelijk, om beslag op mij te leggen. Van 3 juli tot 3 augustus hebben we kapittel gehad. De provinciaal vroeg, of ik in België zou willen komen wonen. Een wachtgelder moet echter in Nederland wonen! Dit was een goede reden om zijn voorstel af te wimpelen. Uiteindelijk ben ik op 6 augustus benoemd tot provinciaal secretaris, dus van de Belgisch-Nederlandse provincie. Het is namelijk zo, dat het Algemeen Congregatiebestuur naar Rome zal vertrekken. Ik zal dus nu, tot het vertrek, enkele dagen per week naar Kapellen gaan, om mij in te werken en straks het gehele secretariaat met alle werkzaamheden, daaraan verbonden, over moeten nemen! Een eervolle benoeming, een mooi werk, in dienst van de Congregatie. Het is nu zo geregeld, dat ik hier (Oud Gastel) kan blijven wonen, wat ik zeer waardeer en me toch gelukkig voel, want het zou nog niet meevallen om voorgoed al in Kapellen te wonen. Ofschoon ik er wel eens naar verlangd heb...tijdens de schooluren!!

Ik heb gisteren nog enkele uren met Mr. Mastboom gesproken; ik kom er zelden, maar zal het contact toch blijven onderhouden. Hij is nog dezelfde als altijd en ik vind het een genot, om met hem eens van gedachten te wisselen.

31 DECEMBER 1968

Een veelbewogen jaar achter de rug! Vooreerst de verandering van werkkring, de ziekte en dood van mijn zeer geliefde broer Piet te Breda. Hij heeft longkanker gehad en een half jaar zeer veel pijn geleden. Ik heb hem elke week bezocht, veel voor hem gebeden, maar het heeft niet mogen baten. Op 21 december is hij gestorven en daags voor Kerstmis begraven. Het heeft ons allemaal diep getroffen. Elke week ben ik op het secretariaat in Kapellen; 's maandagsmorgens vertrek ik en ik ben gewoonlijk vrijdags thuis. Het is daar zeer rustig en stil en ik mis wel het 'volle leven', de jeugd enz. Bovendien heeft men mij tot vice-provinciaal gekozen, dus mijn contacten met België worden al

maar groter. Niettemin woon ik hier en houd de boel hier zo goed mogelijk bij. We zoeken een geschikte woning voor de schippersmeisjes, want om de school in stand te houden, moeten we daar nu toch mee beginnen. Juist dezer dagen zijn we er op uit geweest de voormalige Boerenleenbank [Kerkstraat 13A] te kopen. De uitslag is nog niet bekend [gekocht in febr. 1969]. Tussen mijn werk door heb ik dan nog een artikel geschreven over de Cisterciënzers in West Brabant, want de kogel is nu door de kerk... Zoals Wouw en Hoeven in 1874, zo zijn nu Gastel en Oudenbosch vorige maand officieel naar het bisdom overgegaan. Men heeft in Bornhem in de toekomst geen Nederlandse priesters meer voor deze twee parochies. Die er nu zijn [8 pr.] kunnen blijven, maar zij kunnen ook overgeplaatst worden naar een andere parochie. Een belangrijk stuk historie is hiermee achter de rug. In Brabantia heb ik het uitvoerig uiteengezet. [niet gepubliceerd, Mosselveld vindt het niet verantwoord]. Het wordt ook een belangrijk jaar voor de kerk in Nederland! Daar staan alle dagen de kranten vol van. [er wordt een soort Nederlands Concilie gehouden]. We zullen zien hoe 1969 verloopt; vooral de school interesseert mij, zal het nog een opleving kunnen worden?

22 MAART 1969

Ik kwam W. Hofland, die hier woont en werkt op het gemeentehuis tegen; hij vertelde mij, dat zijn vader, onze oud-burgemeester, ernstig ziek was. Ik ben hem direct gaan opzoeken in het St. Laurentiusziekenhuis te Breda, maar vond hem opgewekt en bij volle kennis. Hij had enkele weken geleden een soort attaque gehad blijkbaar, maar er was weinig van te merken. Hij hoopte zijn 73^{ste} verjaardag weer thuis te kunnen vieren. Hij praatte erg druk en almaar over zijn kinderen. Ze zijn allemaal nog lang niet getrouwd, maar hebben toch wel een of ander positie. De jongste van 18 studeert voor tandarts. Wel gaan op zulke ogenblikken je gedachten weer eens uit naar vroeger. Wat hebben we samen toch veel beleefd. In de vorige bladzijden staat er genoeg over; ik ben toch blij, dat ik dat allemaal heb opgeschreven. Wie weet, wie er later nog eens in zal grasduinen!!! Onwillekeurig denk je dan ook aan Mastboom. Hij is onlangs bij me geweest; ik had namelijk nog een grote doos met allerlei papieren, testamenten enz. uit de nalatenschap van Thomas de Bie (overl. 1847) en wilde hem dat wel eens tonen. Ik heb later alles bij hem laten brengen en hij zal het nog wel aan het bestuderen zijn, ik heb er niets meer van gehoord!, maar hij had er wel belangstelling voor. Hij nodigde mij uit met hem eens naar België te rijden, naar zijn bezittingen, maar ik heb altijd zo weinig tijd. We hebben derhalve niet zoveel contact met elkaar. Maar ik blijf dat toch zo veel mogelijk bewaren. Ik ben in Kapellen nu aardig ingewerkt. Gewoonlijk ben ik donderdag 's middags al thuis. Maar nu heeft de pastoor mij iets gevraagd; ik ben er heel blij mee. Ik weet alleen nog niet, hoe ik het kan combineren met mijn werk in België. Ieder een halve week, dat zou misschien kunnen.

Wat is er namelijk aan de hand? De oud-secretaris van de gemeente, H. van Mechelen is al vele jaren lid van het Kerkbestuur, tot voor korte tijd tevens schoolbestuur. Maar nu is er voor al onze scholen een apart schoolbestuur gekomen. De laatste tijd was van Mechelen tevens secretaris; van te voren alleen penningmeester. Secretaris was toen dhr. F. Veraart, die op de Markt woonde en naar Roosendaal is verhuisd. In juni a.s. zal van Mechelen ontslag nemen. Tegenwoordig gebeurt dat op 70-jarige leeftijd. Er is nog een vacature, zodat de pastoor 2 plaatsen moet aanvullen. Voor penningmeesteres zou hij mevr. Van Keep - van Sprundel aanzoeken en voor secretaris mij. Ik zal dan wel de eerste broeder zijn, in dit bisdom, die lid wordt van een kerkbestuur. Ik heb het in principe aangenomen. Van Mechelen is iemand uit de oude school, uit de school van Mastboom zouden we kunnen zeggen! Zeer zuinig en zelfstandig, om geen ander woord te gebruiken. Dat is niet altijd prettig voor de pastoor, ofschoon deze hem buitengewoon respecteert en, naar hij mij vertelde, een hoge kerkelijke onderscheiding heeft aangevraagd. Er is ontzaglijk veel werk te doen! De pastoor is zeer actief, maar soms machteloos. Het komt altijd neer op geld; vele mensen willen dat niet begrijpen. Zo is pas de verwarmingsinstallatie vernieuwd, nu is hij nog altijd bezig met het klein torentje en dan het kerkhof. Een groot stuk is al klaar, maar dit moet, volgens van Mechelen, via een apart fonds lopen. Het mag geen cent kosten aan de kerk. En zo zijn er tal van zaken. Ik moet dan ook het kerkarchief ordenen. Kortom, ik krijg nu de kans, waar ik al een hele tijd naar verlangd heb, een rol te gaan spelen in het kerkbeleid hier. Ik zou dit graag willen ruilen voor het secretariaat in België, alleen weet ik niet, hoe ik het moet aanleggen om er vanaf te komen. Ik zal het in ieder geval moeten beperken tot enkele dagen. En dan is er nog iets. We hebben nu de Boerenleenbank gekocht. Het is maar goed, dat we een ruime subsidie krijgen tegenwoordig, anders konden we wel inpakken. Wanneer we ooit dit internaat moeten opgeven, hebben we tenminste een klein huis, waar we met enkele mensen in kunnen wonen en bijv. behulpzaam zijn in de parochie. Niemand van ons wil graag terug naar België. We zijn hier dus nog met 4 Nederlanders, Willibrord 71 jr., ik bijna 63 jr., Majella 58 jr., Cornelis 40 jr. We zullen nu afwachten, hoe een en ander zich zal ontwikkelen.

4 MEI 1969

Ik had hiervoor nog niets geschreven over het gemeentehuis.

De kwestie is deze:

Het hof op de markt is dus een paar jaar geleden afgebroken, nu was heel de markt dus van de gemeente. Men wil ook de huizen, die er nog staan, o.a. het mooie huis van oud-secretaris van Mechelen, kopen en tegen de grond gooien. Het uiteindelijke doel was, midden op de markt een nieuw gemeentehuis bouwen. Maar men heeft juist dat middelste stuk verkocht en er staat nu een fraaie nieuwe boerenleenbank. Een jaar of zo geleden vroeg B en W aan de

Raad een voorschot van f 15.000,- voor een nieuw gemeentehuis. De Raad wees dit af. Misschien, omdat ik mede een anonieme brief aan een paar raadsleden had geschreven en gewezen had op de geldverspillende marktpolitiek in Gastel. Nu lees ik tot mijn verbazing, dat er, ja, gestemd is. Dat zit mij hoog. We hebben immers een zeer mooi raadhuis en de kans voor uitbreiding is er ook. Vergelijk Oudenbosch en zoveel andere plaatsen in de omtrek. Ik moet hier Mastboom toch eens over spreken! Maar ik zie het er de eerste 10 of 20 jaar toch niet van komen. In den Bosch zijn ze toch niet gek!

1 SEPTEMBER 1969

Er is heel wat gebeurd, sinds de laatste aantekeningen. Het voornaamste nieuws is, dat ik, na een jaar wachtgeld genoten te hebben, terug een klas heb! Na mijn Romereis werd mij dit medegedeeld. De systemen op onderwijsgebied veranderen nogal eens. Wanneer een schippersschool nu 10 jonge kinderen heeft, kan men daar een zogenaamde 'speelleerklas' van maken, een combinatie van kleuter- en eerste klas. Dat heeft men hier blijkbaar aangevraagd, ik weet van niets!, en men dacht daarvoor een extra leerkracht te kunnen aantrekken, een juffrouw uiteraard. Maar die vlieger is niet opgegaan. Men redeneerde in den Haag anders. Ge hebt een wachtgelder, zet dus een van uw personeelsleden in die speelleerklas en de wachtgelder in een andere. En zo is het gebeurd. F. van Merrienboer is in de speelleerklas (10 ll.) en ik heb de 2^{de} en 3^{de} klas (15 ll.). Nu hebben die kleinste kinderen geen derde schooltijd en komt Frans bij mij na 4 uur. Ik ben dus in de klas van 9 tot 15.30 uur en beschik over veel vrije tijd, zoals vroeger! Die kan ik goed gebruiken, want ons nieuwe kerkbestuur draait op volle toeren en ik heb al heel wat dossiers in mijn huis. H. van Mechelen en J. Veltrop hebben eergisteren plechtig afscheid genomen, de eerste werd zelfs ridder in de Gregoriusorde. Tevens blijf ik voorlopig secretaris van de Belgische provincie, ga daarvoor af en toe eens naar Kapellen, bij voorkeur op zondag en heb daar een goede medewerker in Br. Karel, assistent. Het voordeel van de nieuwe situatie is, dat ik alle dagen weer 'thuis' ben. Mede door mijn toedoen in de provinciale Raad is Br. Willibrord voor een derde termijn benoemd tot lokaal Overste alhier.

Ja die Romereis! Verschillende malen heb ik mijn beurt reeds laten voorbijgaan, maar het moest er toch eens van komen!, dat voelde ik wel. Alle jaren gaan een groep Belgische confraters naar Italië. We waren met 14 broeders, deze keer met drie auto's, in plaats van de gebruikelijke bus. Ik had wat aanpassingsmoeilijkheden, maar ik ben toch blij, dat ik onze 6 huizen aldaar heb leren kennen. Van 25 juli t/m 10 augustus, 17 dagen! Veel herinneringen en veel moois gezien.

OKTOBER, NOVEMBER 1969

Op 20 oktober is mijn goede vriend Br. Maurice Borremans te Alseberg overleden. Hij was ongeveer half vijf naar de kapel gegaan, daar moet hij een aanval gehad hebben, daar is hij, te midden van zijn confraters, gestorven. Een mooie dood, geen strijd, dat is hem bespaard gebleven. Ik was toevallig die maandag in Kapellen, vanwege de herfstvakantie en deed daar wat werk. Om 7 uur 's avonds belde de provinciaal mij op, die ook toevallig in Alseberg was. Hij vertelde mij het nieuws. Ik heb daarna, tot laat in de avond, de rouwbrieven voor de huizen geschreven en 's anderendaags een artikel voor het Scheppers-tijdschrift voor Kerstmis. Veel gedachten gaan door je heen, gedachten aan vroeger. Met hem alleen kon ik alles doorspreken, we hebben in zeer moeilijke religieuze omstandigheden dikwijls elkaar getroost. We hebben het beiden volgehouden, samen veel beleefd. Ik ben blij, dat hij de laatste jaren in Alseberg gelukkig leefde, op de uitvaart waren nog zijn broers Romanus en Marinus en zijn zuster Marie. Ik hield een korte tafelrede voor de familie. We hebben hier in onze kapel een avonddienst gehouden voor zijn zielenrust, die door ongeveer 50 mensen werd bijgewoond. Overigens gaat alles zijn gewone gang hier, school en internaat draaien op volle toeren, ook de meisjesafdeling gaat goed, er zijn tot nu toe maar 4 meisjes, maar er zijn in dit huis ook kleinere jongens ondergebracht. Ik heb het uiteraard zeer druk met de kerk. Elke week vergaderen wij voorlopig, om er in te komen, al doen zich nog al moeilijke kwesties voor, maar ik zal er nog wel eens een apart hoofdstuk over schrijven. Op 30 oktober hebben we de 25-jarige herdenking van onze bevrijding gevierd. Zeer plechtig, ofschoon het geen vrije dag was. 's Morgens een Mis, goed bezocht, om half elf kranslegging met toespraak van de burgemeester voor de jeugd, in tegenwoordigheid van een Engelse kolonel, die op de ambassade werkzaam is. Voor de avond had de culturele kring een programma samengesteld, maar de gemeente heeft feitelijk heel de zaak van de viering overgenomen, wat heel gelukkig was. Zij had dan ook bewerkt, dat we de avondherdenking in de protestantse kerk zouden houden, waar ik zou spreken. Maar wegens de grote toeloop [ingevulde briefjes, tevoren ingeleverd] merkt men, dat men daar de mensen niet zou kunnen bergen. Te elfder ure werd de hal van onze school in orde gemaakt en zo kon ik dan ook nog eens een herdenkingsrede houden voor een propvolle zaal. Dat was lang geleden, dat we voor zo'n uitgelezen publiek stonden. Ik ben echter in mijn rede niet op details ingegaan. Uit mijn Herinneringen blijkt wel, dat ik dat had kunnen doen, maar ik vind het nog altijd weinig zinvol om over levende mensen te spreken. Iemand zal deze bladzijden toch wel eens onder ogen krijgen... De burgemeester herdacht de gevallenen, het jongenskoor zong toepasselijke liederen. Het was zeer sfeervol. Misschien is het voor de laatste keer geweest. De grote steden, zoals Eindhoven, Nijmegen hebben dat tenminste aangekondigd. Zo gaan we naar kerstmis en dan schrijven we al 1970....

7 MEI 1970

Enkele merkwaardige dingen. Rond maart vroeg men mij of ik op 4 mei in Stampersgat de herdenkingsrede wou houden, want men had grote plannen. De heren C. van Aken en P. van Poll zijn de initiatiefnemers. Bij de bevrijding wist men, dat er hier in 1944 9 Engelsen begraven zijn, de onderste naam op die van het oorlogsmonument is Dennis Lee, die op het kerkhof is begraven en daar nog altijd rust. Nu wilde men de Gastelse Dijk Noord, vanaf de Rijpersweg tot het J.F. Vlekkeplein voortaan noemen Dennis Leestraat. Dit heeft nogal wat voeten in de aarde gehad, maar het is er dan toch van gekomen. En Stampersgat kan iets organiseren! Op maandagavond 4 mei om 7 uur was er een plechtigheid op het kerkhof.

Er waren o.a. 3 oud-strijders van het Gloucesterregiment en van de familie, de zuster van Dennis Lee met haar man [Brown] en haar dochter.

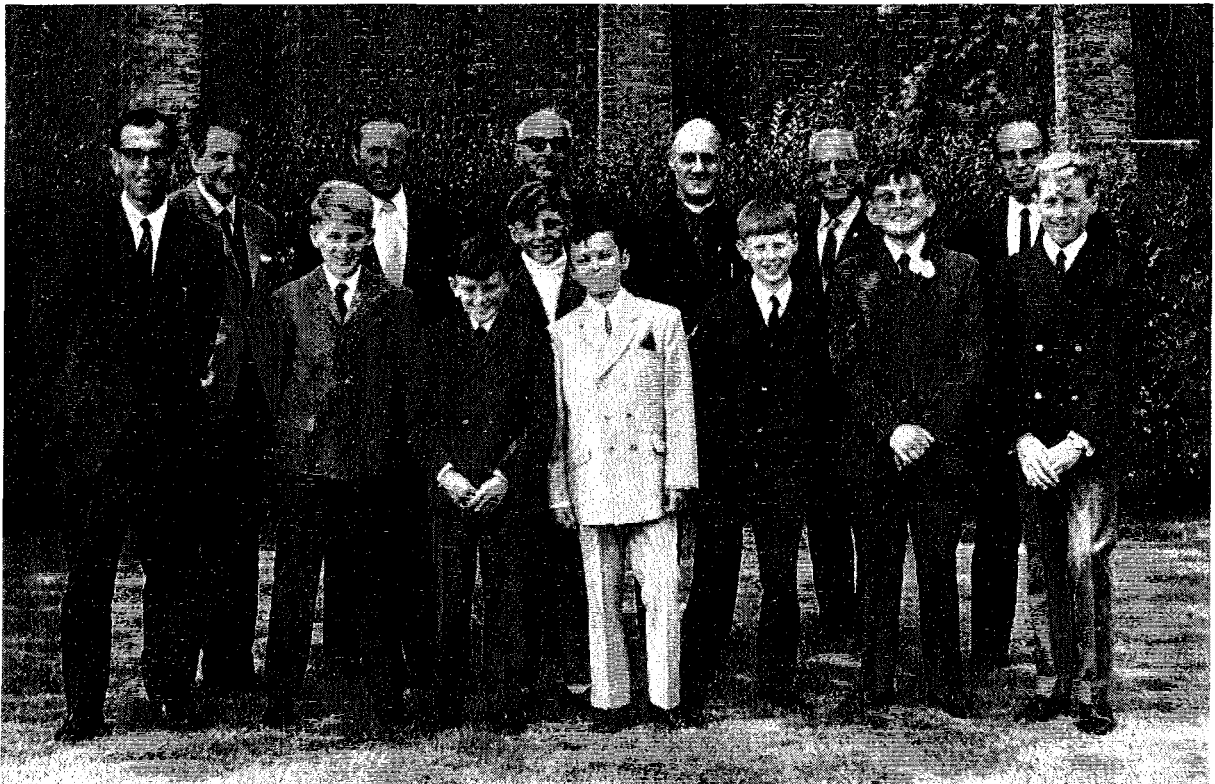
Oud-pastoor Lips herdacht de burgers, die die dagen gevallen zijn. Burge-meester Andriessen hield een korte rede. Aanwezig was ook Mgr. Dellepoort, hij ziet er slecht uit, hij heeft onlangs een hartaanval gehad en loopt met een stok. Hij sprak enkele woorden in het Engels tot de familie. Ik heb met hem samen het boekje 'De bevrijding van Gastel en Stampersgat' geschreven, waar in deze dagen weer veel vraag naar is. We hebben samen een hartelijk gesprek gehad; hij zal a.s. zomer ontslag nemen als directeur van het Europa seminarie in Limburg, om verschillende redenen, ook om gezondheidsredenen, maar ook vanwege de tijdgeest enz. In het bisdomblad 'Overweg' van deze maand, staat het uitvoerig. Na de plechtigheid op het kerkhof, gingen we naar de suikerfabriek, waar in de kantine de dodenherdenking plaats had. Behalve mijn lezing, was er ook een pianoconcert. Alles zeer mooi.

Dinsdagvoormiddag 5 mei; om 9 uur woonde ik de eucharistieviering bij in de kerk van Stampersgat, waarin Dellepoort een prachtige preek hield. Hij haalde heel wat herinneringen op en sprak met forse stem. Na de boomplanting werd op het Vlekkeplein, onder toeloop van veel volk, de straatnaam Dennis Lee onthuld. Dellepoort sprak weer, ook de burgemeester en kolonel Wesley, dezelfde, die ook op 30 oktober hier was. Onze gemeente mag er zijn, wat betreft de herdenkingen. Ik heb er altijd een groot aandeel in gehad, zie mijn verschillende redevoeringen. Is het nu voor de laatste maal geweest? We zullen afwachten, misschien komt er straks wel weer behoefte aan...

Oud-burgemeester Hofland overleden!

Vlak voor Dellepoort zou spreken, kwam het bericht binnen, dat oud-burgemeester Hofland in de nacht van 4 op 5 mei overleden was. Toen hij het bericht aankondigde, was er toch een lichte ontroering waar te nemen. We wisten al lang, dat Hofland zwaar ziek was. Hij moet dezelfde ziekte gehad hebben als mijn broer Piet, longkanker. Wim, zijn zoon, die hier woont en met een Stampersgatse, J. Wierickx, getrouwd is, zei mij maandagavond op het kerkhof al, dat het einde spoedig verwacht werd. Het was niet meer om aan te zien, zei hij diep ontroerd. De man moest nog veel pijn geleden hebben. Ik zal

vandaag een brief schrijven en zaterdag naar de begrafenis gaan. We hebben hem zo dikwijls in deze 'Herinneringen' ontmoet, dat het overbodig is er nog veel aan toe te voegen. Later nog wel eens. Ik sta nog steeds op wachtgeld, maar doe school van 14 augustus 1969 tot 1 juli 1970. Ik denk er nu met juli mee te stoppen. Ik ben nog steeds vice-provinciaal, ook nog provinciaal secretaris; ga 's zondags nogal eens naar Kapellen en in deze tijd, met veel vrije dagen, ook in de week. Zo heb ik de laatste maanden weer gewerkt aan het 15^{de} nr. van ons tijdschrift Scheppers. Ook de kerk vraagt nog al wat tijd, maar ik ben gezond en kan het werk gelukkig aan. Van de culturele kring horen we niet veel meer; er is weinig activiteit bij het bestuur, typisch Gastels! We hebben dit seizoen en het is al mei, nog maar twee avonden gehad!



Plechtige Communie, 1970

met achteraan van links naar rechts: br. Cornelius, dhr. Kerremans, dhr. van Merrienboer, pastoor Maas, kapelaan Segers, br. Willibrord, en dhr. Verhaart.

Naast br. Cornelius staan de kinderen van groep 8.

1 JANUARI 1971

Terwijl de sneeuw met grote hoeveelheden uit de lucht valt, schrijf ik hier nog wat op over het voorbije jaar. We waren allemaal diep getroffen door het plotseling overlijden van onze medebroeder Majella Borghouts, die we op 10 oktober dood in zijn bed aantroffen. Er zijn dit jaar nog al wat broeders gestorven, ook meer parochianen dan ander jaren. Als ik door mijn raam naar buiten kijk, zie ik de bejaardenflat met zijn 70 wooneenheden in al zijn glorie staan. Het is toch een mooi stuk werk. Wat is het hier in de omgeving veran-

derd. Enige weken na de begrafenis van Hofland kwam mevrouw mij opzoeken en hebben we nog eens gepraat over het verleden.

Op de pastorie zijn grote veranderingen gekomen. De kapelaans Timmermans en Segers zijn naar elders vertrokken en zodoende zijn er hier nog maar twee priesters. Een historisch feit; nooit hebben we er minder dan 4 gekend. Pastoor van Dam en kapelaan Dirne, beiden al ruim 25 jaar priester, worden vanaf vandaag door leken geholpen, zoals dat nu in Nederland overal zowat is. Ik heb gisterenavond in twee missen, die men hier met Oudejaar opdraagt, voor het eerst de Communie uitgereikt. Wie had dat ooit durven dromen. Vanaf juli ben ik niet meer in de school, alleen af en toe vervangen. Ik houd mij deze laatste maanden bezig met het archief van de kerk. Er zit wel een boekje in over de 'Kerkelijke geschiedenis van Oud en Nieuw Gastel'. We zijn nu nog met 5 broeders en in de dependance [Kerkstraat] zijn 2 juffrouwen met de meisjes. Wegens het opheffen van de MULO-school [het prachtige nieuwe gebouw staat vanaf 1 juli leeg] gaan onze 17 studenten naar Oudenbosch. Zo zijn we in 1971 gekomen, het jaar, waarin ik gepensioneerd word. Behoor ik dan tot de 'Bejaarden'? Onbegrijpelijk!

JULI 1971

Enige maanden, voordat ik mijn 65^{ste} verjaardag vierde (24 mei) is mijn oudste broer Engelbertus [Bertus] Nijman hier in Gastel overleden in de ouderdom van 73 jaar. Hij was al enkele jaren aan de sukkel, had toen een longontsteking gehad, maar dacht toch niet aan sterven. Ik heb nu drie broers, die reeds zijn overleden; alleen twee zusters leven nog, zo gaat dat in het leven. Ik heb een zeer regelmatig leven hier. Met België heb ik weer minder relaties, daar is in februari een nieuw provinciaal bestuur gekozen, waar ik niet meer bij ben. Niettegenstaande ik dus geen functie meer heb, blijft mijn belangstelling bestaan voor de Congregatie in het algemeen en voor de Belgische provincie in het bijzonder. Men heeft mij uitdrukkelijk verzocht te blijven zorgen, als hoofd-redacteur, voor ons Schepperstijdschrift; dat heb ik graag gedaan. Roepingen zijn er niet meer, de broeders worden oud, maar de huizen blijven maar draaien, zolang het kan. Ook ons internaat bestaat nog steeds. We hebben, de meisjes meegeteld een 60-tal kinderen op de schippersschool en een 15-tal, die dagelijks naar Oudenbosch gaan, en daar op de MAVO, HAVO of technische school zijn. Het gebouw van de voormalige MULO staat nog altijd leeg! Op 3 juli jl. heeft burgemeester Andriessen zijn 40-jarig Ambtsjubileum gevierd, onder zeer grote belangstelling. Zoals vroeger ook wel gebeurde vroeg wethouder Vrolijk mij een herdenkingsrede op te stellen, wat ik ook gedaan heb. In het gedenkboek van deze viering, staat hij afgedrukt. Wat de parochie betreft, wij doen als kerkbestuur ons best om de zaken, die nodig zijn, te behartigen. We hebben wel enige moeite gehad met het bisdom om machtigingen te bekomen voor het herstel van de kerkramen en de vieringtoren [klein torentje]. Maar de

toelating is er nu en we hopen dit werk dit jaar nog klaar te krijgen. De pastoor is er op uit zijn kerk zo goed mogelijk achter te laten voor zijn opvolgers.

11 AUGUSTUS 1971

Al lang weten we, al van de tijd, dat de voorganger van onze pastoor op zo'n ongelukkige wijze zijn ambt moest neerleggen, dat er een groepje bestaat, die gaarne zou zien, dat de parochie aan seculieren zou overgaan. Zoals gezegd, zijn hier nog 2 priesters. Kapelaan Dirne werkt er voor, ergens in dit bisdom een pastoraat te krijgen. Volgens dat hij mij herhaaldelijk vertelde, kan dat in 1971 nog gebeuren. In zijn plaats zou dan hier een seculier komen. Dit is vrij normaal, ook al omdat kap. Dirne, een ijverig priester, niet zo graag onder pastoor van Dam werkt. Dat deden ook de kapelaans Timmermans en Segers niet. Nu vertelde de pastoor mij gisteren, dat dhr. Nooren, belast met de benoemingen op het bisdom, op de pastorie was gekomen en hem gevraagd had, of hij pastoor in Den Hout wilde worden (gemeente Oosterhout], een plaats, waar kap. Dirne min of meer op had gemikt!.. De pastoor zag daar weer in, de activiteiten van bovengenoemde groep! Indien hij dit zou aannemen, betekende dat niet, dat kap. Dirne hier pastoor zou worden. Indien hij zou weigeren, betekende het ook niet, dat kap. Dirne daar in Den Hout pastoor zou worden. Het schijnt, dat er voor dhr. Dirne dit of volgend jaar een ander pastoorsplaats zou komen. Misschien wel Hoeven, een oude Cisterciënzerparochie! Hoe het ook zal lopen, wij zullen de laatste Cisterciënzerpastoor wel gehad hebben, vanaf 1655 zijn ze hier ononderbroken geweest. Ik ben de geschiedenis juist aan het beschrijven en dan schrik je toch even, bij zo'n bericht. Zal er een actie komen in de parochie om pastoor van Dam te behouden? Ik geloof het niet. Dat zal hij zelf niet willen. Hij heeft het bericht niet enthousiast ontvangen, ofschoon een rustiger parochie wel aantrekkelijk voor hem is. Hij hoopte altijd op de Weerd bij Bornem. Moeten wij, kerkbestuur, caritasbestuur e.a. trachten hem hier te houden. Indien de parochie het wenst, wil hij wel gaarne hier blijven. Over enkele dagen horen we er meer van. Voor mij staat het vast, dat de fout van zijn voorganger, hier debet aan is.

21 AUGUSTUS 1971

De zaak, bovenbedoeld, heeft toch nog een dramatisch verloop gehad. Maandag 16 augustus kwam de heer Nooren om het antwoord. De vrijdag daarvoor was er een vergadering van het kerkbestuur en het caritasbestuur, uitsluitend om over deze benoeming te spreken. Toen was er dus alleen sprake van pastoor van Dam. Bijna unaniem was men van mening, dat pastoor van Dam, in het belang van de parochie, hier moest blijven. Wel kwam naar voren, door een persoon, de slechte verhouding, die er op de pastorie bestond. De pastoor schrok daarvan. Hij heeft daar blijkbaar niets van in de gaten! Toen 's

maandags Nooren kwam, heeft hij eerst met de pastoor gesproken. Om 11.30 uur hebben mevr. Van Keep, penningmeesteresse van de kerk en ik en dhr. Nooren een onderhoud gehad. Wij hebben gepleit pastoor van Dam hier te houden; wij vonden het een degradatie enz. Bovendien zijn er dan een nieuwe pastoor en over enige tijd, als dhr. Dirne weg zou gaan, zouden we hier met 2 nieuwe priesters zitten. De traditie zou dan helemaal verdwijnen. Op de man af hebben we dhr. Nooren, een fijne onderhandelaar, zeer rustig, gevraagd, wat eigenlijk de diepere oorzaak is van deze, zo plotselinge verandering. En nu kwam het hoge woord er uit! Gebrek aan samenwerking op de pastorie. Kap. Timmermans was daarvoor weggegaan. Die had veel verteld op het bisdom. Er is geen ruzie, helemaal niet! Maar het mankeert, volgens alle drie de kape-laans, aan samenwerking voor de pastorale zorg, er is geen overleg genoeg. Er is ook geen sfeer, geen gezelligheid, waar kap. Segers zo over viel. Persoonlijk kan ik daar zeer goed inkomen. Ik heb een halve eeuw lang de pastorie gekend. Er is altijd een soort naast elkaar leven geweest. Veel goede priesters, prak-tisch allemaal, ze kenden hun taak, deden hun plicht enz. De tegenwoordige tijd vraagt echter meer. Het schokte ons wel enigszins dit zo te horen. De pastoor is zeker hiervan niet de enige schuldige. We namen ons voor, mevr. Van Keep en ik, het de pastoor ronduit te zeggen. Dat deden we nog dezelfde middag. Het bisdom is bang, dat deze pastoor met een eventuele opvolger van Dirne, niet goed zou kunnen samenwerken. Dus hem isoleren, naar een kleine pa-rochie sturen! Ik blijf, al kan ik veel begrijpen, deze tactiek toch zeer aanvecht-baar vinden. De stemming van de pastoor daalde zienderogen, te meer, daar kap. Dirne die dag naar Bornem ging en de prior aanspoorde stappen te doen bij het bisdom, hem alsnog te benoemen.

Dinsdag heb ik met kap. Dirne uitvoering gesproken. Hij heeft zin in Den Hout of elders, voelt zich gepasseerd. Later vernam ik dat en het onderhoud van Nooren met ons en de stemming van de pastoor en Dirne, de doorslag hebben gegeven. Op woensdag 18 augustus werd Dirne benoemd tot pastoor van Den Hout.

's Morgens nog kwam de pastoor bij me, zeer vermoeid en overspannen, met een bericht voor de Klok, het parochieblad, waarin stond van die tegenwerking, van de interne verhoudingen, van Den Hout, hij zou weggaan, ergens anders buiten het bisdom enz. Zeer verward, ik heb hem toen gezegd, dat dat zeer onverantwoordelijk zou zijn. Zo ver zijn we nog lang niet. Ik vertelde hem van het onderhoud, dat ik met Dirne gehad had, van de prior en dat ik er al langer hoe meer van overtuigd raakte, dat Dirne pastoor in Den Hout zou worden. Een paar uur later was het zover. Hij was geweldig opgelucht, hij blijft hier pastoor. Wie er nu kapelaan wordt, weten we nog niet. Begrijpelijkerwijze een seculier. Au fond, is het een triestige zaak. De bisschop heeft gezegd, zei Dirne mij, dat er uit de parochie geen actie gevoerd is! Altijd voorzichtig zijn met zulke zaken.

30 DECEMBER 1971

De nieuwe kapelaan is een seculier. Dhr. Krijbolder, enige tijd priester in Made geweest, is wat overspannen geraakt of zo. Oorspronkelijk uit het bisdom Den Bosch, waar hij, zo vernamen wij, gaarne terug naar toe zou gaan. Nu, na enkele maanden geloof ik te mogen zeggen, dat alles goed gaat op de pastorie en de samenwerking uitstekend is. Dit is hier de algemene indruk, waar wij allemaal maar zeer blij om moeten zijn. Op 7 november is mijn oudste zuster gestorven te Aalst [Belgie], waar zij al vele jaren woonde. Op 24 mei was ze nog hier op mijn verjaardag, is daarna ziek geworden en heeft nog vijf weken een zeer smartvol ziekbed gehad. We hebben er allemaal veel spijt van, zij was zeer gastvrij, goed ontwikkeld en was de oudste van ons vroeger gezin. Zij werd hier geboren in 1894 en heeft de andere kinderen, ik ben de jongste, allemaal helpen groot brengen. Wij hebben allen vele en mooie herinneringen aan haar. Ik heb nu nog een zuster, die hier woont en 75 jaar is, nog zeer actief in haar winkel, ongehuwd, altijd tevreden en de goedheid zelve. Wanneer ik a.s. Pasen mijn gouden jubileum hoop te vieren, zullen er dus weinig naaste bloedverwanten zijn. Overigens gaat alles hier nog gewoon door, hoe lang nog?

20 APRIL 1972

Mijn gouden kloosterjubileum is zeer goed verlopen. Er waren talrijke familieleden, ook uit Noord Holland, neven en nichten, die ik in vele jaren niet gezien had. De familie bood mij een prachtige fauteuil aan. Alleen Br. Omer, provinciaal was er. De anderen konden tot hun spijt niet aanwezig zijn. Ik had nog een uitnodiging ontvangen om 20 maart te Rome aanwezig te zijn om het jubileum van Br. Bertrand bij te wonen, maar ben hier niet op ingegaan. Deze zomer zal ik waarschijnlijk naar Rome of Londen gaan. Ik ben voorzitter geworden van de Bejaardenbond, afd. Oud Gastel 525 leden!

1 SEPTEMBER 1972

Weer veranderingen. Op 2 augustus is Br. Antoninus van den Bergh terug naar Belgie gegaan, weer naar Alseberg. In zijn plaats is een juffrouw benoemd tot leidster van de groep jongens van 6 tot 9 jaar. Het was al lang te voorzien, dat we deze stap eens moesten zetten. Op 22 augustus ben ik weer Overste en directeur van dit huis benoemd. Br. Willibrord is het 9 jaar geweest. Hij is goed gezond en bereid de financiën en de administratie te blijven doen. Voor de avondstudie van de 16 studenten hebben we een onderwijzer van de St. Joanesschool ingeschakeld. Alles draait weer. Over mijn plannen later!

31 DECEMBER 1972

Het jaar 1972 is voorbij. Voor mij waren er enkele hoogtepunten. Vooreerst mijn gouden jubileum, dat ik hiervoor reeds gememoreerd heb. Prachtig verlopen. In mei werden we opgeschrikt door de vreselijke gebeurtenissen in Burundi [Centraal Afrika). Later vernamen we, dat er 5 Hutu broeders vermoord zijn, 23 onderwijzers en leraren en 41 leerlingen. Het is een verschrikkelijke geschiedenis. Momenteel zijn er nog 6 Belgische broeders in Burundi en 13 zwarte broeders. Br. Gustaaf, Br. Ulrie, de pioniers van 1950 zijn terug in België. Hun levenswerk zien zij met een slag vernietigd. Het heeft op mij persoonlijk, ik heb de vermoorde broeders in België gekend, waar zij enkele jaren verbleven hebben, een diepe indruk gemaakt. In de maand oktober ben ik in Rome geweest. Daar ik deze zomer geen gelegenheid heb gehad om met de Belgische broeders mee te reizen, ben ik met mijn neef uit Aalst per auto op 27 oktober vertrokken. We zijn een week in villa Scheppers geweest en van daar uit verscheidene uitstapjes gemaakt. Op 1 november heb ik de priesterwijding meegemaakt van Fr. Lorenzo, een prachtig feest. Ik heb betere indrukken van deze reis overgehouden dan in die van 1969. Verder draait alles hier wel. We zijn nu nog met 4 broeders, het aantal leerlingen moeten we zien op te werken. In Gastel zelf is weinig te beleven. De mooie MULO-school, gebouwd in 1965 staat sinds juli 1970 leeg, vanwege het systeem Mammoetwet. Het schijnt nu in het openbaar verkocht te worden. Wat zal 1973 ons brengen? Waarschijnlijk een reorganisatie van het schippersonderwijs. We moeten eerst de officiële berichten afwachten, alvorens we hier iets zinnigs over kunnen zeggen.

NAWOORD

Het jaar 1973 was ook het laatste levensjaar van deze bekende Gastelaar, Broeder Theophile Nijman. Op 21 oktober 1973 overleed hij op 66-jarige leeftijd, na een lang ziekbed, in zijn vertrouwde schippersinternaat in Oud Gastel. Een 30-tal jaren stond hij als broeder religieus en als onderwijzer aan de toenmalige St. Joannesschool. In 1952 richtte hij met zijn medebroeders de Opvoedings- en Onderwijsstichting voor schipperskinderen St. Victor op, die de R.K. Schippersschool St. Jozef en het St. Jozef Internaat voor schipperskinderen ging exploiteren. In 1954 kocht deze stichting het St. Jozef gesticht in de Veerkensweg, eigendom van het R.K. Armbestuur. Daarin werd het internaat gehuisvest, wat in 1983 werd afgebroken. En in 1957 werd naast het internaat een nieuwe schippersschool gebouwd, waar nu de bibliotheek in is ondergebracht. In 1969 werd door de St. Victor stichting de oude Rabobank in de Kerkstraat 67A aangekocht voor huisvesting van het meisjesinternaat. Dit staat nu al 10 jaar leeg! De laatste broeder van Scheppers, die in Gastel gewoond heeft, Br. Servaas Wagemakers woont nu in Herentals [België). Hij is de langst in leven zijnde Gastelse broeder en nu 81 jaar oud. Jarenlang was

Br. Theophile Nijman directeur van het internaat en hoofd van de schippers-school.



Leraren en leiding van het internaat in 1979.

In het laatste schooljaar van de schippersschool werd deze foto gemaakt met van links naar rechts: juffr. Gerda, ?, dhr. Aarts, ?, juffr. Elly, juffr. Netty, dhr. van Merrienboer, ?, juffr. Monique, dhr. Lambregts, dhr. Veraart en br. Cornelius.

Na zijn dood in 1973 werd Br. Cornelius directeur van het internaat. De heer M. Verhaart was al in 1963 directeur van de school geworden. De schippers-school werd per 1 augustus 1979 opgeheven, wegens gebrek aan leerlingen. En het internaat sloot zijn deuren op 1 augustus 1983, kort na het overlijden van Broeder Willibrord.

F. van Merrienboer

OVER EEN GRAFSTEEN TEGEN DE KERK IN OUD GASTEL. PASTOOR EN DEKEN HESSELIUS



Elke Gastelaar of bezoeker, die vanaf de Markt, de kerk in- of voorbij loopt in ons dorp, ziet links een mooie 17^{de} eeuwse grafsteen staan. Het is wat moeilijk leesbaar, wat er allemaal opstaat in die oude Nederlandse taal, maar als je goed kijkt staat er dit op:

"HIER LEYT BEGRAVEN
DEN EERW. HEER AERNOL
DUS HESTELT, LANT
DEKEN VANT MERQUESAET
VAN BERGEN OP DEN ZOOM
ENDE PASTOOR VAN GASTEL
YS HIER GEKOMEN YNT YAER
1606 ENDE YS GESTORVEN
YNT YAER 1655 ENDE LAMBRECH
VAN HESTELT ZYN VADER
YS GESTORVEN YNT YAER 1612
ENDE ZYN MOEDER MARIA
VAN HOVTEN YS GESTORVEN
YNT YAER 1640"

In de huidige Nederlandse taal zouden we dit nu als volgt schrijven:

Hier ligt begraven de eerwaarde heer Arnoldus Hestelt, deken van het markizaat van Bergen op Zoom en pastoor van Gastel. Is hier gekomen in het jaar 1606 en is gestorven in het jaar 1655 en Lambrecht van Hestelt, zijn vader, is gestorven in het jaar 1612 en zijn moeder Maria van Houten is gestorven in het jaar 1640.

Boven aan de steen staat zijn familiewapen met een engel mooi uitgebeiteld met helemaal bovenaan zijn lijfspreuk in het Latijn:

"SCOPUS VITAE CHRISTUS" "CHRISTUS VORMT HET LEVENSDOEL".

Hoe is de grafsteen hier gekomen?

Zoals bekend vierden we vorig jaar het 100-jarig bestaan van ons kerkgebouw, behalve de kerktoren, die rond 1550 reeds gebouwd is. Over de geschiedenis van ons kerkgebouw is veel geschreven door de bekende Gastelaars Frans Akkermans en zijn zoon Piet. U heeft hierover destijds in de St. Laurentiusklok kunnen lezen.

Er stond hier rond 1900 een mooi Gotisch kerkgebouw, dat dringend toe was aan restauratie. Men koos toen, jammer genoeg zeggen we nu, voor gedeel-

telijke afbraak van dit gebouw, omdat het kerkgebouw toen te klein was. Alleen de toren mocht blijven bestaan. Toen men de kerk met het kerkhof, dat er omheen lag, in 1905 ging afbreken vond men onder de vloer van de kerk veel oude grafstenen. De meeste werden in puin geslagen, maar gelukkig werd de steen van pastoor Hestelt bewaard. Pastoor Damen, de nieuwe bouwpastoor, wilde zijn voorganger blijkbaar in ere houden. De steen zou ingemetseld worden in de nieuwe kerkmuur, maar daar werd uiteindelijk toch van afgezien. Hij kwam achter de kerk, buiten tegen het priesterkoor te staan. Hij is ook enige tijd zoek geweest, maar werd onder een hoop kolen toch weer terug gevonden!, aldus de heer Akkermans. Sinds enkele jaren staat hij nu op deze plaats. Ter bescherming en behoud zou er wellicht toch in de toekomst een andere plaats gevonden moeten worden. Deze steen is namelijk al bijna 400 jaar oud, zoals u ziet. Staande in de kerk zou hij nog veel langer mee kunnen gaan, denk ik.

Een klein stukje Gastelse kerkgeschiedenis.

Rond 1600, in de tijd van pastoor Hestelt, in het Latijn ook wel pastoor Hesselius genoemd, was zoals bekend de 80-jarige oorlog tegen Spanje, nog in volle gang in Nederland. (1568-1648). Ook was er een godsdienststrijd bezig tussen katholieken en hervormden. Nederland bestond voor die tijd uit 17 provincies, nu vergelijkbaar met Nederland en België. De zeven noordelijke provincies, meestal hervormd, stonden achter Willem van Oranje en de andere tien kozen de zijde van de katholieke Spaanse koning Filips II. De laatste stuurde de hertog van Alva om ook de zeven provincies weer onder zijn gezag te brengen. Ook al werd Willem van Oranje in 1584 vermoord, dat lukte uiteindelijk, ondanks een strijd van 80 jaar, niet. Prins Maurits en Frederik Hendrik zetten de strijd voort en Nederland werd in 1648, bij de vrede van Munster, onafhankelijk van Spanje. De Republiek der zeven onafhankelijke Nederlandse Gewesten was een feit. En de hervormde kerk werd Staatskerk in deze gewesten!

Er brak toen voor de katholieken in Noord Brabant en Limburg een slechte tijd aan. De R.K. kerken, met andere kerkelijke gebouwen en kerkelijke bezittingen vielen in handen van de hervormden. De Gastelse R.K. kerk werd door de hervormden in gebruik genomen en de pastorie door de dominee. De katholieken kwamen stiekem bij elkaar voor hun godsdienstbeleving in schuilkerken of boerenschuren.

Toen pastoor Hestelt in 1606 in Gastel werd benoemd, was de oorlog nog in volle gang. De Staatse troepen onder Prins Maurits stroopten heel Brabant af en de hervormde synode wilde alle katholieken onder de hervorming brengen. Dus de pastoor moest voorzichtig manoeuvreren, om zijn Gastelse kudde bij elkaar te houden. Kerkrechtelijk viel West Brabant eerst onder het bisdom Luik en in 1559 werden wij ingedeeld bij het bisdom Antwerpen. Dit bisdom werd na 1610 verdeeld in zes dekenaten, te weten, Antwerpen, Bergen op

Zoom, Breda, Hoogstraten, Herentals en Lier.

Vanaf de stichting van ons dorp Gastel en onze parochie van de H. Laurentius in 1275, waren de meeste pastoors en priesters afkomstig van de Cisterciënzerabdij uit Hemixem, later Bornem in België.

Het was ook een bekend verschijnsel in die tijd, dat pastoors soms plaatsvervangers aanstelden, die de functie feitelijk in de parochie uitvoerden. Ook moest er gewaakt worden, dat de pastoors zuiver in de leer waren en niet heulden met de hervorming.

In zijn boek *Gastel Land van Abten en Markiezen* schrijft archivaris Albert Delahaye, dat Johannes Lelius van Delft, monnik van de abdij en pastoor van Gastel van 1566 tot 1602, in 1583 naar Zevenbergen was vertrokken, vanwege de ongunstige omstandigheden hier. Vanwege de oorlogsomstandigheden was de Gastelse bevolking vrijwel geheel gevlucht. Om vervolging en bespottung te voorkomen had hij in Zevenbergen bescherming gekregen van de katholieke gravin aldaar Margaretha van der Marck. Hij liet zich verder aan Gastel maar weinig meer gelegen liggen of durfde er misschien niet meer te komen, want hij was tegelijk ook pastoor in Zevenbergen geworden. Hij streek wel de gelden op in Gastel, namelijk de tienden van Kuivezand, die hij gekregen had van de abdij van Bornem. De bisschop van Antwerpen wilde daar toch een eind aan maken en in 1597 namen de regenten van Gastel op bevel van de bisschop de gelden in beslag, omdat de pastoor die ten eigen bate gebruikte. Of misschien wilde de bisschop hem wel dwingen terug naar Gastel te gaan. Pastoor Lelius maakte het ten langen leste wel zo bont, dat de gravin na veel kritiek en moeilijkheden op zijn doen en laten, hem ten slotte liet afzetten als pastoor in Zevenbergen. Hij overleed op 22 oktober 1602 in de abdij. In de loop van 1603 wordt Mattheus de Coster als pastoor vermeld. Hij vertrok in 1606 terug naar de abdij van Bornem. De bisschop van Antwerpen was waarschijnlijk de problemen met de monniken van de abdij van Bornem moe geworden. Daarom werd de seculier [priester van het bisdom] Arnoldus Hesselius tot pastoor van Gastel benoemd.

Arnoldus Hestelt of Arnoldus Hesselius.

Wij weten niet zoveel uit zijn jeugdjaren of waar hij geboren is. Bekend is wel, dat er familieleden in de buurt woonden, zoals in Oudenbosch. Dat zijn ouders ook hier begraven zijn, geeft mijns inziens aan, dat zij wellicht niet ver uit de buurt gewoond hebben. Zeker weten doen we het nog niet. De Gastelaar Broeder Theophile Nijman is een van de eersten geweest, die ontdekte, dat er zich in het aartsbisdom Mechelen archivalia bevonden van het aartsbisdom Antwerpen (1559-1801). Deze hadden betrekking op rapporten, die de dekenen der verschillende dekenaten jaarlijks maakten van hun parochies en die ze dan opstuurden naar hun bisschop. Bekend was wel, dat een der dekenen de Gastelse pastoor Hesselius was geweest, die deken was van Bergen op Zoom van 1613 tot 1659, vallend onder het bisdom Antwerpen.

De eerste man, die over deze rapporten schreef was de bekende professor doctor Jan Nuchelmans uit Nijmegen, wiens vader hoofd der school was geweest van de St. Joannesschool in Oud Gastel. Hij had deze rapporten gekregen van Br. Theophile. Hij heeft er een artikel over geschreven in het jaarboek van 1951 van de Ghulden Roos uit Roosendaal.

De eerste jaren werd Hesselius bijgestaan door de Antwerpse aartsdiaken Cornelis de Witte. De rapporten zijn allemaal in het Latijn opgesteld.

In december 1995 promoveerde Peter Toebak, archivaris van Breda op het proefschrift getiteld 'Kerkelijk - godsdienstig leven in Westelijk Noord-Brabant 1590-1652. Dekenale visitatieverslagen als bron.' Hierin gebruikt hij de verslagen van pastoor en deken Hesselinus.

Deze zijn in het Latijn als bijlage bij zijn proefschrift toegevoegd

Ook de bekende pastoor Juten uit Bergen op Zoom heeft ze gebruikt voor zijn boek 'Parochien' Deel 1: Dekenaat Breda en deel 2: Dekenaat Bergen op Zoom.

De verslagen spelen zich af onder bisschop Joannes Maderus (1611-1633) en bisschop Gaspar Nemius (1635-1652) van Antwerpen.

Van de volgende parochies in het dekenaat Bergen op Zoom zijn verslagen van visitaties bekend van Hesselius, met jaar en datum van bezoek:

Gastel, Halsteren, Heerle, Hoeven, Huybergen, Kruisland, Nispen, Oudenbosch, Putte, Roosendaal, Rucphen, Standdaarbuiten, Steenberghe, Wouw, Zegge. [werd in die tijd ook wel 'Hoogerheyden' genoemd].

Soms schrijft hij, dat hij de kerk niet heeft kunnen bezoeken wegens de strooptochten der soldaten. (Halsteren 1623).

Dan weer; deze kerk heb ik bezocht, maar tengevolge van het oorlogsrumoer, kan ik mijn aantekeningen niet meer vinden. (Hoeven 1631)

En in 1635: De kerk van Cruysland heeft van 1583 geen herder meer gehad.

Ook zijn er nog enkele losse brieven door Hesselius geschreven aan de bisschop over de kerkelijke toestand in West Brabant.

Stukken uit enkele losse brieven van pastoor en deken Hesselius.

Uit een ongedateerde brief uit 1615, door deken Hesselius gezonden aan de bisschop van Antwerpen.

Hoogwaardigste vader in Christus,

Ik zend U mijn aantekeningen over de visitatie van het district Bergen op Zoom. Dagelijks doen zich talrijke moeilijkheden voor, om niet te zeggen kwellingen. De pastoor van Halsteren heeft zijn moeilijkheden met de predikanten.

Op 24 mei, toen ik door de secretaris naar Princeland [nu Dinteloord] geroepen was en ik met een vooraanstaand burger van Breda, Donckers, op de markt wat op en neer liep, ontmoeten we de predikant

van die plaats met de predikant van Sundert. Woedend en toornig riep de eerste uit "Zijt gij hier gekomen om mijn eenvoudige en onontwikkelde mensen te verleiden? Laten we naar dat plein gaan en openlijk in tegenwoordigheid van het volk disputeren."

Maar ik antwoordde hem: "Wat voor nut zou dat openbare dispuut opleveren? Een opstootje?"

Toen zei hij: "Heel het volk zal duidelijk zijn, wie de waarheid onderwijst, gij of ik."

Ik vroeg hem; "Wie zal de scheidsrechter zijn bij dat dispuut?"

"De duidelijke tekst, zei hij, van de H. Schrift."

Ik vroeg: "Welke tekst. De Uwe of de onze?"

"De ware en oorspronkelijke," zei hij.

Waarop ik antwoordde: "Predikant, als gij mij, al is het maar eenmaal, de ware en oorspronkelijke tekst wil tonen, ik beloof het U, dan zal ik U honderd gulden geven."

"De Hebreeuwse tekst," zei hij "is de oorspronkelijke."

"Maar wat dan, hebt gij die ware en oorspronkelijke tekst? En kent gij Hebreeuws. En wat heeft dat onontwikkelde volk aan dat dispuut?"

Na allerlei getwist en geruzie nam die burger uit Breda me tenslotte bij de arm en zei: "Kom, laat ons gaan. Wij weten hoe de ketters zijn en wat ze in hun schild voeren."

Tot zover een gedeelte uit die brief. Het werd tenslotte nog een hele rel, waarbij de burger uit Breda opgesloten werd en de schout er nog aan te pas moest komen. Meestal werd zo'n zaak met het betalen van een boete opgelost. Het tekent wel de vijandige sfeer in die woelige tijd.

Een van de laatste brieven, die Hesselius naar Antwerpen schreef was in 1652 zijn laatste jaar als deken. Het geeft een haast uitzichtloze toestand weer voor de katholieken hier in die jaren. Dit moet voor de pastoor en deken aan het eind van zijn leven geen prettige "oude dag" zijn geweest. Hij schreef:

Hoogeerwaarde Heer,

Aangezien het ambt van landdeken eist, dat hij elk jaar voor het feest van St. Jan zijn parochies visiteert en dat de verslagen van zijn visitatie aan de Ordinarius, of bij ontstentenis daarvan, aan het Vicariaat overgelegd worden, kan ik niet nalaten om de Hoogeerwaarde Heren over de toestand van mijn district op de hoogte te brengen.

In het district van Bergen op Zoom zijn alle kerken en alle goederen van de kerken, van de armentafels, van de pastoraten en van de fundaties door onze tegenstanders in bezit genomen. Alle drossaards, schouten, schepenen en andere overheidspersonen van alle dorpen zijn van het Katholieke geloof vervreemd; de Katholieken, die er onder hen nog zijn,

zijn bezorgd voor zich zelf, hinken op twee benen, worden doof en stom en verflauwen. De katholieke scholen zijn opgeheven. De predikanten beleggen minstens vier maal per jaar een vergadering, "Noemen rond vierkant" en doen alle moeite om ons van hier te verdrijven, het Katholieke geloof uit roeien en de Katholieken te dwingen naar hun bijeenkomsten te komen. Het H. Sacrament en de H. Olien worden bewaard in particuliere huizen, in doosjes of kasten. Op Zon- en feestdagen wordt de H. Mis opgedragen in schuren en stallen, maar dikwijls op onzekere uren, en niet zonder angst en beven. De vasten- en feestdagen worden door velen niet onderhouden. Niemand valt van het Katholicisme af, behalve meisjes, die willen trouwen, Het doopwater wordt in een aarden kan bewaard. De pastoor van Nispen is onlangs overleden, die van Santerbuyten is ziek. Op deze plaatsen kan men nauwelijks enige orde handhaven. Allen doen naar eigen inzicht, wat ze kunnen. Allen worden gedwongen om het huwelijk te sluiten voor de predikanten of voor de schepenen, zelfs in de gesloten tijd. Uit deze weinige gegevens zullen de Hoogeerwaarde Heren een oordeel kunnen vormen over het overige. Aan de klauw kan men de leeuw kennen.

Te Gastel, op 5 juni 1652, in het 45^{ste} jaar van mijn residentie aldaar.

Van Uw Hoogeerwaarde Heren, de nederige dienaar en onderdaan,
Arnoldus Hesselius, pastoor, deken.

De visitatieverslagen van onze parochie en kerk van de H. Laurentius.

In deze verslagen wordt vooral gesproken over de toestand van de kerk in Gastel, het aantal parochianen, de beleving van de godsdienst door deze parochianen, de toestand van de scholen en het aantal kerkelijke gebruiksvoorwerpen.

Bekende Latijnse termen, die je regelmatig tegenkomt zijn:

Communicantes: parochianen, die hun Paasplicht vervuld hebben.

Negligentes: parochianen, die hun Paasplicht niet vervuld hebben

Haeretici: ketters, hier aanhangers van de hervorming.

Scholares: leerlingen van de [katholieke] scholen.

De scholen waren meestal alleen in de winter open. In de zomermaanden waren de scholen zo goed als gesloten. Het verbod van kinderarbeid kende men toen nog niet! De kinderen hielpen mee op het land om te oogsten enz.

Er waren toen vier scholen in Gastel. In het verslag van 1647 staat namelijk:

De parochieschool had 158 leerlingen. De meester op Stuyvesande (Kuivezand?) had er 50. "Opt gat" [Stampersgat?] waren er 30, waarvan het grootste gedeelte uit Princeland kwam. En verder:

"Mijn kapelaan houdt een Latijnse school, hij heeft leerlingen uit Sevenbergen, Dordrecht, Oudenbosch, Roosendaal, Wouw enz."

Een kleine statistiek over de Gastelse visitatieverslagen:

Jaar:	comm.	negl.	haer.	scholares
1617	570	-	1/3	140
1618	604	50	200	-
1620	770	-	70	140
1622	642	-	-	120
1626	500	-	-	120
1627	670	-	-	150
1630	780	27	-	-
1631	786	-	-	130
1632	800	veel	weinig	140
1633	850	-	-	146
1635	930	60	6 a 7 gezinnen	140
1641	628	-	veel	-
1644	978	33	weinig	240
1647	1100	-	14	158

De letterlijke verslagen van onze parochie, vertaald uit het Latijn door de heer Sijf Theunissen, oud-leraar van het Norbertuslyceum te Roosendaal.

§ 7. Visitatieverslau van aartsdiaken Cornelius de Witte en deken Arnoldus Hesselius, 1617

Gastel

Patronus ecclesiae Gastellanae est S[anctus] Laurentius. Collator curae est praelatus S[ancti] Bernardi. Tabernaculum venerabilis sacramenti est omnino destructum. Asservatur sacrosancta eucharistia in summo altari. Habemus remonstrantiam pellucidam, sed stanneam. Ciborium ad viaticum deferendum argenteum, ex eleemosynis quorundam incolarum jam pridem factum. Habemus denuo calicern quoad cupam argenteum, intus et foris deauratum, ex dono r[everen]di d[omi]ni Cornelii Gobbinx, pastoris Bredani jam defuncti.

De patroon van de Gastelse kerk is de Heilige Laurentius. Het benoemingsrecht heeft de prelaat van de Heilige Bernardus. Het tabernakel van het heilig sacrament is geheel verwoest. De heilige eucharistie wordt bewaard op het hoogaltaar. Wij hebben een blinkende, maar tinnen monstrans. De ciborie om de teerspijze over te brengen is van zilver en al lang geleden vervaardigd uit aalmoezen van enkele inwoners. Wij hebben weer een kelk, voor zover het de beker betreft van zilver, maar van binnen en van buiten verguld, uit een gift van de eerwaarde heer Cornelius Gobbinx, de reeds overleden pastoor van Breda.

Olea sacra asservantur in summa altari, capsula lignea retro altaris tabulam. Casula et reliqua ornamenta sunt parvi valoris. Ecclesia non habet media, unde emat. Est hic fons baptismalis lapideus, in loco separato et clauso. Registra baptizatorum, coniugatorum et defunctorum conscribuntur. Infiximus summo altari lapidem bipedalem. Habemus in choro transverso quatuor altaria: Divae Virginis, Sanctae Annae, Sanctae Crucis et Sancti Laurentii. Solent habere aliquot missarum onera, sed omnes reditus ad unum usque interierunt. Sunt valde sobrie ornata. Habemus suggestum satis ornatum, confessionale cancellatum.

Sacristia est inculta et furibus exposita; contra fures muniri posset, sed magno sumptu, et si denuo bellum insurgeret, habitationi pastoris redderetur prorsus inepta. Iam pridem comparavimus libros sufficientes secundum usum Romanum. Communicarunt in Paschate 570; inter quos erant ex Dintelort sive Sprincelant 23, ex insula De Plate dicta tres, ex insula De Finart duo, ex Santerbuijten duo, ex Cruislandt una; Dordraco venit unus. In Pentecoste inter alios quinque venerunt, qui in Paschate non communicarant. Tertia pars communicantis Gastellanae est heretica; magistratus tamen est catholicus. Non poterunt extirpari; quotannis enim ex

De gewijde olien worden bewaard op het hoogaltaar in een houten kastje aan de achterkant van het altaarretabel. Het kazuifel en de overige ornamentum zijn van geringe waarde. De kerk heeft niet de middelen om ze te kopen. Er is hier een stenen doopvont op een afgescheiden en afgesloten plaats. De registers van de gedoopten, gehuwden en gestorvenen worden bijgehouden. Wij hebben op het hoogaltaar een steen van twee voet aangebracht. In het kruiskoor hebben wij vier altaren: van de Goddelijke Maagd, de Heilige Anna, het Heilig Kruis en de Heilige Laurentius. Gewoonlijk krijgen die heel wat verplichtingen tot H. Missen, maar alle inkomsten op een na zijn verloren gegaan. De altaren zijn erg sober toegerust. Wij hebben een tamelijk sierlijke preekstoel en een biechtstoel met tralies.

De sacristie is verwaarloosd en toegankelijk voor dieven; ze zou tegen dieven beveiligd kunnen worden, maar tegen hoge kosten, en als er opnieuw strijd zou ontbranden zou ze meteen ongeschikt worden voor bewoning door de pastoor. Al lang geleden hebben wij voldoende boeken volgens het Romeinse gebruik aangeschaft. In de Paastijd hebben 570 mensen gecommuniceerd; daarbij waren er 23 uit Dinteloord of Prinsenland, 3 van het eiland dat De Plaat wordt genoemd, 2 van het eiland Fijnaart, 2 uit Standdaarbuiten, een vrouw uit Kruisland; een man kwam uit Dordrecht. Met Pinksteren kwamen er onder andere 5 die met Pasen niet gecommuniceerd

locis haereticis huc novi convolant et domicilia figunt.

Custos et ludimagister est Petrus Andreae. Non possum ho[m]i[n]em ullis mediis eo deducere, ut dieb[us] do[min]icis ludum aperiat. Co[m]mun]itas illi stipendium solvit. Habuit scholares 140. Saepius magistraturn rogavi, ut illum ad scholam saltem do[min]icalem compellerent, sed frustra. Dicunt quidam, quod aedes adeo longe distent ab eccl[es]ia, ut iuventus post divinum officium commode domum ire et ad scholam redire nequeat. Alii absolute recalcitrant et volunt, ut eorum pueri festis dieb[us] ludant. Pro posse tamen teneram iuventutem quotannis a Regalib[us] usque ad Do[min]icam Palmarum attraxi munusculis, et rudimenta fidei eis inculcavi. Dieb[us] festis, loco evangelii pro concione, expono catechismum.

Registra bonorum mensae et fabricae per secretarium, cum novis limitibus et hypothecis, jam pridem conscripta sunt. Verum eorum copiam hactenus habere nequeo. Non vult co[m]mun]itas, ut quis eorum diphtheram inspiciat. Aeditui et rectores mensae sunt viri probi et catholici. Iuramentum praestant magistratui, me ibidem presente. Com-

hadden. Een derde van de Gastelse gemeenschap is ketters; het dorpsbestuur echter is katholiek. Ze zullen niet uitgeroeid kunnen worden; jaarlijks immers komen er nieuwe uit ketterse plaatsen hierheen en vestigen er zich metterwoon.

De koster en schoolmeester is Petrus Andriessen. Ik kan de man er met geen middelen toe brengen om zondags de school te openen. De gemeenschap betaalt hem zijn salaris. Hij had 140 scholieren. Ik heb het dorpsbestuur vaker gevraagd om hem tenminste naar de zondagschool te dwingen, maar vergeefs. Sommigen zeggen, dat de huizen zo ver van de kerk verwijderd zijn, dat de jeugd na de dienst aan God niet goed naar huis kan gaan en weer naar school terugkeren. Anderen verzetten zich helemaal en willen dat hun kinderen op feestdagen spelen. Naar vermogen heb ik de ontvankelijke jeugd jaarlijks vanaf Driekoningen tot aan Palmzondag met presentjes verleid, en ik heb hun de beginselen van het geloof ingestampt. Op feestdagen leg ik, in plaats van het evangelie voor de preek, de catechismus uit.

De goederenregisters van het Armen Kerkbestuur zijn al lang opgetekend door de secretaris met de nieuwe grenzen en hypothecken. Maar tot nu toe kan ik er geen kopie van krijgen. De gemeente wil niet, dat iemand haar dossier inziет. De kerken armmeesters zijn eerbare en katholieke mannen. Zij leggen een eed af voor de overheid terwijl ik ter

putus exacte describuntur per secretarium. Illos audiui et eosdem admodum r[everen]do d[omino] archidiacono exhibui. Computus et[iam] registra asservantur a secretario. Si haberemus cistam et sacristiam munitam, ea nobis traderet asservanda.

Caemiterium nondum muro [con]septum. Haec parochia h[abe]t tres vicos praecipuos. Versus orientem h[abe]t Cuvesande, meridiem Overesselick, versus septentrionem h[abe]t De Mere, sed o[mn]es sunt sub eodem tribunali; versus occidentem habet pagum de Novo Gastel, qui suis brachiis comprehendit fere totum pagum de Veteri Gastel. Nieuw-Gastel habuit olim eccl[es]iam propriam, h[abe]t scabinos proprios, sed regitur a satrapa de Veteribusco et secretario de Veteri Gastel. Habent mensam Sp[irit]us S[ancti], sed proventus paucissimos. Magistratus catholicus est, sed media pars co[m]mun]itatis heretica.

plaatse aanwezig ben. Hun jaarrekeningen worden nauwkeurig door de secretaris genoteerd. Ik heb hen gehoord en dezelfde aan de zeer eerwaarde heer Aartsdiaken voorgeleid. De jaarrekeningen alsook de registers worden bewaard door de secretaris. Als wij een kluis en een beveiligde sacristie hadden zou hij ze aan ons in bewaring geven.

Het kerkhof is nog niet met een muur omgeven. Deze parochie heeft drie hoofdwijken. Naar het oosten ligt Kuivezand, naar het zuiden Overesselijk en naar het noorden De Meir, maar zij vallen alle onder dezelfde rechtbank; naar het westen ligt het dorp Nieuw Gastel, dat met zijn uitlopers bijna het hele dorp Oud Gastel insluit. Nieuw Gastel had vroeger een eigen kerk, het heeft twee eigen schepenen, maar wordt bestuurd door de drossaard van Oudenbosch en de secretaris van Oud Gastel. Zij hebben een tafel van de Heilige Geest (Armbestuur), maar zeer geringe opbrengsten. Het dorpsbestuur is katholiek, maar de helft van de gemeenschap is ketters.

§ 6. Visitatieverslag van aartsdiaken Cornelius de Witte en deken Arnoldus Hesselius, 1618

Gastel

In Gastellana eccl[es]ia o[mn]ia sunt in eodem statu, praeterquam quod summum altare jam sit tabula meliori ornatum. Tota eccl[es]ia sit strata. Columnae exornatae imaginib[us] S[anct]orum Ap[osto]lorum et Evangelistarum, quas co[m]mun]itas de-

In de Gastelse kerk is alles nog in dezelfde toestand, behalve dat het hoogaltaar nu is uitgerust met een beter altaarretabel. De hele kerk is geplaveid. De zuilen zijn versierd met afbeeldingen van de Heilige Apostelen en Evangelisten, die de gemeen-

pingi iussit. Eadem co[mmun]itas jam emit horologium novum, quod cum suis congruentiis facile constabit mille florenis. Habui co[mmun]icantes sexcentos quattuor, negligentes facile 50, hereticos ad minimum ducentos. Maxime egemus meliori casula.

schap heeft laten schilderen. Diezelfde gemeenschap heeft een nieuw uurwerk gekocht dat met zijn toebehoren makkelijk duizend florijnen zal kosten. Ik had [met Pasen, n.v.d.v.] 604 communicanten, ruim 50 die hun Paasplicht verzuimden en minstens 200 ketters. Wij hebben dringend een beter kazuifel nodig.

§ 7. Visitatieverslag van aartsdiaken Cornelius de Witte en deken Arnoldus Hesselius, 1620

Gastel

Status eccl[es]iae Gastellanae. Patronus S[anctus] Laurentius. Tabernaculum ven[erabi]lis s[a]cra[men]ti fuit olim in dextero latere chori transversi, satis insigne, exsculptum ex duro lapide. Nunc est omnino dirutum. Corpus D[omi]ni nunc asservatur in summa altari in armario, contra fures bene munito et decenter ornato. Habemus remonstrantiam pellucidam ex stanno. Calicem argenteum quoad cupam totum deauratum, sed pro tali loco satis vilem. Ciborium argenteum, sed parvum, quondam a d[omi]no marchione eccl[es]iae inter alia donatum. Vasculum quo viaticum defertur cum oleo infirmorum est argenteum. Reliqua vascula s[acrorum] oleorum stannea sunt. Habemus duo missalia Romana, duo gradualia, antiphonale et tria processionalia.

De toestand van de Gastelse kerk. Patroon is de Heilige Laurentius. Het tabernakel van het heilig sacrament bevond zich voorheen in het rechter kruiskoor, tamelijk opvallend, gehouwen uit hardsteen. Nu is het helemaal vernield. Het Lichaam van de Heer wordt nu bewaard op het hoogaltaar in een kluis die goed beveiligd is tegen dieven en passend versierd is. Wij hebben een blinkende monstrans van tin. Verder een zilveren kelk, wat de beker betreft geheel verguld, maar voor een dergelijke plaats tamelijk goedkoop. Een zilveren, maar kleine ciborie is ooit door de heer markies samen met andere zaken aan de kerk geschonken. Een busje waarin de teerspijze wordt weggebracht samen met de olie der zieken is van zilver. De andere busjes van de gewijde olien zijn van tin. Wij hebben twee Romeinse missaals, twee gradualen, een antiphonenboek en drie processieboeken.

Habemus quinque altaria utcunque ornata cum tabulis, duo portatilia, suggestum et confessionale. Est fons lapideus in parvo sacello clausus. Habemus solum duas casulas, rubram et albam, satis viles. Nullum pluviale. Coemiterium est jam muro cinctum. Habuimus co[m]mun]icantes 770 plus minus. Scholares circiter 140. Computus eccl[es]iae et mensae describuntur a secretario loci et quotannis redduntur coram pastore, satrapa, scabinis et aliis pagi praefectis; registra utriusque rev[erendissi]mo tradam. Haeretici sunt circiter 70, inter quos vix 20 coenantes.

Wij hebben 5 altaren die zo goed en zo kwaad mogelijk met retabels zijn versierd, twee altaarstenen, een preekstoel en een biechtstoel. Er staat een stenen doopvont, afgesloten in een kleine kapel. We hebben slechts twee tamelijk goedkope kazuifels, een rood en een wit. Er is geen koorkap. Het kerkhof is nu met een muur omgeven, Wij hadden ongeveer 770 communicanten. Ongeveer 140 scholieren. De jaarrekeningen van het Kerk- en Armbestuur worden door de secretaris van de plaats geschreven en jaarlijks in het bijzijn van de pastoor, de drossaard, de schepenen en andere hoogwaardigheidsbekleders van het dorp voorgelezen; de registers van beide [besturen] zal ik aan de zeereerwaarde overdragen. Er zijn ongeveer 70 ketters, waaronder nauwelijks 20 die het Avondmaal vieren.

§ 10. Visitatieverslag van deken Arnoldus Hesselius, 1622

Gastel

Eccl[es]ia Gastellana, regularis monasterii S[ancti] Bernardi, h[abe]t onus missae do[min]icalis et festorum; patronus eccl[es]iae S[anctus] Laurentius. Haec eccl[es]ia nulla h[abe]t bona, praeter duos aut tres parvos redditus qui circa finem induciarum originem traxerunt ex quibusdam pecuniis, nobis a rev[erendissi]mo d[omi]no in elocatione decimarum pro reparatione eccl[es]iae concessis et a d[omino] receptore mon[aste]rii in personas, quae solve[n]do non erant, transmissis. Habet quidem

De Gastelse kerk, vallend onder de regel van het klooster van de Heilige Bernardus heeft de verplichting van een Mis op zon- en feestdagen; de patroon van de kerk is de Heilige Laurentius. Deze kerk heeft geen goederen, behalve twee of drie kleine bronnen van inkomsten die omstreeks het einde van de wapenstilstand hun ontstaan ontleenden aan bepaalde gelden die ons door de zeer eerwaarde heer bij de verpachting van de tienden als herstelbetaling voor de kerk zijn toegekend

agellos quosdam co[mmun]es cum mensa S[anc]ti Sp[irit]us, sed hi potius capellani e[ss]ent; sunt enim fundati a d[omi]no Cornelio van Luijk pro missa matutina in dieb[us] festis D[omi]nae Virginis et S[anct]orum Ap[osto]lorum, prout patet luce clarius ex ipsius testamento quod asservatur a n[ost]ro secretario inter chartas pagi.

Amita vel matertera praedicti d[omi]ni Cornelii [quae, ni fallor, Mechliniae beguina fuit] fundaverat missam matutinam dieb[us] d[omi]nicis, cuius foundationi d[omi]n[u]s Cornelius adiecit adhuc triginta florenos, ut missa maiori devotione legeretur. Verum o[mn]ia illa bona obtenebrata sunt, sed apparet satis clare ex computib[us] mensae, quod mensa hos fructus recipere solet sub onere istius missae, prout latius deducam, Deo bene propitio, in libello quem prae manib[us] habeo de redditib[us] altarium ac fundationum, cuius copiam ad archiva deferam. Habuit haec eccl[esi]a multa altaria, summum, B[eatae] Virginis, S[anctae] Annae, S[anctae] Crucis, S[ancti] Laurentii, S[ancti] Georgii, S[ancti] Petri, etc[etera]. Omnes fructus horum altarium obscurati sunt. Indiculus eorum invenitur in archivis ep[iscop]atus Antverpien[sis]. Omnes debitores noti sunt ac proinde facile recuperari potuissent.

en die door de heer ontvanger van het klooster aan personen die hun schuldeisers niet konden betalen, zijn overgedragen. Zij heeft wel enkele akkertjes gemeenschappelijk met het Armbestuur, maar die zouden wel eens van de kapelaan kunnen zijn; ze zijn namelijk geschonken door de heer Cornelius van Luijk als fundatie voor een vroegmis op de feestdagen van de Maagdelijke Meesteres en de Heilige Apostelen, zoals zonneklaar blijkt uit het testament van hemzelf dat door onze secretaris bewaard wordt bij de bescheiden van ons dorp.

Een tante [die als ik me niet vergis begint te Mechelen was) van vaders of moeders zijde van voornoemde heer Cornelius had een vroegmis op zondagen gefundeerd en aan haar fundatie heeft heer Cornelius nog 30 florijnen toegevoegd opdat de mis met grotere devotie gelezen zou worden. [De situatie van] al die goederen is evenwel schimmig, maar uit de jaarrekeningen van het Armbestuur is voldoende duidelijk dat het Armbestuur gewoonlijk deze opbrengsten ontvangt onder verplichting van deze mis, zoals ik uitgebreider zal uiteenzetten wanneer het God belieft, in een verslag dat ik bij de hand heb over de inkomsten van de altaren en fundaties, waarvan ik een kopie in de archiven zal onderbrengen. Deze kerk had vele altaren, het hoogaltaar, dat van de Heilige Maagd, de Heilige Anna, het Heilig Kruis, de Heilige Laurentius, de Heilige Georgius, de Heilige Petrus, enzovoort. Alle opbrengsten van deze altaren

Magistratus loci non minus erga eccl[es]iam quam erga mensam affectus fuisset. Mensa S[ancti] Sp[irit]us est satis bene dotata. Habet 450 florenos annuos. Reditus e[ss]ent magna ex parte frumentarii, sed omnes, uno excepto, redimuntur 35 assibus. Loquor hic solum de mensa S[ancti] Sp[irit]us pagi de Veteri Gastel, nam Novum Gastel h[abe]t propriam mensam, sed tenuiter dotatam. Computus fabrice et utriusque mensae usque ad annum 21 inclusive facti sunt, et o[mn]ia reliqua liquidata et in redimibiles reditus certis hipotecis imposita sunt per pastorem, praetorem et scabinos locorum.

Registra tam eccl[es]iae quam utriusque mensae a tribus quattuorve annis, consensu totius co[m]mun[i]tatis, a scriba locorum conscripta fuerunt et redacta in duo distincta originalia, quorum unum jam dudum ad archiva episcopatus detulissem, nisi unus ea potius hic asservanda proclamasset et omnib[us], ne ea r[everendissi]mo d[omi]no traderentur, suo clamore persuasisset. Est hic ab annis fere 80 fundata missa Venerabilis S[a]cra[men]ti. Hypotecas mensa h[abe]t et annue solvit pro missa 12 florenos. A tribus annis fundata est hic alia missa

zijn verduisterd. Een lijst daarvan is te vinden in de archieven van het bisdom Antwerpen. Alle schuldenaren zijn bekend en hadden dus gemakkelijk teruggevonden kunnen worden.

De overheid van de plaats zou niet minder op de kerk dan op het Armbestuur gesteld moeten zijn geweest. Het Armbestuur is tamelijk goed bedeed. Zij krijgt jaarlijks 450 florijnen. De inkomsten zouden grotendeels uit graan bestaan, maar op een na worden zij allemaal afgekocht voor 35 asses. Ik spreek hier alleen over het Armbestuur van het dorp Oud Gastel, want Nieuw Gastel heeft een eigen Bestuur, maar die is schraal bedeed. De jaarrekeningen van het Kerkbestuur en van beide Armbesturen zijn tot en met het jaar 21 opge maakt, al overige zaken zijn opgehelderd en met vaste hypotheken tot terug te betalen inkomsten opgelegd door de pastoor, de schout en de schepenen van de plaatsen.

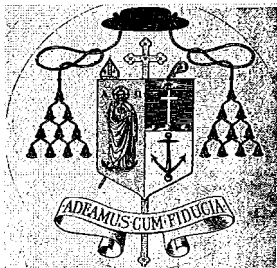
De registers zowel van het Kerkbestuur als van beide Armbesturen zijn sinds 3 of 4 jaar, met instemming van de hele gemeenschap, door de klerk van de plaatsen opgeschreven en ondergebracht in twee verschillende originelen, waarvan ik er een al lang naar de archieven van het bisdom zou hebben gebracht, als niet een man geroepen had dat ze liever hier bewaard moesten worden en allen met zijn geschreeuw overtuigd had, dat ze niet aan de zeerwaarde heer overgedragen moesten worden. Er is hier sinds bijna 80 jaar een fundatie voor een mis ter

hebdomadalis per lo[ann]em lo[ann]is Biersteker. Censum annuum pen-
de[n]t Laurentius Christophori Bier-
steker, Gastellensis, et Adrianus
Cornelii van Mal, Septimontanus.
Custos et ludimagister Petrus
Andreae, Tilborchius. In hieme scho-
lares habuit centum viginti aut cir-
citer; aestate nullos.

Matricularia nihil h[abe]t certi, prae-
ter certos panes colligendos qui jam
ab annis plurimis conversi sunt in
grana, ad libitum cuiusque danda.
Habuimus 642 co[m]mun]icantes circa
festum Paschatis. Muri ab utra-
que parte chori transversi debebunt
nec[essa]rio anchoris ferreis colligari.
Tectum eccl[es]iae debet et-
[iam] nec[essa]rio restaurari. Et
plumbeis aquaeductib[us] undique
provideri. Sunt duae bursae fundatae
Lovanii in pedagogio castrensi pro
amicis et, ubi illi defuerint, pro
Gastellanis et, si nulli fuerint Gastel-
lani, pro pagis vicinis. Haec bursae
vale[n]t annue 40 florenis. Quo tem-
pore et a quo fundatae sint hae duae
bursae, jam unitae, annotavi in fine
registorum eccl[es]iae vel mensae
quae jam habere non poteram.

ere van het Heilig Sacrament. Het
Armbestuur beheert die gelden en
betaalt jaarlijks 12 florijnen voor die
mis. Sinds drie jaar is hier een an-
dere wekelijkse' mis gefundeerd door
Joannes Jansz Biersteker. De jaar-
lijkse bijdrage betalen Laurentius
Christoffelz Biersteker, een Gaste-
laar, en Adrianus Cornelisz van Mal
uit Zevenbergen. Koster en school-
meester is Petrus Andriessen uit
Tilburg. In de winter had hij 120
scholieren of daaromtrent, in de
zomer geen.

Voor het kostersambt ligt niets vast
behalve dat een vaststaand aantal
broden ingezameld moeten worden,
die al sinds zeer vele jaren zijn omge-
zet in graan dat naar ieders believen
gegeven kan worden. Wij hadden
642 communicanten rond het Paas-
feest. De muren van beide kruis-
koren zullen nodig met ijzeren ankers
verbonden moeten worden. Ook het
dak van de kerk moet noodzakelijk
hersteld worden. En aan alle kanten
van loden goten voorzien worden. Er
is een fundatie voor twee beurzen
aan de Universiteit van Leuven voor
vrienden en wanneer die er niet zijn,
voor Gastelaars en als er geen
Gastelaars zijn, voor de naburige
dorpen. Deze beurzen hebben per
jaar een waarde van 40 florijnen.
Wanneer en door wie deze twee
beurzen, die nu verenigd zijn, zijn
gefundeerd heb ik opgetekend op het
eind van de registers van het Kerk-
of het Armenbestuur, die ik nu niet
kon krijgen.



BISSCHOP J.C. MEEUWISSEN

deel 2

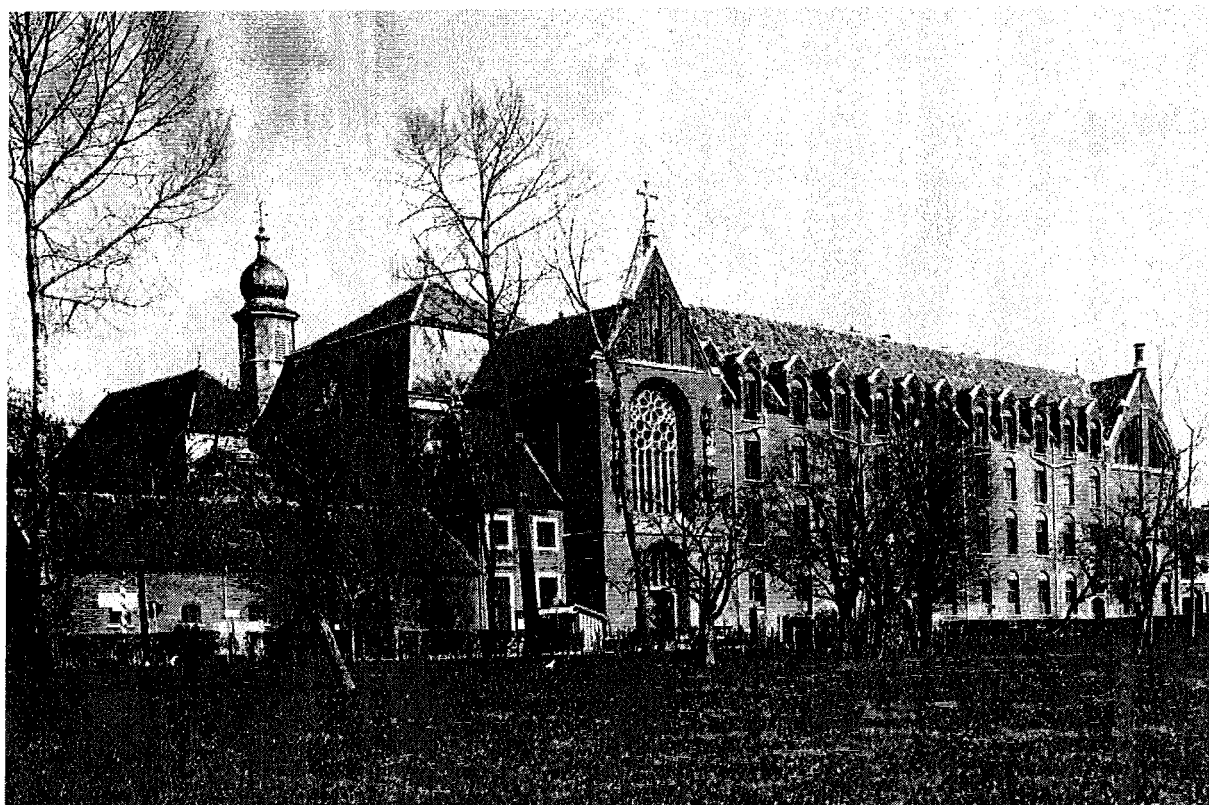


In het jaarboek van 2007 verscheen het eerste artikel over de familie Meeuwissen. In dit jaarboek treft u het vervolg hierop. Het gaat nu voornamelijk over de verdere loopbaan van Jacobus Meeuwissen.

Van priester tot bisschop



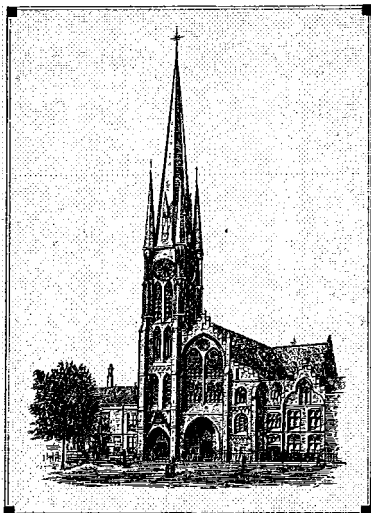
Pater Jacobus Meeuwissen na zijn Priesterwijding
op 6 oktober 1873.



Het klooster in Wittem waar Jacobus studeerde

Na te Roosendaal en te Amsterdam (1879) als gewoon pater te hebben gewerkt werd hij op 23 december 1881 naar Rotterdam gezonden om met R.P. te Vaarwerk en R.P. Koopmans een nieuwe stichting te beginnen. Hij maakte zich uiterst verdienstelijk door allerlei vervelende reizen te ondernemen.





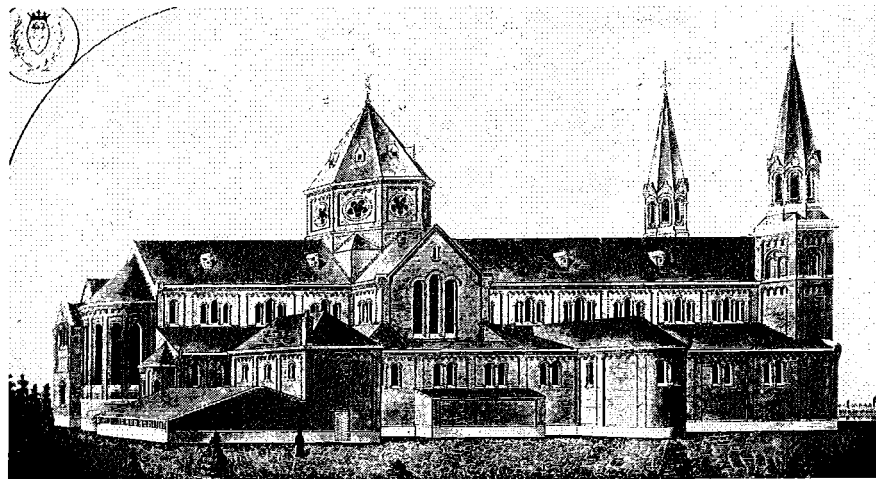
De paterskerk in Rotterdam



Pater Meeuwissen

In 1884 werd hij Consultor Rectoris (raadgever van de Rector] en tevens Minister (huiseconoom] tot 31 mei 1887.

Van nu af aan zou hij onafgebroken als Overste in de Congregatie optreden.
1 juni 1887 - 28 april 1890 Rector te Roosendaal



De kerk en klooster in Roosendaal

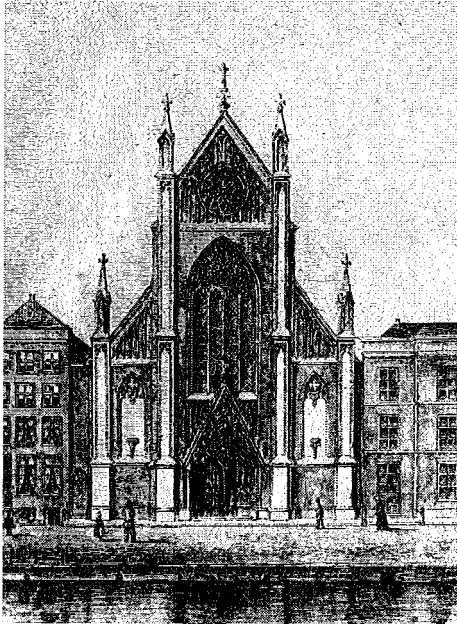


Pater Johannes Mastboom

Pater Johannes Mastboom was prefect in Roosendaal. Hij werd geboren in 1831. Geprofest tot priester in 1857 en is gestorven in 1891.



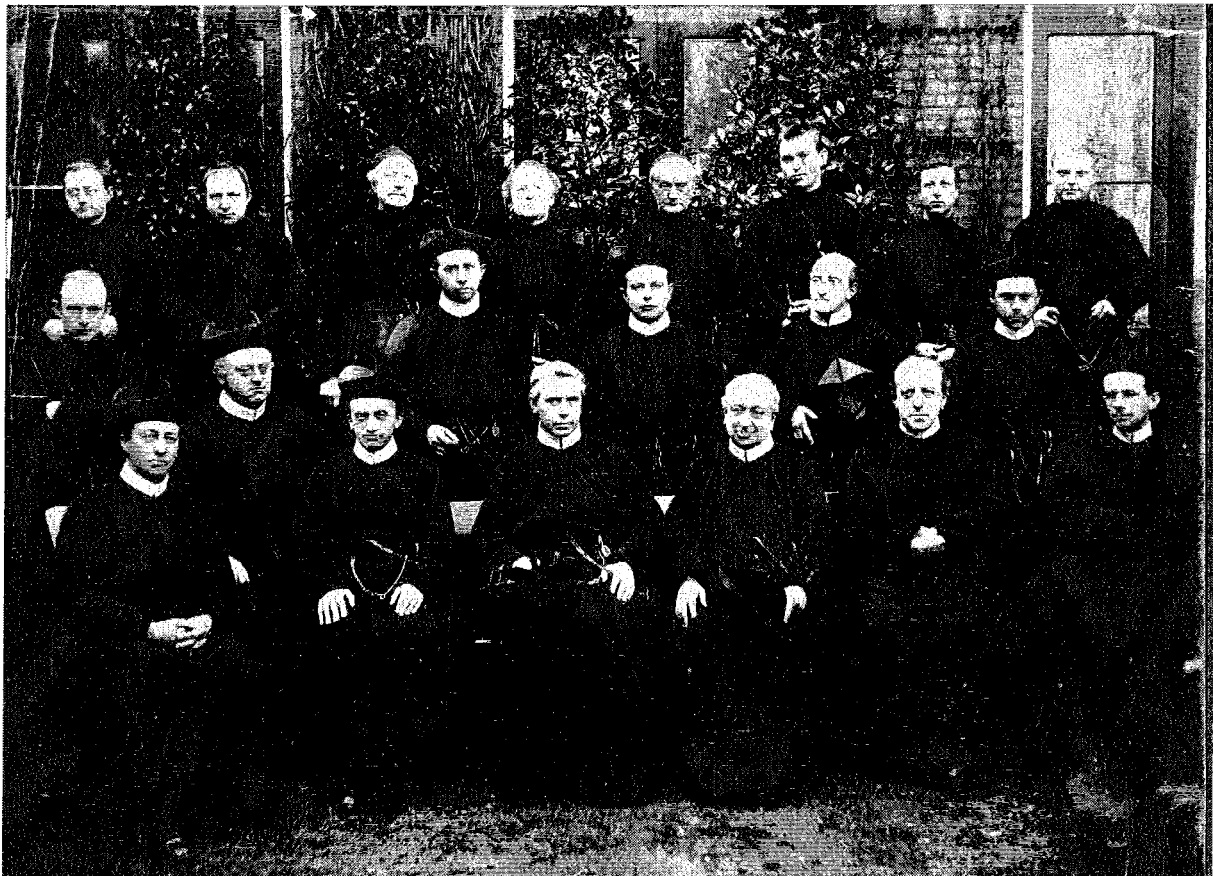
Jac. Meeuwissen werd van 28 april 1890 tot 26 oktober 1894 provinciaal te Amsterdam.



Van 1892 tot 1894 was hij directeur van de Aartsbroederschap der H. Familie die door pater K. Wulfin in 1873 was opgericht. Het was niet eenvoudig om hier lid van te worden want "zij werft hare leden onder den meer gegoeden en deftigen stand; om die reden dan ook is het aantal haren leden minder talrijk. Dan dat van hare zoo even beschreven zustervereniging".

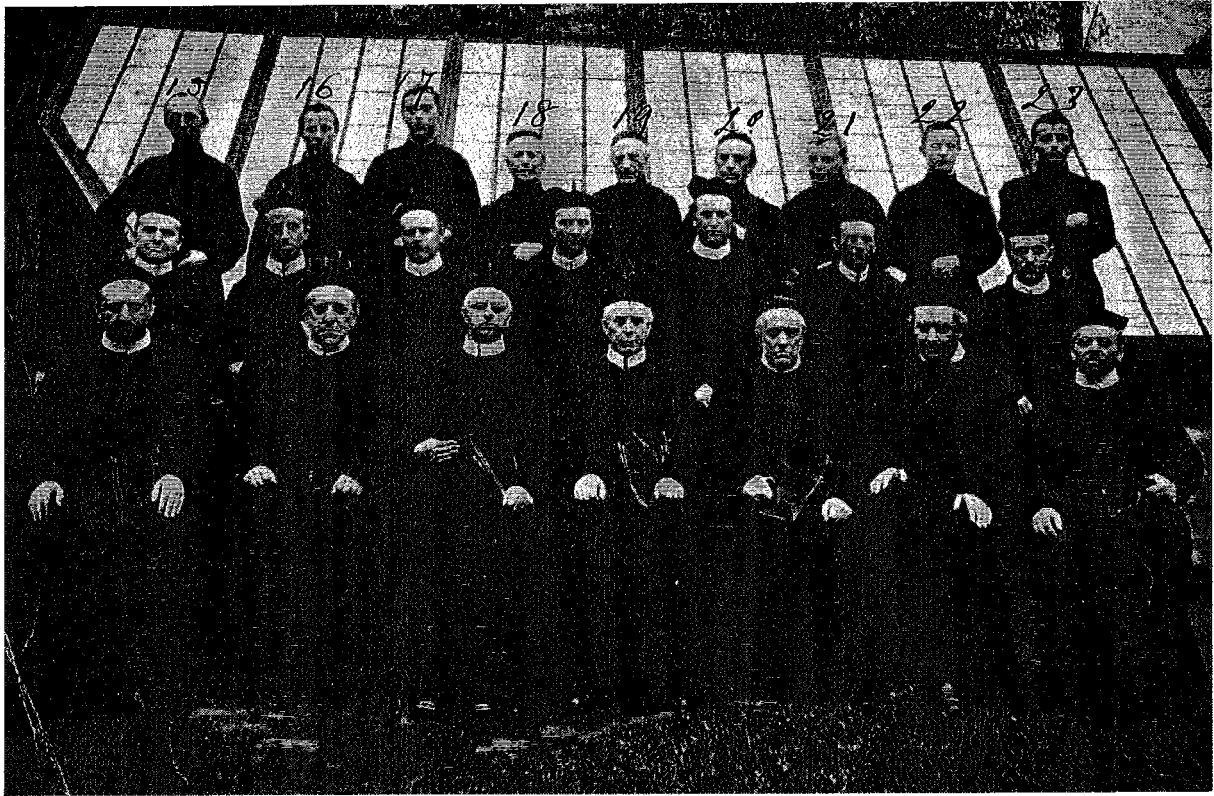
In oktober 1892 brengt hij een bezoek aan Rome en krijgt het verzoek om in Brazilië een Redemptoristen missie te stichten en vertrekt in april 1893 per boot uit Hamburg naar Brazilië. Hij verblijft enige tijd in een Seminarie in Brazilië om zich in de landstaal, het Portugees, te be-

Het klooster in Amsterdam, 1850. kwamen.



De gemeenschap van Amsterdam in de zomer van 1892

Van 26 oktober 1894 tot 29 april 1898 is hij rector te Rotterdam en van 29 april 1898 tot 22 december 1898 is hij rector te Roosendaal en daarna is hij tot 1 maart 1907 provinciaal te Amsterdam.



De communiteit met Pater Jacobus Meeuwissen als Provinciaal.

- | | | |
|--|--------------------|------------------|
| 1 R.P. Loeppers. | 11 R.P. Wouffers. | 19 Mr. Jozef. |
| 2 " " van Groeningen. | 12 van Keulen. | 20 " Dominicus. |
| 3 " " Schrauwen. | 13 Bredorp. | 21 " Cyrillus. |
| 4 R.P. P. Meeuwissen, ^{Rector.} Prov. | 14 Beijsend. | 22 " Athanasius. |
| 5 R.P. F. Koopmans. | 15 Mr. Fulgentius. | 23 " Herman. |
| 6 " " Lohmeijer. | 16 " Joannes. | |
| 7 " " Bless. | 17 " Sphaem. | |
| 8 " " van Kessel. | 18 " Engelbert. | |
| 9 " " Schweigman. | | |
| 10 " " Vijgen. | | |

Amsterdam.

1900.

FIV 2,9

In september 1899 gaat J. Meeuwissen weer op bezoek in Brazilië, een soort visitatie bezoek. Hij bezoekt hier een tiental plaatsen: Congonhas-do-Campo Juiz-de Fora, Tamandua [Itapeçerica], Ouro-Preto, São-João-del-Rey, Niterói, Teresopolis, Petropolis, Catagola en Cordeiro.

In de jaren 1899-1900 is er een briefwisseling met Rome over de zaligverklaring van Pater Petrus Donders.

Het bestuur van Pater Meeuwissen als Rector en Provinciaal werd over het algemeen gekenmerkt door een geprononceerde neiging tot gestrengheid. Van nature was hij een man voor wie ontspanningen weinig aantrekkelijks hadden, omdat hij voor eigen persoon daaraan weinig behoefte gevoelde. Hij was daarbij van nature ook zeer ijverig in het onderhouden der regeltucht. Vandaar dat hij moeilijk kon vermoeden, dat zijn subditi (onderdanen) behoefte konden hebben aan dispensaties, welke andere Oversten onder gelijke omstandigheden nu en dan hadden toegestaan. Geleidelijk is die gestrengte richting langzamerhand getemperd "*melius est errare in misericordia quam in severitate*" (het is beter te overdrijven in barmhartigheid dan in gestrengheid). Hierbij kon hij niet laveren en maakte geen onderscheid tussen ouderen of jongeren. Iedereen weet, hoe na de terugkeer van Pater Meeuwissen als Provinciaal van het Generaal Kapittel in juni 1894, de rookwestie in onze provincie werkelijk "la question brulante" werd. Hiermee wekte hij wrevel bij bijna alle Oversten. Dit maakte hem bij hen niet bemind, maar hoogstens gerespecteerd. Die eerbied verdiende hij dan ook ten volle om zijn strenge rechtvaardigheid, zijn liefde voor de Congregatie en speciaal voor de Hollandse Provincie, zijn godsvrucht en ijver voor het heil der zielen. Als predikant bezat hij middelmatige talenten; maar om zijn flinke stem werd hij op middelbare leeftijd vooral gaarne gehoord.

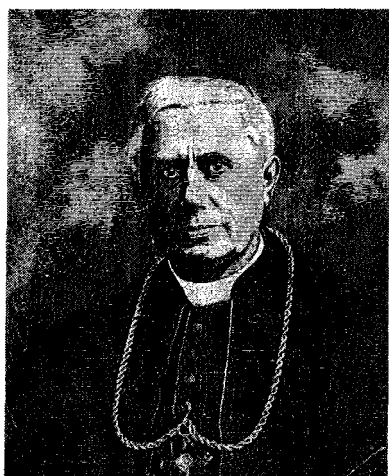
Dankbaar dient herinnerd te worden dat hij het in 1893 aandurfte de eerste missionarissen naar Brazilië te zenden en hij blijft voortdurend de beste krachten naar deze missie sturen. Hij krijgt deze opdracht via Rome. Hijzelf vertrekt op 2 juli 1893 naar Rio de Janeiro voor de opzet van deze missie. De reis zou welgeteld 25 dagen duren. Hij werd vergezeld door de paters Tulkens en Lohmeyer. Op 21 januari 1894 werd officieel de eerste dag van de stichting in Brazilië. Later gaat hij persoonlijk met RP.H. Deckers als socius naar Brazilië voor een visitatie bezoek. Er zijn in de loop der jaren 110 Nederlandse paters en 61 broeders vanuit Nederland naar Brazilië vertrokken, waaronder Pater Jacobs de Oomzegger van de latere Bisschop Meeuwissen.



*Heetste genomen op 21 November 1906 bij het
vertrek van L. Em. Kardinaal Dr. Antonius
Fischer, Aartsbischop van Keulen, in gezelschap
van den H. v. Pater J. C. Meuwissen, Pro-
vinciaal, & den H. v. Heer Jansen, particulier-
Secretaris.*

De uitverkiezing op 1 februari 1907 tot Bisschop

Te midden van zijn drukke leven wordt hij op 1 februari 1907 uitverkoren tot Apostolisch Vicaris van Suriname. Het woord van den Apostel der heidenen indachtig: "Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat" [wie naar het Bisschopsambt verlangt, verlangt naar een goede zaak], laat hij zich die uitnodiging gaarne welgevalen. Op 3 maart ontvangt de nieuwe Vic. Apostolicus de Bisschoppelijke Consecratie uit handen van Z.D.H. Mgr. v.d. Wetering, aartsbisschop van Utrecht, geassisteerd door Mgr. Frehmans, bisschop van Roermond en Mgr. Hofman O.F. Min, oud-apostolisch vicaris van China. De overige Nederlandse Bisschoppen zijn ook vertegenwoordigd.



Bisschop Meeuwissen



Het wapen van de bisschop

In de brief van de Secretaris Generaal van Kolonien, A.E. Elias, worden de geldelijke zaken, o.a. een gratificatie van f 5300 als jaarwedde geregeld.

Departement van
Kolonien

Arch. Prov.
Holl. C. ss. R.

AAII
6 49

H. B. wordt verzocht in het antwoord
de daartoe behorende de letter en het
nummer der afz., nauwkeurig uit te
drukken

afz. B
n^o 46
getal der bijlagen:

De Minister van Kolonien

Gelesen enz.

Heeft goedgevonden:

1^o. Aan den Heer J. C. Meermissen, benoemd apostolisch Vicaris
van Suriname te Amsterdam, bij saluut dezer te kennen te
geven:

dat hij bij Koninklijk besluit, van 31 Mei j. l., n^o 28 waarvan
een gezegeeld afschrift hierbij gaat, erkend is als apostolisch
Vicaris van Suriname, met bepaling, dat hij de geldelijke
verplichtingen zal gemeten aan zijne bediening krachtens de bestemde
voorschriften verbonden,

dat hem, in verband hiermede,

a. wordt toegekend een gratificatie voor uitrusting tot een
bedrag gelijk aan dat van twee maanden van zijne den dag van
zijn vertrek uit Nederland naar Suriname ingaande jaarwedde
van f 5500, tot betaalbaarstelling waarvan steekt het hierbijge-
meede bevelschrift ten bedrage van f 883, 50,

b. van gouvernementrekening overtocht naar Suriname
wordt verleend als passagier der eerste klasse met het op
14 dezer des voormiddags te tien uur van Amsterdam

Aan
den Heer J. C. Meermissen
benoemd apostolisch Vicaris
van Suriname

te Amsterdam
K. B. n^o 194
Juni 1906 - 8 v.m.

Bevestigende stoomschip van den Koninklijken West-Indische
Maildienst, waartoe steekt de hierna volgende opdracht,

1^o ontv.

's-Gravenhage, 8 Juni 1907

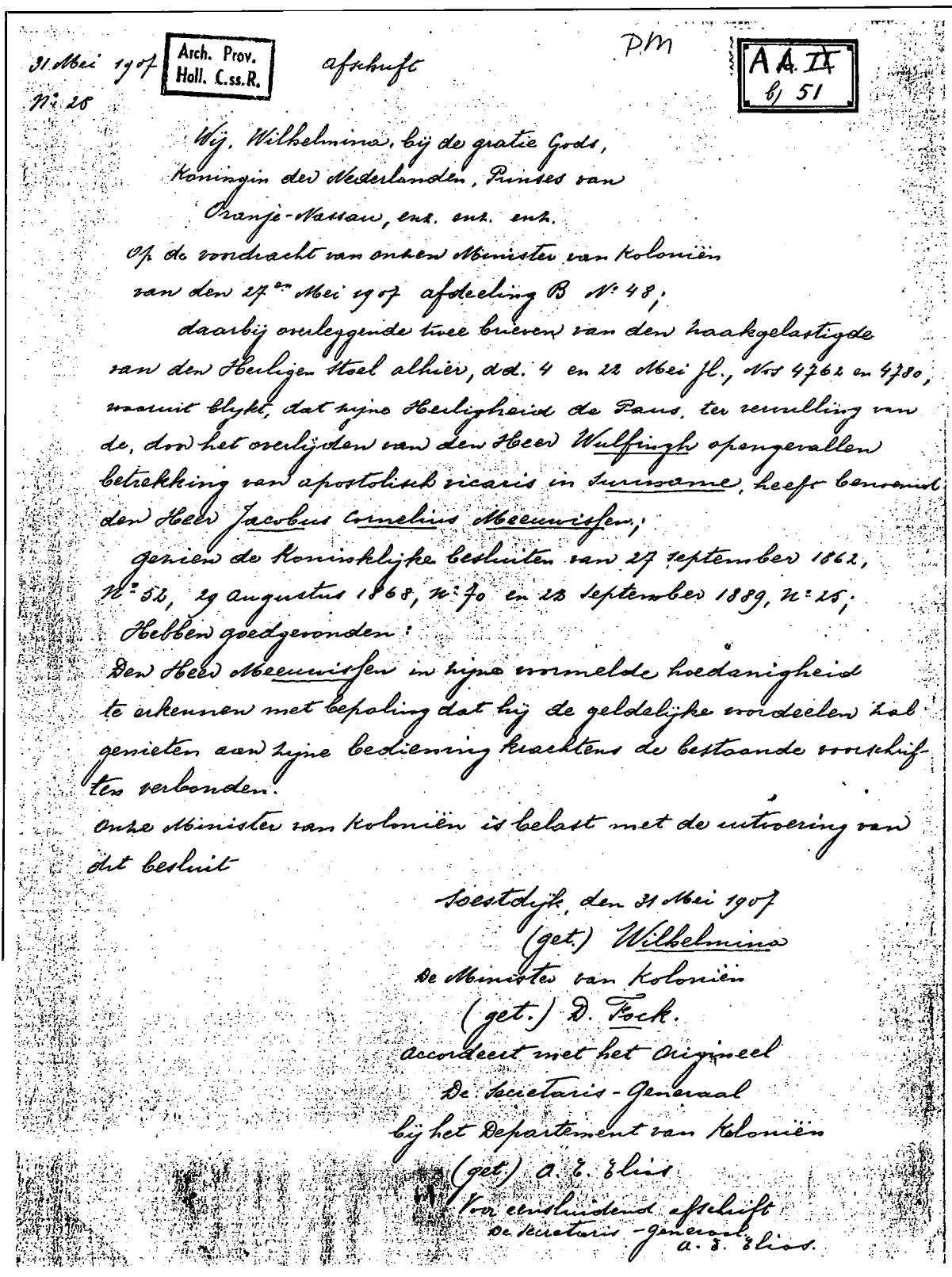
De Minister van Kolonien

Voor den Minister

de Secretaris-Generaal

A. E. Elias

De brief van A.E. Elias

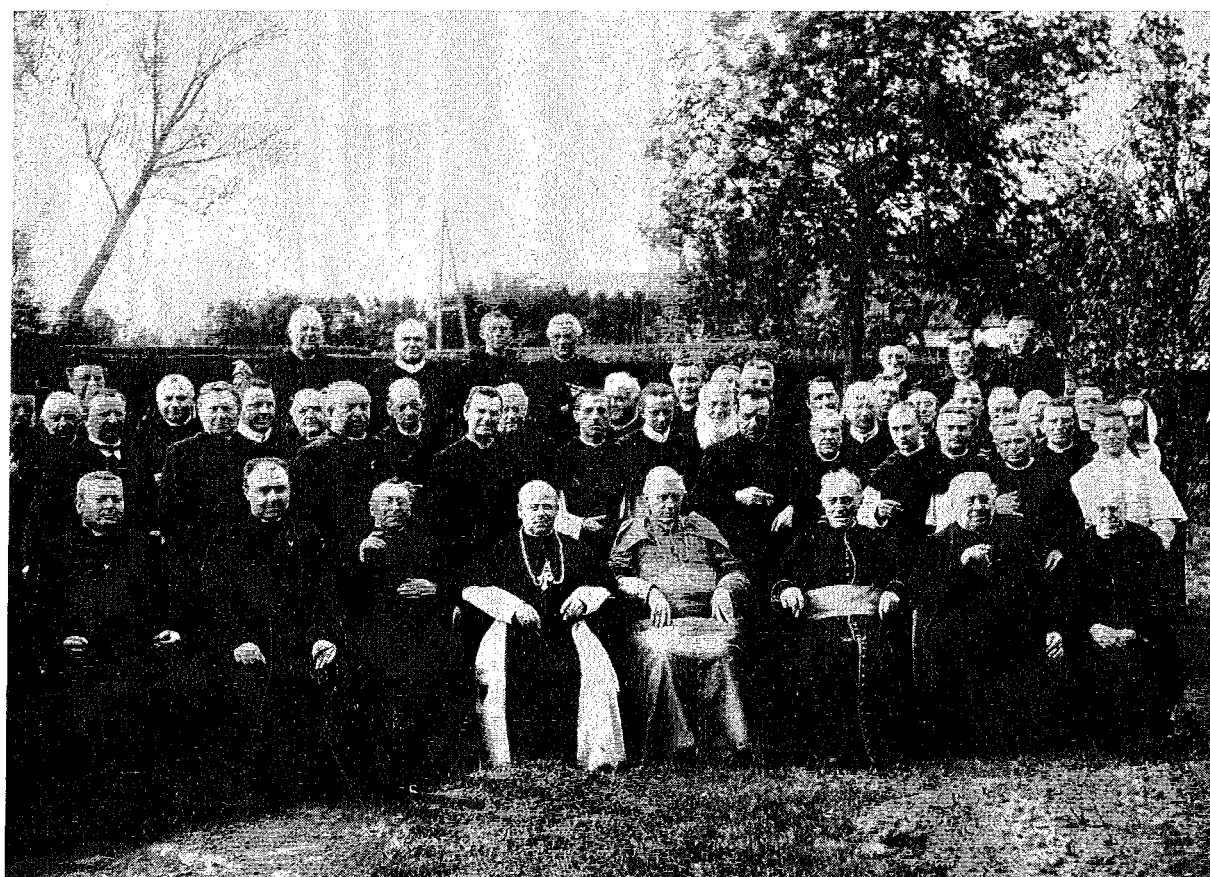


De brief van Koningin Wilhelmina en Minister Fock



Kerkwijding in Oud-Gastel op 14 mei 1907

In zijn geboorteplaats Oud Gastel vindt op 14 mei 1907 de wijding plaats van de herbouwde Sint Laurentiuskerk. Dat is vorig jaar precies een eeuw geleden. Hij werd hiervoor door de bisschop van Breda uitverkozen omdat hij toen sinds kort bisschop was en geboren Gastelaar. Bovendien zou hij pas in juni van dat jaar naar zijn standplaats Paramaribo in Suriname vertrekken. De kerkwijding zou een bijzondere gebeurtenis worden. Het dorp was versierd en vele mensen gingen het nieuwe kerkgebouw bezoeken. Bisschop Meeuwissen werd verwacht aan de vooravond van de kerkwijding. Omstreeks half zeven luiden de klokken om de komst van de bisschop aan te kondigen. Velen waren toegestroomd om de zegen van de bisschop te ontvangen als hij met zijn prachtig span zou aankomen, maar de bisschop had zijn reis heel anders geregeld. Hij had een plaatsje geregeld in de tram en was in de pastorie voordat er iemand op bedacht was. De andere dag om half negen vertrok de stoet vanuit de pastorie met de bisschop, en verschillende andere geestelijken van Gastelse oorsprong. Onder hen de neef van de bisschop pater Jacobs. De hele dag was het een feest voor Gastel waarbij de armste Gastelaren verrast werden met krentenbroden. In de pastorie werd een veelgangen diner geserveerd. En de harmonie feestte in haar eigen zaal aan de Kerkstraat. Het werd een feest zonder wan-klanken!



Groepsfoto van de genodigden die aanwezig waren bij de consecratie



Het interieur van de Laurentiuskerk

Hierna zal op 14 juni zijn vertrek naar Suriname volgen.

Bisschop Meeuwissen in Suriname

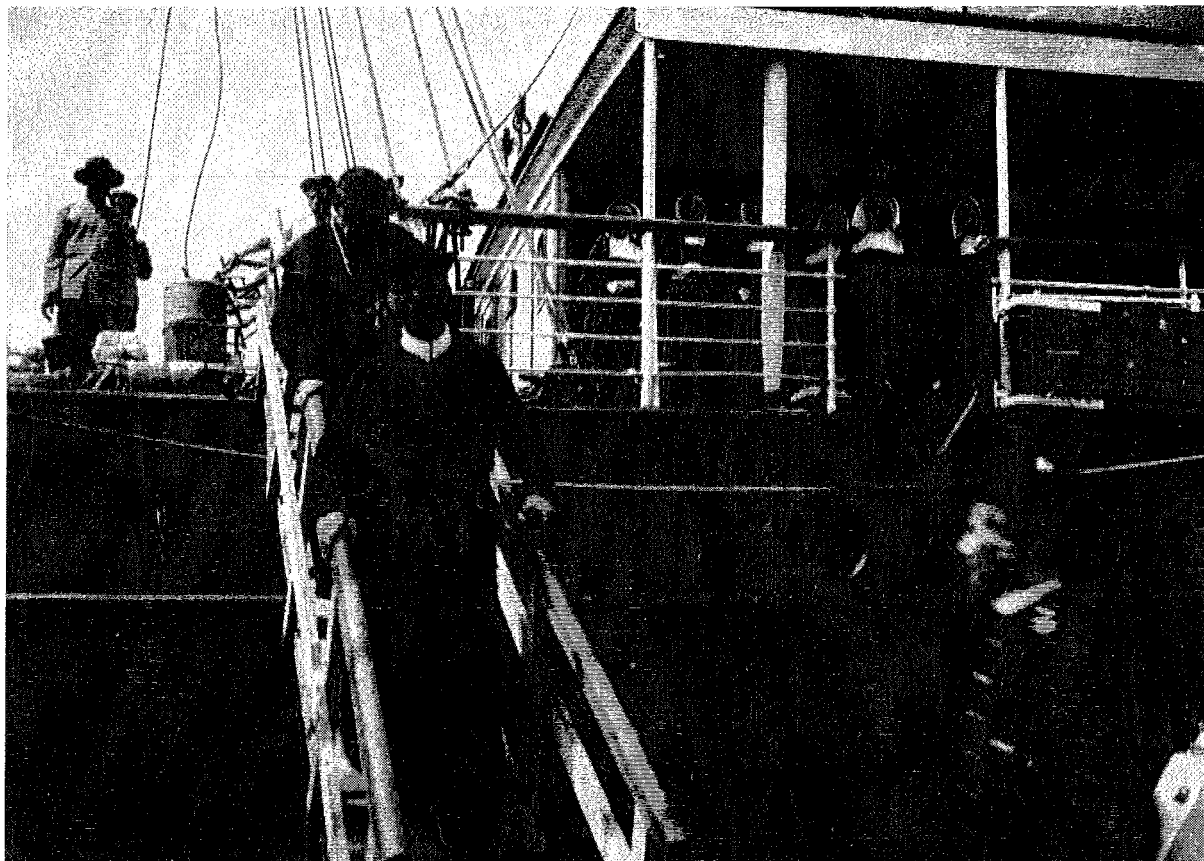
Na vele officiële bezoeken in onze kloosters en elders afgelegd te hebben, vertrekt de Mgr. op 14 juni 1907 met de boot, Prins Willem IV, van hier naar Suriname. Van nu af gaat het woord in vervulling, door Mgr. Drehmans aan tafel op den Consecratiedag gesproken, dat na de korte verheerlijking op den Thabor, de lijdensweg voor den Bisschop komt. Het vertrek van vaderland en dierbaren kost de bisschop veel. Na een voorspoedige zeereis werpt de boot reeds op 1 juli het anker te Paramaribo. Zie bijlage de krant 'De Surinamer' van 4 juli.

DE SURINAMER

Justitia, Pietas, Fides.

ADVERTISEMENT.

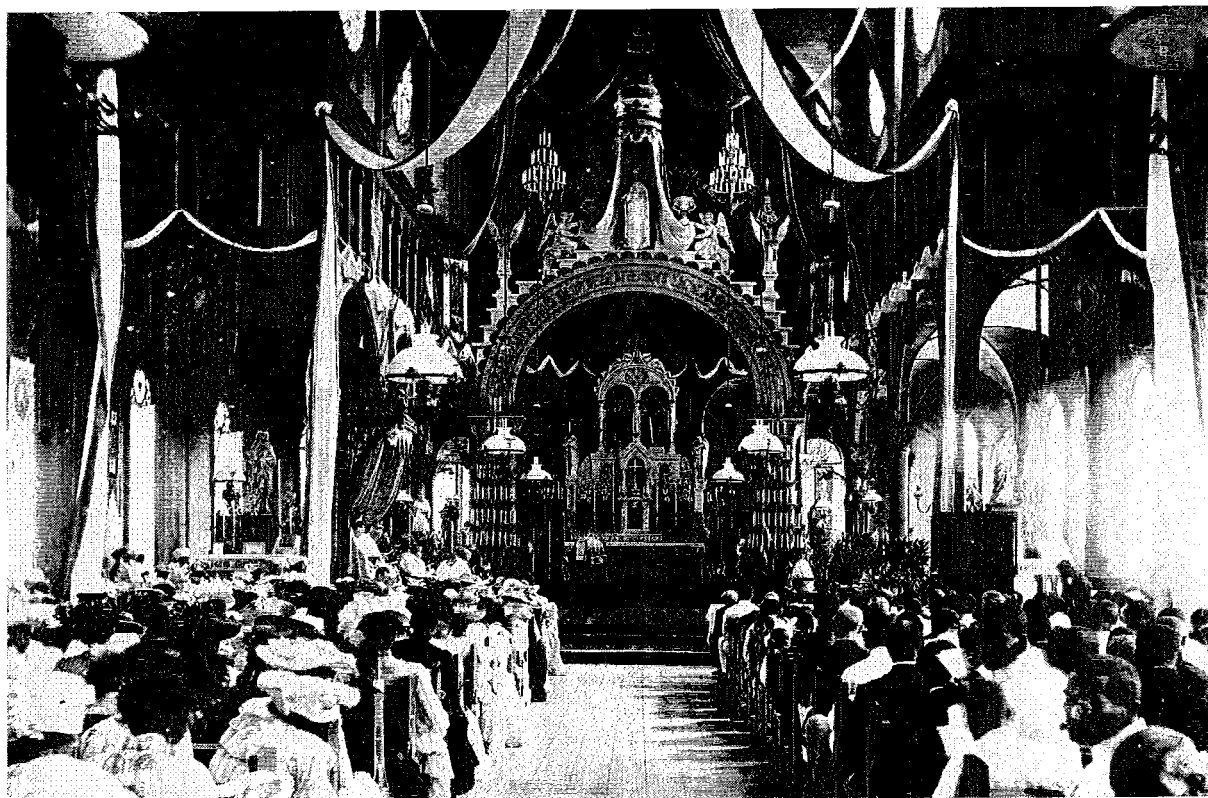
Per gewonen-regel f 0,15
Voor verdere condities vervoeg men
alch aan het bureau van dit blad.



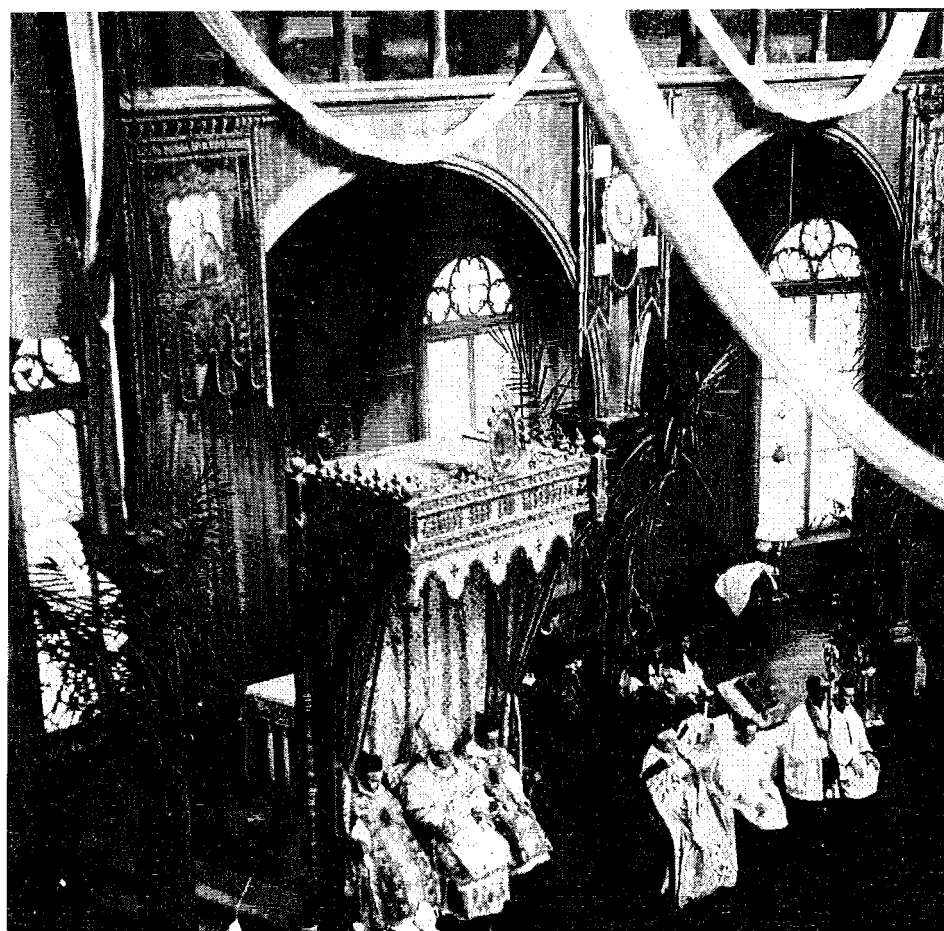
Aankomst aan de kade van Paramaribo



Het eerste bezoek aan de kathedraal

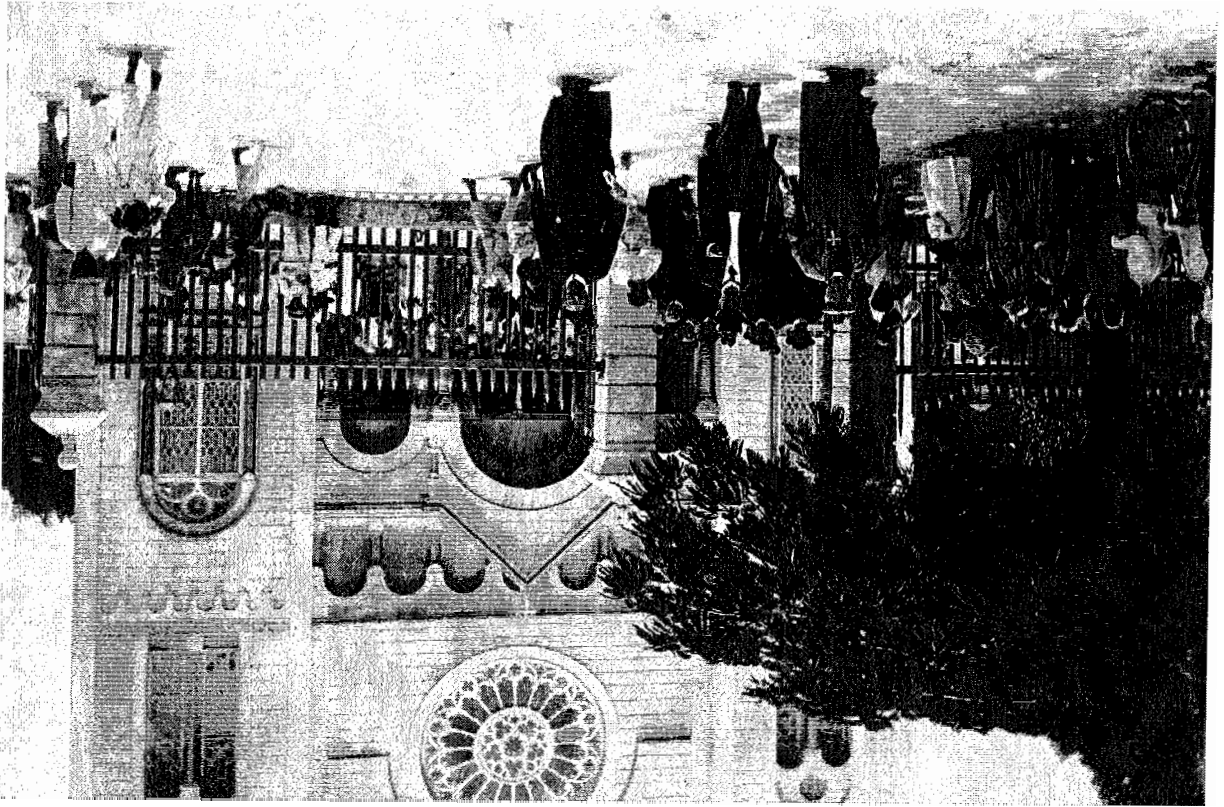


De versierde kathedraal in Paramaribo

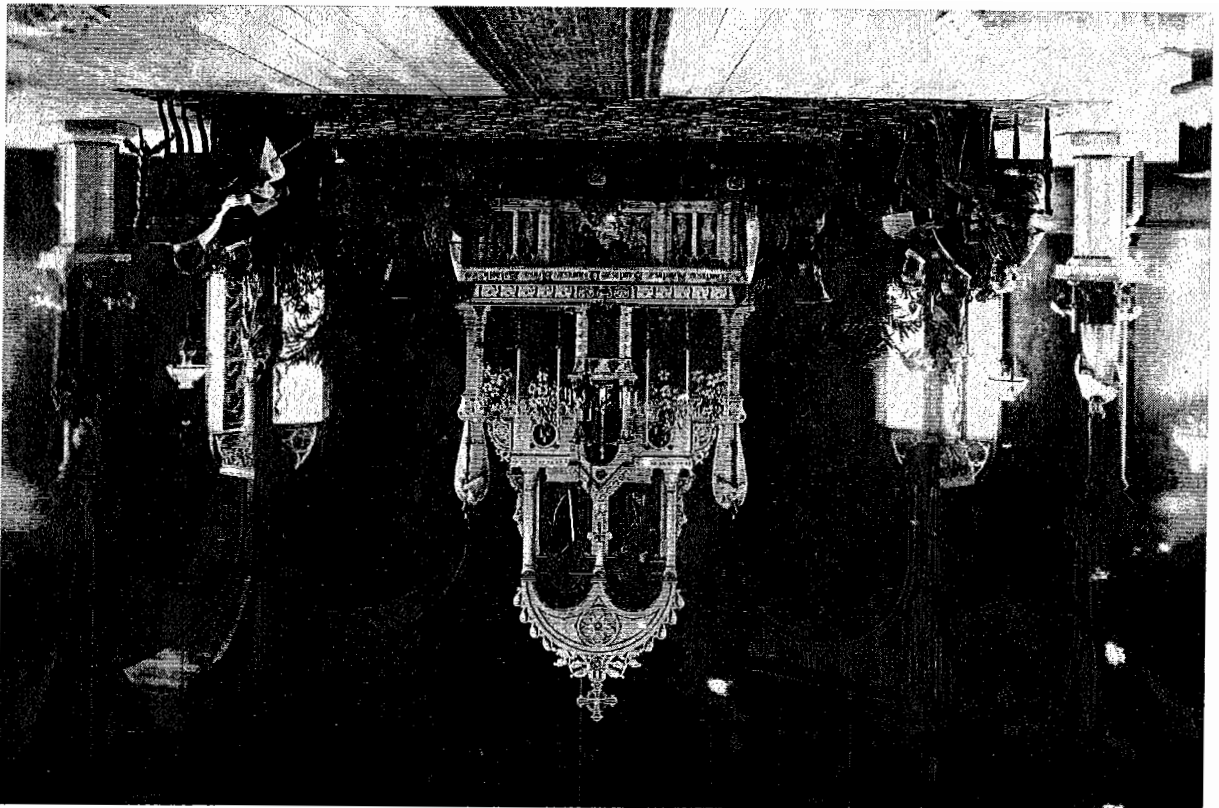


In de versierde kathedraal houdt Mgr. Meeuwissen een eerste toespraak.

Na de uitvoering

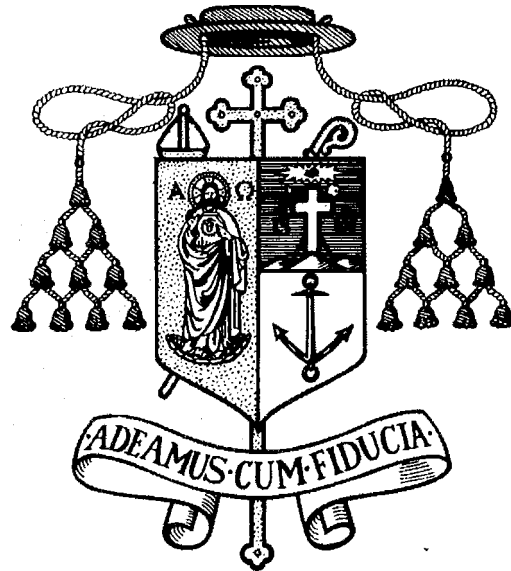


Muziekuitvoering

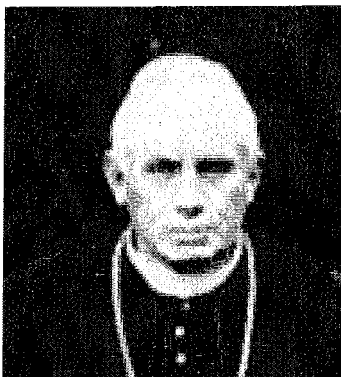


Vanaf 1866 tot 1916 telde men vijf Hoogwaardige Vicarissen, waaronder Mgr. Meeuwissen.

Vicaris Apostolisch van Suriname 1866 – 1916



J. Meeuwissen, in 1847 geboren en overste in Nederland, werd in 1907 tot apostolisch vicaris benoemd. Hij kwam hier in hetzelfde jaar aan, maar kon niet goed tegen het klimaat. Hij zette het werk van **Mgr. W. Wulfingh** voort en repatrieerde in 1910 naar Nederland terug. Daar stierf hij in 1916.

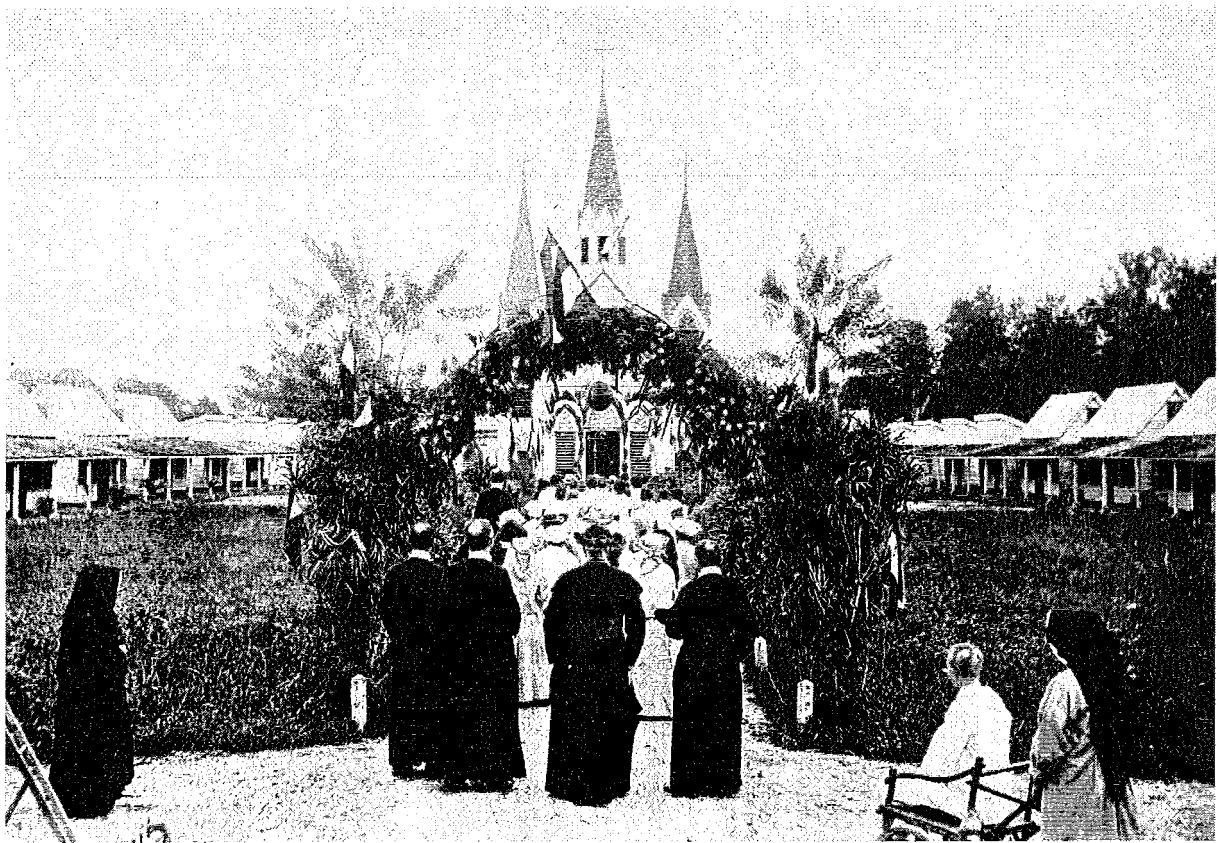


Spoedig na zijn aankomst blijkt dat de bisschop in de tropen moeilijk kan acclimatiseren: vandaar dat op zijn 60-jarige leeftijd de verborgen kwaal die hij meedroeg, hier spoedig uitbreekt. Het gevolg is dat hij met de Visitor, P.I.R.P.A. Beukers eind oktober 1908 naar Nederland terugkeert om in de vaderlandse lucht genezing te zoeken. In Nederland oefent hij herhaalde malen Pontificalia uit in verschillende Bisdommen.

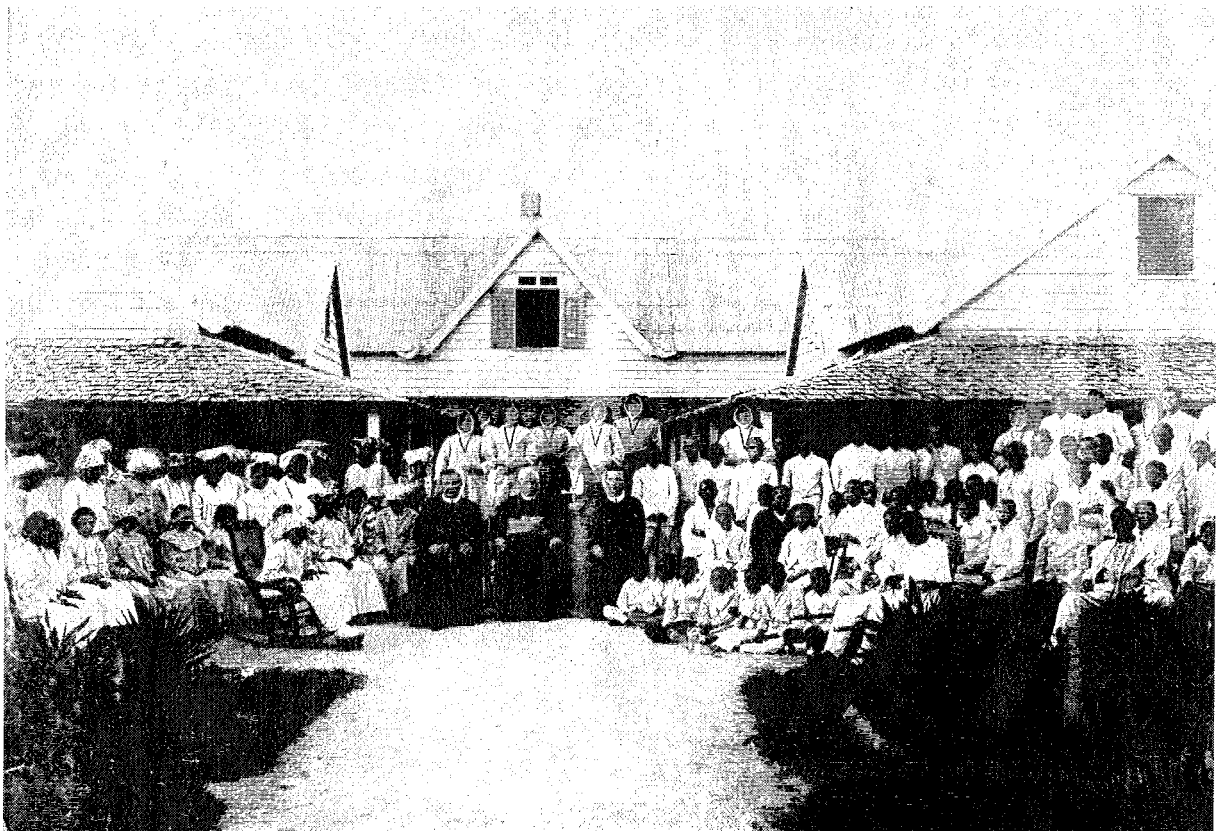


Groepsfoto van de Bisschop met zijn Paters en Broeders
hierboven anno 1907 en hieronder anno 1908





Bezoek van Mgr. Meeuwissen aan de Gerardus Majella Stichting
[melaatsen inrichting tot 1963]



Na zijn terugkeer in Suriname blijven de aanvallen van de ziekte voortduren. Op 4 november 1910 is de bisschop genoodzaakt om zijn ontslag bij Z.H. Pius X in te dienen. Hij zal daarna voor goed uit Suriname vertrekken om zich ziek te Amsterdam te vestigen. In november 1911 wordt hij opgevolgd door Monseigneur van Roosmalen.

Mgr. J. C. Meeuwissen.

In een schrijven gericht aan de geestelijkheid van het Apostolisch Vicariaat van Suriname deelt Z. D. H. Mgr. Meeuwissen mede, dat hij, door ziekte genoodzaakt, zijn ontslag als Apostolisch Vicaris van Suriname bij E. H. den Paus heeft aangevraagd.

In de audientie van 15 Dec. jl. heeft Z. R. dlt ontslag goedgevuldig toegestaan en Monseigneur daardoor ontheven van de zorgen voor het Vicariaat.

Het is te betreuren dat Z. D. H. door ziekte en klimaat zijn krachten zoo spoedig heeft zien ondermijnen. Dankbaar evenwel, zal hij in de gedachten blijven voortleven voor al het goede, hetwelk hij voor het Vicariaat tot stand bracht.

En dat goede, het is niet weinig rooi de welinge jaren, dal Z. D. H. aan het hoofd van het Vicariaat heeft gestaan.

Een opsomming van hetgeen op kerkelijk, onderwijs- en sociaal gebied in zijne korte bestuurs-periode is gedaan, zal dit overtuigend bewijzen.

Onder het Bestuur van Mgr. Meeuwissen werden de volgende nieuwe kerken gebouwd:

1. Een kerk voor de Britsch-Indiërs in de stad;

2. Een kerk te Mellapoer in het district Beneden-Para, langs het spoor;

3. Een kerk te Onverwacht, in het district Beneden-Para, langs het spoor;

4. Een kerk in het Indianen-kamp, "Matia", drie à vier uur van "Vier kinderen" gelegen;

5. Een kerk op het land Potibo;

6. Een kerk te Berenslust, in de Boven-Suriname;

7. Een kerk in de Surinauskreek voor de aldaar verblijvende Indianen;

8. Een kerk te Willemsburg in de Parakreek;

9. Een laatste de nieuwe Rt. Rosa-kerk in de Prinsenstraat, een gebouw, dat een slecht b voor & stad.

Twee nieuwe scholen werden opgericht:

1. te L'Avorno, hoofdzakelijk voor kinderen van Britsch-Indiërs en

2. bij de Indianen aan de Maratakka (distr. Nw. Nickerie);

Nieuwe schoolgebouwen verze-

zen in de Wanloestaat (voor meisjes) en te Nw. Nickerie (voor jongens).

Op sociaal gebied kwamen onder het bestuur van den afgetreden Bisschop o. m., de volgende nieuwe vereenigingen tot stand: de met 10f genoemde Spaarvereeniging St. Gerardus-Majella;

een patronaat voor meisjes en een patro-

naat voor jongens. Achter de kath. kerk is men bezig om het patronaatsgebouw voor de jongens op te richten. Dit gebouw heelt een lengte van 80 en een breedte van 10 M.

Eindelijk verzezen nog onder zijn bestuur het nieuwe klooster der EE. Soeurs van Rosendaal met scholen aan de Verlengde Kelsersstraat en het nieuwe Ziekenhuis in de Gravenstraat.

Na lezing van dit lijstje zal uien moeien erkennen, dat het Bestuur van Mgr. Meeuwissen inderdaad vruchtbaar is geweest voor de Kerk zoowel als voor de Maatschappij.

Moge het Z. D. B. gegeven zijn nog vele jaren in het Vaderland door te brengen, die jaren — zij zij er innig van overtuigd — zullen nog dienstbaar gemaakt worden aan het heil van Suriname.

Ondanks zijn betrekkelijke korte verblijf in Suriname is onder zijn bestuur zeer veel tot stand gekomen. Dit is te lezen in een Surinaams blad.

Een artikel in 'De Surinamer' van 5 februari 1911 laat duidelijk zien wat er in de bestuursperiode gebeurd is.

De terugkeer en het verblijf in zijn vaderland



Het zich weer vestigen in Amsterdam is voor de Mgr. het laatste, maar tevens pijnlijkste gedeelte van de Kruisweg, die hij volgens de plannen der Goddelijke Voorzienigheid had te bewandelen. Bij zijn gestadig lichamelijk lijden [nierkwaal] voegt zich ook nog het zielen-leed. Hij ondergaat tot drie-maal toe een operatie en andere chirurgische behandelingen in het Maria-Paviljoen. Tijdelijk vindt hij enige verlichting, maar er is geen blijvend succes. Daarbij voegt zich een gevoel van verlatenheid, als hij op den duur geen afleiding in nuttige bezigheden vindt. Zeer graag oefent hij het bisschopsambt [Pontificalia] uit. In Breda vervangt hij voortdurend Mgr. Leyten bij wijdingen, kerkconsecraties en het toedienen van het H. Vormsel. Mgr. Leyten was op 80-jarige leeftijd niet meer in staat dit alles zelf te doen. In 1913 bezoekt Z.Em. Kardinaal van Rossem de Gemeente. Op de foto zien we dat Mgr. Meeuwissen hierbij aanwezig is. Dit is tevens de laatste foto die ik gevonden heb van hem.



De Gemeenschap met Aartsbisschop van Rossum.

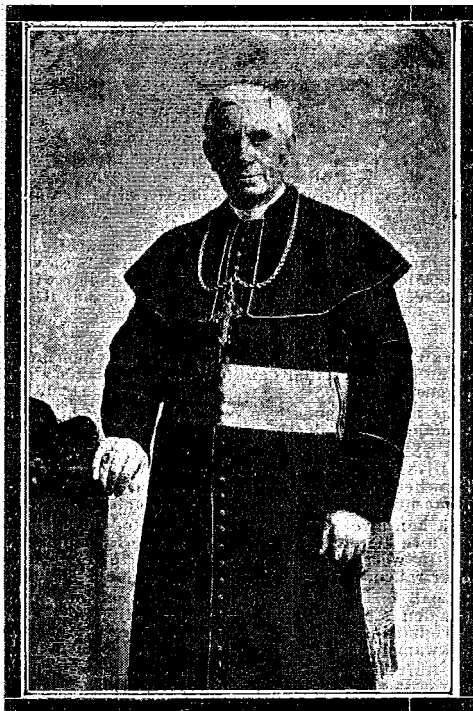


Toen Bisschop Leyten op 17 mei 1914 overleed en de lichaamsgebreken van Mgr. Meeuwissen zelf langzamerhand toenamen, was hij tot werkloosheid gedwongen en dat viel hem zeer zwaar, vooral omdat hij van nature niet veel ambitie had voor lectuur of studie, maar meer voor wisselend leven. In die gedwongen rust maakt hij een zeer goede regel voor de Zusters van de H. Jozef, gevestigd te Amersfoort, naast het retraitehuis en vindt nog enige bezigheid in de biechtstoel, die hij sedert juli 1914 voor vast gekregen had.

Intussen vermaant God de hoge Lijder door herhaaldelijke aanvallen van zijn kwaal, dat zijn einde meer en meer nadert. Tot vier maal toe zoekt hij herstel in het Maria Paviljoen. Wel wordt door twee operaties op 13 oktober 1913 en in maart 1915 het gevolg van zijn kwaal [graveel] de gevormde nierstenen weggenomen, maar niet de oorzaak. Op 3 oktober, 14 november, 17 april en 13 mei 1916 werd door chirurgische behandelingen enige verlichting gebracht, maar er is geen blijvende verbetering.

Als de Mgr. op 16 mei 1915 uit het Maria-Paviljoen naar huis terugkeert, voelt eenieder van ons, dat hij de Bisschopskamer betreft om te sterven. Langzamerhand verergert de kwaal zodat op 17 juni de geneesheer het nodig oordeelt de bisschop te bedienen. Hij legt zich gelaten bij de beschikking der Goddelijke Voorzienigheid neer. In de namiddag dient de Hoogerw. P.

Provinciaal A. Beukers het H. Oliesel toe in de tegenwoordigheid de gehele gemeenschap. De Mgr. is bij volle kennis. Hij hernieuwt Zijn Geloften, betuigt onder snikken, dat hij de Congregatie innig had bemind en vraagt de zegen van de Provinciaal voor zich en Suriname.



Bid voor de Ziel vnn Zallger Z.D. H. Monseigneur
JACOBUS CORNELIUS MEEUWISSEN, C.S.S.R.

Titulair Bisschop van Prusa en
Oud Apostolisch Vicaris van Suriname.

Geboren te Oud-Gastel 15 Augustus 1847.
Geprotest te St. Priscilla 20 April 1868.
Priester gewijd te Wittenom 6 October 1873.
Gedurende vele jaren Provinciaal dor
Hollandsche Provincie.
Benoemd tot Apostolisch Vicaris vnn Suriname
1 Januari 1907.
Bisschop gewijd te Amsterdam 3 Maart 1907.
Aldaar, voorzitter vnn de B.H. Sacramenten, overleden
29 Juni 1916, op den vooravond van het feest vnn
het Allerh. Hart, dat hij altijd op bijzondere wijze
had vereerd. Begraven 3 Juli 1916 op het R. K.
Kerkhof „St. Barbara“.

Van zijne jeugd af vreesde hij God, onderhield
Zijne geboden... en dankte Hem al de dingen zijns
levens. (Job. II: 18.)

In al zijn handel en wandel gedroeg hij zich
voorzichtig; en de Heer was met hem.
(I. Bez. XVIII: 14.)

Hij sloot met hem een eeuwig verbond en gaf
hem het priesterchap des volks; om Hij verhoer-
likt hem tot lust. (Eccli. XLV: 8.)

Ik ken uwe werken, zegt de Zoon Gods, uw geloof
en uwe liefde uwon arbeid en uwe lijdenzaamheid
en Ik weec, dat uw laatste werken de eerste nog
overtreffen. (Openb. 32: 10.)

Laat ons derhalve met vertrouwen toetreden
tot den troon der genade, opdat wij (voor hem)
barmhartigheid mogen verkrijgen om hulp ten
bijkomen tijde. (Heb. IV: 16.)

H. Hart van Jesus, Ik geloof in Uwe liefde tot mij.
(300 dagen afl. Pius X.)

W. A. E. Kersjes, Hartenstraat 22, Amsterdam

bidprentje

IN MEMORIAM.

Den 29sten Juli II., op den vooravond van het feest van Jezus' H. Hart, stierf in het Redemptoristenklooster te Amsterdam na een langdurig en smartvol lijden Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid Mgr. JACOBUS CORNELIUS MEEUWISSEN, Titulair-bisschop van Prusa, oud-Apostolisch-Vicaris van Suriname.

Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid was geboren te Oud-Gastel, den 15den Augustus 1847, trad den 26den April 1868 door het afleggen zijner geloften in de Congregatie van den Allerheiligsten Verlosser en werd den 6den October 1873 priester gewijd. Nadat hij zich eenige jaren gewijd had aan het onderwijs van zijne toekomstige medebroeders in het Juvenaat der Redemptoristen te Roermond, werd hij missionaris en besteedde zich met waarlijk apostolischen ijver voor het heil der zielen door het geven van missiën en retraiten.

Spoedig werd hij door zijne hogere overheid tot het bestuur geroepen. Vele achtereenvolgende jaren was hij directeur van het Juvenaat te Roermond, Rector in verschillende hulzen, en Provinciaal van de Nederlandsche Provincie der Redemptoristen. Als zoodanig nam hij in 1894 deel aan het Generaal Kapittel zijner Congregatie.

Ni den dood van Mgr. W. WULFINCH in 1906 werd hem het Apostolisch Vicariaat van Suriname opgedragen. Den 3den Maart 1907 ontving hij in de Redemptoristenkerk te Amsterdam de bisschopswijding om spoedig naar zijne Missie te vertrekken. Kort slechts zou zijn verblijf aldaar wezen. Wint zijne gezondheid was op 60-jarigen leeftijd niet meer bestand tegen het tropisch klimaat. Den 15den December 1910 werd hem door Z. H. Paus Pieter X goedgunstig ontslag verleend als Apostolisch Vicaris. „Hoe kort zijn verblijf in Suriname ook was," zoo getuigt van hem *Het Katholiek Nederland*, „veel heeft hij, zoo, wel op kerkelijk, onderwijs, als sociaal gebied voor de Missie gedaan!"

De jaren, die Mgr. verder in Nederland doorbracht, waren jaren van stille kloosterdeugd, van een met groot geduld verdragen lijden, afgewisseld door eenige met liefde steeds betoonde bisschoppelijke werkzaamheden.

Hij had het geluk te sterven op den vooravond van den feestdag van Jezus' H. Hart, dat hij in zijn leven zoo vurig vereerd had en welks beeltenis hij in zijn bisschops wapen had opgenomen met het vertrouwvol devies: *Adamas cum fiducia, latet vix met vertrouwen naderen.*

Dit vertrouwen is zeker niet beschaamd geworden.

R. I. P.

BINNENLAND.

UITVAART VAN Z. D. H. MGR.
J. C. MEEUWISSEN C.S.S.R.

In het kerkgebouw, dat voor ons non de heugenis bewaart aan zijne bisschops-wijding: in de kerk der E.E. P.P. Redemptoristen aan de Kolzersgracht te Amsterdam, vond hedenmorgen de plechtige ziele-dienst plaats voor Z. D. H. Mgr. J. C. Meeuwissen, Titulair-Bisschop van Prusa, oud-Apost. Vicaris van Suriname. Z. D. H. Mgr. P. A. W. Hopmans, Bisschop van Breda, droeg de pontificale H. Mis van Requiem op in tegenwoordigheid van Z. D. H. Mgr. A. F. Diepen, Titulair-Bisschop van Danaba, coadjutor van den Bisschop van 's Hertogenbosch.

Z. D. H. Mgr. v. d. Wetering, Aartsbisschop van Utrecht, was vertegenwoordigd door den hoogeerw. hooggeleerden heer Mgr. dr. A. Schaepman, president van het Groot-Seminarie te Rijenburg. Z. D. H. Mgr. Cailliet, Bisschop van Haarlem, was vertegenwoordigd, dom den hoogeerw. vicaris-generaal Mgr. M. Molkman, terwijl de hoogeerw. hooggeleerde heer Mgr. H. J. M. Taskin, president van het Seminarie te Warmond mede aanwezig was. Z. D. H. Mgr. I. Schrijnen, Bisschop van Roermond, was vertegenwoordigd door den geereerw. hooggeleerden heer professor P. J. H. Geurts, hooftleeraar aan het Groot-Seminarie te Roermond.

Aanwezig waren verder de hoogeerw. heer Mgr. L. E. Jansen, deken van Amsterdam, de geereerw. hoogel. heer prof. J. V. de Groot, de hoofd-almoezenier majoor Everts, in voorts een groote schare reguliere en seculiere geestelijken uit Amsterdam en elders.

Z. D. H. Mgr. Hopmans werd geassisteerd door de geereerw. pater J. Marinissen C.S.S.R., rector te Amsterdam en J. Haegh C.S.S.R., rector te Roosendaal als diaconi missie, en door de weleerw. pater H. Scholte C.S.S.R., altier en J. Theunissen C.S.S.R., uit Roermond, als diacon thronae. De hoogeerw. heer Mgr. M. A. van Zanten was presbyter-assistent.

Onder leiding van den heer H. B. Cuyper voerde het koor de Gregoriaansche Requiem uit in de Vaticaanse editie, de meerkennig vocale muziek van Lassus en Mitterer.

Een groote schare geloovigen vulde het gehele kerkgebouw.

De lijkrede werd uitgesproken door den hoogeerwaarden heer Mgr. L. C. L. Eligenraam, kuisprelaat van Z. H. den Paus. Wij verwijzen voor deze lijkrede naar het Tweede Blad.

Na de lijkrede verrichtte Z. D. H. Mgr. Hopmans de plichtigheid der absoute. De kist, die in het middenschip stond, was gisteren reeds gesloten. Mitter en staf lagen op de baar, terwijl voor aan het lijkkleed het wapen van den overleden kerkvoogd was gehecht. Vervolgens had de teraardebestelling plaats op het R. K. kerkhof „St. Barbara“. Een dertiental rouwkoetsen volgden den lijkwagen. In den stoet gingen mede een deputatie der H. Familie, de broedermeesters van de Broederschap van O. L. Vrouw van Alkduurenden Bistand en van de processie naar O. L. Vrouw in 't Land, alsmede deputaties van de colleges van heeren collectanten en zangers.

De plichtigheid der kerkelijke beaardiging werd verricht door Z. D. H. Mgr. Diepen, geassisteerd door de geereerw. pater Marinissen C.S.S.R. en Haegh C.S.S.R., in tegenwoordigheid van Z. D. H. Mgr. Hopmans, Mgr. L. C. L. Eligenraam, Mgr. van Zanten, Mgr. dr. Schaepman, professor J. V. de Groot, professor Geurts, en vele andere, hooggeplaatste geestelijken, die ook in de kerk aanwezig waren. Nog werd ongemerkt het Tweede Kamerlid, de heer V. C. A. van Vuuren, die in de Kamer herhaaldelijk de belangen der katholieke missie van Suriname heeft bepleit en in nauwe relatie was met den ontslapen kerkvoogd, voorts waren aanwezig de heeren H. J. L. Schmedding, L. M. Bonnke, Schade van Westrum e.a., alsmede een groote

uit: De Tijd van maandag 3 juli 1916

Nawoord:

Op 20 juni 1972 had ik met Mr. Mastboom een gesprek over Jacobus Meeuwissen. Hij vertelde mij toen dat Mgr. Meeuwissen genoemd kon worden als een van de topfiguren van de Redemptoristen. Er zijn uit die orde slechts weinigen bisschop geworden. Na het beschrijven van zijn levensloop ben ik gaan beseffen wat Mr. Mastboom bedoelde.

Van de familie Meeuwissen woonden tot in de jaren 70 van de vorige eeuw nazaten op de Schans nabij het voormalige suikerfabriek Sint Antoine. De boerderij is inmiddels afgebroken. Kinderen van Cornelis Meeuwissen woonden met hun gezin in Oud Gastel:

- Jacobus met J. Moerings en zoon Kees
- Joannes met W. van Oorschot en hun kinderen Corrie, Peter, Maria en Lisette
- Antonius met A. Mulders
- Adrianus met J. Jongenelen en hun kinderen Ruud, Ad en Cees
- Petrus met H. van Treyen en hun kinderen Cees, Ad, Dymph en Mario..

Petrus bleef op de ouderlijke boerderij. Nu woont op de boerderij zoon Cees met G. Rijdsijk en Cees is nog de enige Meeuwissen die in Gastel woont.

Hengelo: P.C. Meeuwissen

Bellevue Washington State USA: M. Lambregts Meeuwissen

Bronnen:

- Archief van de paters Redemptoristen
- Tijdschrift De Grondwet van 16 mei 1907
- Tijdschrift de Surinamer
- Katholieke Illustratie
- Mededelingen van dhr. H. Mastboom

LIJST VAN AL OF NIET VERDWENEN ZAKEN IN OUD GASTEL

deel 2

In het jaarboek van 2006 verscheen een artikel met als titel een rondgang door Gastel anno 1946. Daarin werd een inventaris gegeven van winkels en bedrijven die er in 1946 te vinden waren in Gastel.

In 2007 kwam daar een vervolg op van diverse straten met overzichten van bedrijven door de jaren heen. In dat overzicht ontbraken de Dorpsstraat, de Kerkstraat, de Markt en de Meirstraat. In deze aflevering worden deze straten behandeld.

Ondanks speurwerk in allerlei bronnen [zie aan het eind van het artikel] wil de schrijver niet de pretentie hebben dat deze lijst volledig is en hij houdt zich dan ook aanbevolen voor aanvullingen en correcties.

De lijst van bedrijven die verdwijnen en er weer bijkomen bijvoorbeeld in Borchwerf 2 en industrieterrein Korenweide verandert jaarlijks en daar hoop ik in een volgende bijdrage op terug te komen.

De winkeliers deden in het verleden [en nu nog] aan klantenbinding en waren vaak aangesloten bij een inkooporganisatie.

Zo had je de voor de kruideniers De Spar bijv. kruidenier van der Heyden op de Markt en Vissenberg op de Rijpersweg. De Spar had als leuze: Kopen bij de Spar is sparen bij de koop... en dan kreeg je spaarzegeltjes.

M. Dingenouts in de Dorpsstraat was aangesloten bij andere winkels van zijn familie onder de naam Dingo.

Je had ook NGV [Naar goede Voeding] winkels bijv. van Tonna Vergouwen op de Meir. Ook daar kon je zegeltjes sparen.

Vooraf kort na de oorlog voerden de winkels de leuze: Koop Nederlandse waar, dan helpen we elkaar.

Dan waren er ook de 'Ring'zegeltjes bij Vivo, Vege, Grosco en de Kroon.

Dezelfde klantenbinding vind je nog terug bij C 1000 met de speciale spaar-acties voor artikelen.

In het verleden organiseerde de familie van der Heyden maar ook Tonna Vergouwen busreisjes naar de Efteling of dierentuin Blijdorp voor de kinderen van de vaste klanten.

Om klanten te winnen gingen de kruideniers thuis langs met boodschappenboekjes. Dan werden de boodschappen opgenomen en later in de week thuisbezorgd. Thuisbezorgen deden ook de melkboeren, de visboer de olieboer, de mulder, de bakker.

De laatste Gastelse winkelier/zuivelhandelaar die dat nog deed was J. de Vugt van de Rijpersweg. Hij stopte daarmee begin juli van dit jaar. En daarmee verdween weer een bekend verschijnsel uit vroegere jaren.

Dan volgt nu het overzicht van de straten die vorig jaar niet aan de beurt kwamen.

Dorpsstraat:

- 1 a Tot 1969 Woonhuis Mees. Op 23 maart 1970 opening Jac. Karremans en zoon: modekleding. Later gebr. J. en P. Karremans.
- 3 Woonhuis De Bie. Ca. 1960 Wit-Gele Kruisgebouw, gesloopt in 1962. Daarna herbouw WGK. In maart 1993 vestigt assurantiekantoor Sweere zich er. Vanaf november 1996 wordt het tevens de Regiobank.



Dorpsstraat vanaf huisnummer 5, ca. 1963

- 2-4 Postkantoor vanaf ca. 1920. Vanaf 15 december 1985 tot 2007 wordt het bistro De Oude Post.
- 4 Artsenpraktijk Knitel, ca. 1940 't Hullenaar, vanaf 1951 J. Vonk, ca. 1988 't Hullenaar en later P. Andringa tot oktober 2007.
- 5 D. Geleyns tabakskerver; ca. 1929 D. Geleyns manufacturen; ca. 1938 VêGé kruidenierswinkel annex textielzaak; C. Geleyns Embregts. 3 juni 1960. Heropening als tweede zelfbedieningszaak te Oud Gastel. 30 september 1972. Opening supermarkt Buckens. Vanaf 11 december 1986 C 1000 Schuitema Broos supermarkt. Vanaf april 2008 C 1000 Frik-Broos.
- 8 ca. 1952 zuivelhandel Q. Broos.
- 9 Tot 1960 notariswoning Mol en later Dekkers. Gemeentehuis tot 1982. Vanaf 4 november 1985 tijdelijk Rabokantoor. 12 juni 1986 vis speciaalzaak, groentenspeciaalzaak en koffieshop van D. van Gaans. Ook 3S broodjeszaak van mevr. van Gaans-van Iersel tot 22 nov 1992. Daarna slijterij Overdevest. Vanaf 2002 cadeaushop Malin en vanaf 4 oktober

- 2001; rechts vanaf 1998 Rosemary's Lingerie. Vanaf 2003 slijterij 't Raadhuis van Piet en Adrienne van Loon.
- 11 N.H. Pastorie diaconie Oud Gastel. Van 1957 tot 1975 politiebureau. Vanaf 1 juni 1994 schoonheidssalon Verwijmeren.
- 13 N.H. Kerk vanaf 1809.
- 14 Tot 1961 gemeentehuis en tot 1957 politiebureau. Vanaf 16 juni 1962 woninginrichting P. Bus.
- 16 Tot 1970 handwerkwinkel A. Bus Heshof. 1922 Corn. Bus ca. 1929 P. Bus en van 1953 tot ca. 1965 aannemersbedrijf C. Bus. Vanaf september 1967 doe-het-zelfzaak C. Bus in de werkplaats. Afgebroken in 1970 en toegevoegd aan woninginrichting P. Bus.
- 17 Ca. 1925 J. van Domburg meubelen. Vanaf 1930 tot ca. 1957 meubelzaak en hoedenwinkel S. van Nispen-Jansen en gezusters van Nispen (1952). Vanaf 22 december 1960 Q. Broos kruidenier-zelfbedieningszaak, later de Kroon. In 1977 Theo Broos en later supermarkt Mikromarkt tot 1986. Vanaf 1 oktober 1987 apotheek Oud Gastel en vanaf 2005 Kringapotheek. Bonbonnerie croissanterie De laatste tot ca. 2002.
- 18 Vanaf 1970 dierenzaak Tropica van J. van der Kar van Gastel. Heropening op 1 mei 1973. Vanaf 18 april 1986 L van de Kar. Vanaf 30 september 1988 'Dierenland'. Vanaf 1997 vormt de zaak een onderdeel van woninginrichting P. Bus.
- 19 Ca. 1866 Bakkerij Adr. Van Sprundel en na 1903 bakker van Damme, daarna Cornelis Driessen. Ca. 1929 bakkerij en frites. Daarna tot 1932 bakkerij wed. P. Heynen later Bakkerij J. Heynen en vervolgens Verbunt-Brouwers. Het pand werd afgebroken in 1955 ten behoeve van de Julianastraat.
- 20 Winkel C. Heshof-Danen tot ca. 1945; 20 april 1958 opening dierenbenodigdheden en heropening op 29 maart 1961 tot 1970 dierenzaak C. van de Kar.
- 21 Ca. 1925 goudsmid Stenten; vanaf 16 maart 1957 bloemisterij L. Koevoets; heropening ca. 1975. Vanaf januari 1986 M. Minderhout. Vanaf januari 1992 E. Ros; verbouwing 8 oktober 1998 tot 2001. 28 november 2001 Yolanda bloemen tot januari 2003. Vanaf 1 juni 2003 Witte Woningwinkel tot mei 2007. Vanaf 1 juni 2007 computerservice.
- 23 Kleermakerij C. Voorbraak tot 1957. Op 29-11 1957 opening Herenkapsalon J. Engelen. Vanaf 1971 Toine Engelen. Heropening 29 maart 1976 tot 1982. Sedert 1996 W. van Beek dames- en herenkapper.
- 24 Vanaf ca. 1962 tot 1964 cafetaria J. Traets met uitbreiding afdeling softijs op 10 juli 1963. Opening 16 juli 1964 J. de Blaay [wij zetten de zaak op de oude voet voort!] daarna D. de Blaay. Vanaf 21 oktober 1976 Din en Riet Bram. Heropening 1981. Vanaf 15 februari 1986 'het Koetske' van Betsie en Huub Vervaart. Vanaf 12 juni 1997 'Holle

- Bolle Gijs' van Ed en Anita.
- 25 Van 1952-1970 slagerij Sjef Mol. Daarna Jac Mol tot 2002. Vervolgens cadeaushop Malin. Vanaf 18 juni 1998 Rosemary's Lingerie.
- 27 Ca. 1910 zadelmakerij Melsen. Ca. 1929 C. Heshof schildersbedrijf. Vanaf september 1935 huishoudelijke artikelen en schildersbedrijf B. Heshof. Later A.Heshof, Novylux en vanaf maart 2002 B. Heshof Novy plus postagentschap.
- 28 Ca. 1952 sigaren- en stomerijwinkel M. Nijman tot 27 oktober 1980.
- 32 1899 slagerij P. Feddes tot 1947. Overgenomen door Sjef Mol tot ca. 1950.
- 33 Ca. 1925 smederij C. de Ronden, daarna Klaas de Ronden. Later ca. 1961 kachelwinkel Jan Rens en van 1976 tot mei 1985 Riet Rens. Vanaf oktober 1985 tot 17 februari 2003 rijwielhandel Buurstee en daar ook vanaf augustus 1990 kleding reinigen.
- 34 Ca. 1932 wapenhandel Kuppens Goossens tot ca. 1952. Vanaf 6 april 1955 schoenreparatiezaak Jan en later schoenenzaak Cor Bellemans. 17 maart 1961 heropening. Weer heropening op 16 maart 1977. C. Bellemans 26 februari, 1972 heropening 10 maart 1983. Vanaf juni 1989 tot februari 1998 schoenen en sportzaak Haverhals maar nog tot juni 1990 onder de naam Bellemans. Vanaf 2 april 1989 dierenzaak L. van de Kar tot 1 januari 2007. Vanaf 31 maart 2007 Catmore schoenen en sportartikelen A.Tak.
- 35 Vanaf 1 februari 1980 wolhandel. Vanaf 24 november 1985 Videotheek 'Rambo' later cadeaushop. Vanaf juni 2008 'Jij' kindermode.



Dorpsstraat vanaf huisnummer 35 en 36, ca. 1935

- 35 a Vanaf 1970 handwerkwinkel, elektricien en stomerij, tevens grammofoonplaten en CD zaak. Opening wolwinkel 1 februari 1981 tot 1985. 28 november 1985 opening videotheek 'Rambo'.
- 36 Vanaf 1921 elektriciteitszaak Piet van Sundert van Westen. Heropening januari 1958 en weer op 22 juli 1965. Elektriciteitszaak van Rijen van Sundert tot ca. 1969. Daarna bloemist Piet van der Sluis.
- 37 Ca. 1935 textiel fam. C. Hack van Meer tot afbraak in 1953. In de schuur op het erf vanaf ca. 1947 aardappelhandel en selectiebedrijf A. Meeuwissen
- 37 a Vanaf september 1975 drukkerij Eefsting.
- 38 Ca. 1929 tot 1991 rolluikenfabriek van Domburg. Gesloopt t.b.v. passage 'De Schakel', vanaf september 2005 Moerbeihof genoemd. Met schoenenzaak 1992, modezaak Blent tot 18 juni 2000 en videotheek.
- 38 a Videotheek Rambo en 2001 Carbon tot 31 december 2002. Heropening 'Boefjes' in januari 2003. 'Beauty Kids' vanaf 8 oktober 2005.
- 38 b 28 april 1998 opening Bambino's kinderkleding. Maart 1992 modehuis Denaro, 2001 I.D. Mens Wear, 30 april 2004 Filmstation Oud Gastel tot 2006.
- 38 c Vanaf 22 mei 2000 kindermode Boeffies, daarna schoonheidssalon Vision tot september 2007.
- 38 d 1992 Coco.
- 40 Ca. 1920 Sus van Aalst.
- 40 a Chinees afhaalcentrum 'Top Food' van A. Mok vanaf 22 juli 1992.
- 40 b Groenten en fruit De Tuinkabouter tot ca. 1998.
- 40 c Vanaf 10 september 1998 schoenenzaak van Hoof tot mei 2003.
- 42 Voor 1910 cafe In Sint Josef van Matthijs Ribbens. Daarna Q. Paantjes rijwielhersteller.
- 43 Vanaf oktober 2001 schildersbedrijf Huub van Oosterhout.
- 45 Kantoor waterschap Mark en Dintel tot ca. 1968. Vanaf 24 juni 1976 autoshop Snorfietsen van Sprundel tot november 1986.
- 44 Mastboomhuis vanaf 1874 na de dood van H. Mastboom in 1999 geconserveerd als Mastboomhuis.
- 46 Ca. 1929 radiodistributie C. Melsen. Van 1940 tot 1961 ambtswoning burgemeester Hofland. Daarna afgebroken en nieuwe ambtswoning voor burgemeester Th. Andriessen tot 1976. Daarna tot april 1994 fysio-praktijk van Zuilichem.
- 47 Vanaf ca. 1950 benzinepomp 'Purfina' en garage en vanaf 1 april 1961 autorijschool C. van Sprundel tot ca. 1980.
- 48 Bierbrouwerij 'Het Bourgondische Kruis' van Jan Mastboom. Met inventaris verkocht in december 1921. Daarna woonhuis en vanaf maart 1976 aquariumvishandel Phelsuma van Rijsbergen tot ca. 1985. Daarna Trend kinderkleding tot ca. 1987. Er achter ca. 1935 groenten-drogerij.

- 49 Voor 1904 een woning, later gesplitst in twee woningen met C. de Jongh in de ene woning en in de andere Rie de Jongh. Ca. 1929 textiel P. de Jongh. Beide winkels waren manufacturen, bedden en hoeden. Tot ca. 1955 textielzaak P. de Jongh en vanaf ca. 1952 Jos de Bont melkhandel en kruidenier, ook zoon Jan, tot 2 januari 1984.
- 50 Tot 1988 cafe 'In de Drie Snoeken', ca. 1932 A. Dam. Daarna Adr. van Merrienboer, later Jan van Merrienboer en in 1946 tevens transport-bedrijf. Vanaf 30 april 1955 Jan de Bont. Vanaf ca. 1960 Laurent Deykers, ca. 1971 Jac. van Merrienboer, 1 april 1979 heropening Bert en Clarisse. 14 maart 1982 Jan en Marian de Rooy en Cor en Bep van Everveld Bar 't Snoekske'. Vanaf 1984 Jac de Rooy tot 1986, daarna is er leegstand. Vanaf juni 1988 is er het Dorpsmuseum 'In de Drie Snoeken' gevestigd.
- 50 a Ca. 1957 zuivelwinkel en kruidenier 'De Sperwer' van A. de Bont tot ca. 1980.
- 51 Ca. 1936 H. van Oosterhout huisschilder. Vanaf 8 maart 1958 'De Verfwinkel' van Henri en later Huub van Oosterhout. Vanaf 30 juni 2001 tot 1 april 2008 R. Willemse.
- 55 Ca. 1719 herberg 'Het Hof van Brussel'; ca. 1850 bakkerij van Willebrord Buckens. Later schoenmakerij Joh. Van Eekelen. Vanaf 1924 Joh. Stoop en in 1927 tot 1940 slagerij H. Peeters Gouverneur, daarna W. Bus. Vanaf augustus 1967 Ant. Bus tot ca. 1975.



Dorpsstraat vanaf huisnummer 56 en 61, ca. 1916

- 56 a Vanaf 6 maart 1965 huisbrandolie C. Vromans tot ca. maart 1976.
- 57 Tot 1930 S. van Nispen Janssens meubelhandel. Vanaf 29 augustus

- 1958 A. Willemse van Nispen, heropening als modehuis 'Angela' op 3 april 1967 tot ca. 1985.
- 58 Ca. 1949 huisschilder C. Vervaart. 1964 tot ca. 2000 verzekeringen J. van Caam.
- 59 Van Leest, vanaf ca. 1925 sigaren C. Suikerbuik later Adrie Suikerbuik met ook vuurwerkhandel, tijdschriften en staatsloten vanaf 4 februari 1977. Vanaf 2000 sigaren en handwerkzaak 'Het Wienkeltje' van S. van Poeyer tot 1 mei 2004.
- 60 Schoenen gebr. de Wolf van 1925 tot 1967. Tevens dameskapsalon Ella de Wolf Blumenthal vanaf 16-11-1953. Heropening van de kapsalon op 29 juli 1958. Schoenenzaak beeindigd op 1 april 1967. Vanaf 1 april 1967 dameskapsalon 'Ella' Jos de Wolf. Heropening op 26 februari 1978.
- 61 Vanaf ca. 1948 Elektrozaak Jan de Veth. Na brand heropend op 09-04 1955. Vanaf september 1974 na overlijden van J. de Veth M. de Veth Luyten. Tevens depot voor stoomgoed 'De Eland'. Vanaf 5 juli 2002 John van Hoof elektriciteitszaak.
- 63 Vanaf 1927 slijterij en kruidenierszaak Dingo C., daarna Marinus Dingenouts. 6 april 1979 opening sportshop Oud Gastel, later Bruba. Vanaf 9 febr 1986 tandartspraktijk A. Verhoeven.
- 63 December 1983 Liesbeth de Bruyn tweedehandskledingwinkel.
- 64 Assurantien P. van den Bosch 1975 tot oktober 1986.
- 65 Veehandel gebr. Peeters. Vanaf juni 1951 poeliersbedrijf en groentezaak S. van Alphen en woningen vanaf 1977.
- 66 Ca. 1894 bakkerij C. Driessen. Later vanaf ca. 1929 tot 5 november 1956 herenkapsalon P. de Wolf. Vanaf 1959 tandartspraktijk Ewold en ca. 1960 verbouwd tot woonhuis.
- 68 Vanaf 1897 bierbrouwerij De Zwaluw van wed. Uit de Willigen en later J. Smoor tot ca. 1930. Daarna werd de brouwerij gebruikt voor woonruimte. In 1970 werd de voormalige brouwerij afgebroken voor de Beukenlaan.
- 72 Tot ca. 1965 textiel Mulders.
- 74 Ca. 1910 S. Nijman, later ca. 1916 weduwe Nijman en later tot april 1971 zadelmakerij Egbertus Nijman.
- 75 Familie Tak, winkel.
- 76 Ca. 1929 Mulders textiel, heropening op 13 juli 1950 en weer op 28 mei 1957 tot 1964.
- 77 G. van Sprundel en later ca. 1925 Pieter van Sprundel, winkel en bakkerij. Ca. 1929 ook kledingzaak van Sprundel-Janssens. Ca. 1933 gebr. van Sprundel tot 1 maart 1957. Ca. 1937 ook zeepoederfabriek. Later kantoor van de nieuwe fabriek aan de Beatrixstraat, vanaf 9-4 1955 tot ca. 1975.
- 78 Ca. 1929 loodgietersbedrijf en landbouwsmederij ca. 1930 Johan van

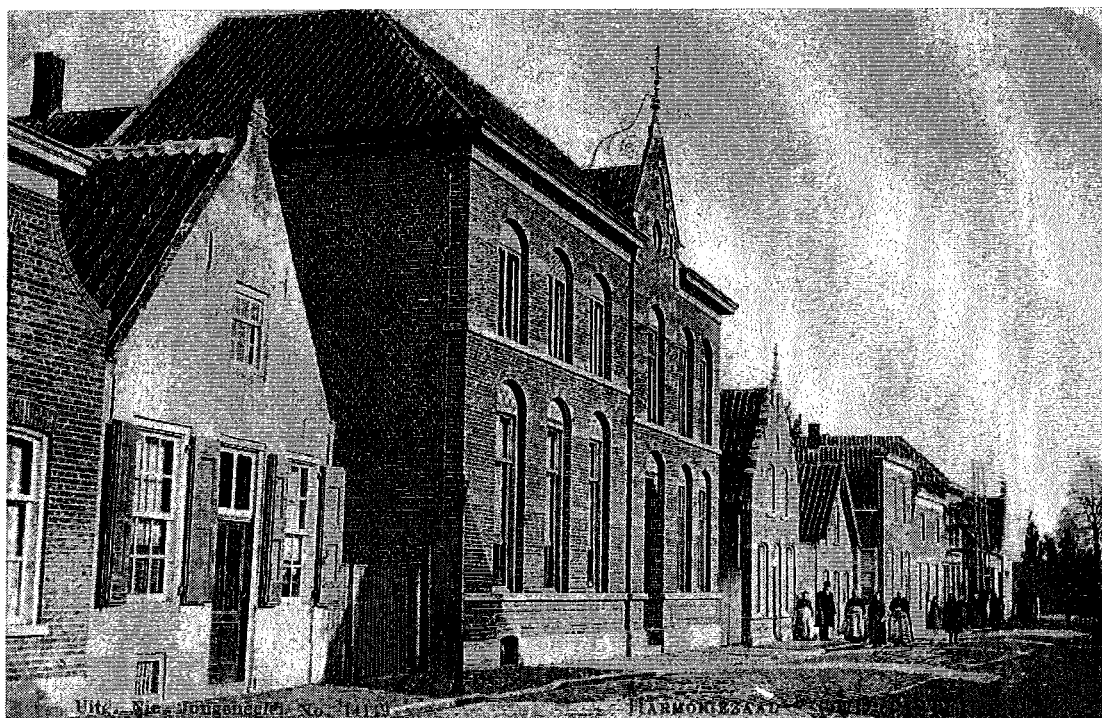
- lersel. Vanaf 16 november. 1950 textiel 'De Concurrent' en vishandel M. Koevoets. Heropend op 17 april 1954. Sluiting wegens leeftijd op 18 april 1976. Vanaf 1987 Rio Fashion tot ca. 2005.
- 79 Ca. 1929 schildersbedrijf J. Luyckx de Jong tot ca. 1955. Later Modehuis Denaro tot 17 september 1991.
- 80 Cafe 'La Belgique' ca. 1850. Later uitgebreid met zaal 'Concordia'. Vanaf ca. 1920 Bernard Sloomans en vanaf 1953 Frits Sloomans. Heropening op 10 oktober 1965 als zaal 'Concordia' met Decaporgel 'Concordia'. Ook tijdelijk filmvoorstellingen met James Bondfilms. In 1966 Bernard Sloomans. Het Decaporgel wordt verkocht, maar komt later bij Jan van de Kastele tijdelijk terug. Maart 1982 J. van de Kastele tot ca. 2000. Ook komt er het Decaporgel de Splendid en later een nieuw Albert Decaporgel. Vanaf 11 december 1983 wordt de voorste ruimte ingericht als restaurant 'Het Gastels Wapen' en begint J. van de Kastele ook een cateringbedrijf. Vanaf ca. 2004 kunststudio.
- 81 Ca. 1910 G. van der Lint en later A. van der Lint slagerij tot 1956. Hier werden ook noodslachtingen uitgevoerd.
- 83 Tot 1987 gez. Brocatus, naaisters.
- 85 Ca. 1890 J. Franken, directeur van suikerfabriek Sint Antoine en Groenendijk te Zevenbergen. Vanaf 1900 met achter een sigarenkistjes-fabriek H. van Mechelen en eerder B. van Reysingen, ca. 1929 P. Ribbens en ca. 1937 sigarenzaak en aannemer Math. Ribbens tot december 1970. Vanaf 29 maart 1973 groentezaak Piet Melsen tot ca. 1990.
- 87 Transportbedrijf Corn. van Merrienboer van ca. 1958 tot ca. 1975.
- 87 a Transportbedrijf W. van der Mast vanaf ca. 1948 tot 1955.
- 89 Ca. 1916 Bakker Indewey. Vanaf 1939 bakkerij en snoepbazar L. van Hooydonk en werd op 26 maart 1958 als Vivo-winkel heropend tot ca. 1985.
- 93 Ca. 1960 aannemer Cees Bus.
- 97 Ca. 1951 tot ca. 1960 varkenshandel M. Bernaerts. In de schuur achter van 1975 tot ca. 1980 kunstgalerie Tirions.

Kerkstraat:

- 1 Cafe Rademakers: C. Rademakers, vervolgens vanaf 1947 Math. Rademakers en in 1959 Jos Mies 'Onder de Toren'. Jos had tevens een kraanbedrijf. Augustus 1971 Jos Hoevenaars. Vanaf 1978 Jan Zijlmans, heropening op 20 april 1979. Van 1 april 1986 tot 1999 Jos Maas. In 2000 leegstand. 3 oktober 1964 opening zaal Dreefzicht. Vanaf 11 november 1981 Decaporgel in zaal tot 1995. De zaal werd gesloopt in maart 2008.
- 2 Cafe 'Duizend Vreezen', later 'Place Royal', daarna 'Hotel Tramstation'. Ca. 1920 café/pension van Helvert. Vanaf 1932 Kerkhofs 'Hotel Noord

- Brabant'. Ca. 1951 Loos daarna De Wit vanaf 26 november 1954 A. Mulders 15 juni 1957 tot 1 januari 1962 Marijn Tak onder de naam Cafe 'Nieuw Brabant'. Heropening op 21 november 1959 na een brand in april 1959. Later wed. Tak-van Oosterhout tot 1 jan 1962. Vanaf 31 maart 1962 Piet Roelofs onder de naam 'Hotel Noord Brabant'. Ca. 1965 Leo Daems sr. Op 30 april 1969 door Leon Daems jr. heropening. Vanaf 27 september 1974 'Auberge Het Hof'. En vanaf 1994 'Bistro de Herberg'. In 1998 Cor Snijders en vanaf 31 mei 1998 'Ut Pandje'.
- 3 R.K. kerk Sint Laurentius.
- 3 a Van 1900 tot 1959 klooster, bibliotheek en woonhuis. In 1987 parochiecentrum en later creche tot ca. 1992.
Voor 1940 dhr. P. Cranen juwelier. Daarna tot 1955 groentehandel Wout van Merrienboer. Op 14 oktober 1955 opening slagerij Vincent van Oosterhout met directeur F. Savelkous. Vanaf 12 december 1957 slager Sjef van der Horst. Vanaf 4 september 1991 keurslager Buyzen. Vanaf 16 april 2000 slagerij De Herder, weer gesloten in 2005. Vanaf 2006 van Ekeren.
- 6 26 november 1956 notariskantoor Dekkers [samen met huisnummer 8]
- 8 Oktober 1953 tandartspraktijk Rozestraten tot 1964. Later tandarts Ewold en daarna notariskantoor Dekkers en vanaf 1969 Willemse tot 19 september 1970. Vanaf 30 oktober 1982 assurantie kantoor Sweere. Vanaf 11 januari 1990 Sweere en Smits. tot 1992.
- 10 Cafe De Kroon 1929 van wed. H. Ceulemans, later P. Luyten, daarna Antoon Luyten tot 19 maart 1976 en na verbouwing op 10 augustus 1982 elektriciteitszaak Jan van Zundert. Vanaf 1983 ook videobandenverhuur. Sluiting als winkel op 14 april 2007. Het elektrotechnisch installatiebedrijf blijft bestaan. In de winkel wordt op 1 augustus 2007 gevestigd L&R Links en Rechts schoenen en lederwaren.
- 11 Ca. 1973 fotolytisch drukkersbedrijf
- 12 Ca. 1946 kapper C. van Bavel tot 1 december 1958.
- 13 Winkel religieuze artikelen N. Jongenelen. Vanaf 1938 jeugdhuis 'Sint Lutgardus'. Vanaf 1980 magazijn babyartikelen 'Babynette' van Pedro Megens. Januari 1993 sportschool 'Fitnesscentrum Trend' van C. de Peyper tot 2004.
- 13 a Ca. 1949 autorijschool Konings tot ca. 1960. Vanaf 31 augustus 1973 Phelsuma aquariumvishandel van Rijsbergen tot mrt. 1976.
- 14 Ca. 1920 handwerkartikelen mevr. M. Gijzen en later P. Akkermans ca. 1929 pettenzaak, kapsalon en herenmode van Beek tot augustus 1963. Op 23 april 1964 opening textiel wed. Mulders en later Theo tot 28 april 1998. 1998 kantoor Rabobank. December 2001 administratiekantoor 'De Mark'.

- 15 Kruidenier en bakkerij Tak 'Koloniale Waren' NGV vanaf ca. 1947 tot 18 april 1966 tandartspraktijk Ewold en tandartspraktijk Verhoeven tot 9 februari 1886. Vanaf 1969 autoschadebedrijf en spuiterij P. van der Horst ook garage bedrijf vanaf 1979.
- 16 Ca. 1929 slagerij Gerardus Vergouwen en vanaf 1 mei 1956 Piet Vergouwen. Heropening op 31 maart 1966 tot ca. 1985.
- 18 Bakkerij 1932 wed. J. later Jan Knaap tot 1956. Vanaf 3 augustus 1956 bakkerij en winkel Jan Blommerde. Op 20 augustus 1965 heropening tot 1 november 1990. Daarna bakker van Hees tot ca. 1995.
- 19 Ca. 1949 taxi/autorijschool Konings. Daarna coöperatieve Kolencentrale van Rijsbergen tot ca. 1966.
- 20 Januari 1975 taxibedrijf Frank van der Heyden tot februari 1976.
- 23 Ca. 1933 zaadhandel C. Jonkers. Ca. 1951 zaadhandel Harry Mees. De winkel is afgebroken voor een inrit naar koperslagerij/loodgieter H. Lambregts ca. 1985.



Kerkstraat vanaf huisnummer 25, ca. 1900

- 25 Ca. 1906 bakkerij van de weduwe Oomen. In 1914 koperslagerij F. van Helvert. Vanaf 1941 Bart Lambregts en werd na een brand op 4 februari 1954 heropend op 31 juli 1954. Ook verkoop van Esso-butagasflessen in de jaren 50 en 60. Vanaf ca. 1975 F. Lambregts. Weer heropening op 13 juni 1986. In 2004 heropening door Verkouteren onder de naam Lambregts.
- 27 Vanaf 1891 harmoniezaal en Cafe. Vanaf 1947 bioscoop 'Rovo' van Jan Roosendaal en Laurent Vrolijk. Vanaf 1959 foyer Rovo mej. van Kaam.

Vanaf 17 april 1971 magazijn van loodgietersbedrijf H. Lambregts. Geruchten waren er dat er een zwembad zou komen onder beheer van Fr. Lambregts, de zoon. Op 13 juni 1986 heropening Lambregts met uitbreiding van voormalige harmoniezaal als magazijn.

Ca. 1929 drankenhandel Jan Roosendaal, woonhuis Cees Dirven tot januari 1986. 26 januari 1987 pedicure en woonhuis M. Boots tot 2007.

29 Ca. 1905 W. Slooters, handel in kruidenierswaren, olien en vetten. Vanaf 1934 cafetaria/kaashandel Gerrit Hoppenbrouwers en vanaf 1947 ijssalon en cafetaria. Vanaf 1958 Rijwielzaak Piet A. de Jongh tot 1 april 1971. Dan Peter Smiet en vanaf 19 november 1979 Cees Kieboom 'fietsplezier'.

30 Ca. 1937 aannemingsbedrijf timmerwerken Piet Luyten. Vanaf 1960 Cees Luyten tot 2000.

31 W. Slooters grossier in kruidenierswaren tot ca. 1935. 26 oktober 1957 opening Rijwielherstelplaats de Jongh. 15 december 1960 zuivelhandel Cees Doomen. Vanaf 1976 Jan Doomen, verbouwing en heropening 10 okt 1982 en 1990 J. Doomen, boerderijproducten.

33 Tot ca. 1940 Cafe Jan Wiels en tot ca. 1950 Toon Veraart [het Kwatje "Voor een Dommels Natje naar het Kwatje"] vanaf ca. 1955. W. van Nijnatten en ca. 1952 W. Rijdsdijk Tak.

34 Ca. 1933 Groentewinkel Antoon van Hooydonk-van den Maagdenberg tot februari 1971. Later speelgoed en kinderkleding Snoeys tot ca. 1985.

35 Cafe 'Het Sluiske' tot ca. 1965. Vanaf ca. 1990 Vloerenconservering W. van den Broek.

38 19 september 1963 taxibedrijf Jac Rijdsdijk tot ca. 1970.

39 Ca. 1947 Schoenenzaak Geert Manje. Heropend op 10 mei 1955 tot 1969. Ca. 1985 Dakbedekking Steging tot ca. 1997.

42 Vanaf 4 november 1953 juwelier, uurwerken, goud, zilver Vergouwen [de Klerk] Heropening op 23 oktober 1965. Met kristal Gero en porselein. Vanaf ca. 1975 dependance hotel Noord Brabant. Vanaf 1990 'Gastelstede'. Van 1995 tot 2003 asielcentrum. Tijdelijk bejaardenflat van 2004 tot 2007.

45 Cafe 'De Zwaan' ca. 1905. Alouis van Zimmeren cafe en voerman. Later ca. 1932 D. van Zimmeren. Ca. 1952 P. Schouw van Zimmeren tot ca. 1970.

46 Tot 1951 varkenshandel van Zundert van de Vorst.

47 Ca. 1905 timmerwerkplaats Arkesteyn. Later Schilderbedrijf H. van de Maazen vanaf 26 november 1956 tot ca. 1957.

48 Cafe De Koepel. Ca. 1929 verfwinkel en drogisterij 't Sluiske' A. van Merrienboer v. Roomen. Vanaf 2 mei 1967 Schalkwijk en daarna W. van Beek tot december 1981, later woonhuis B. van Ginneken.

- 49 Al voor 1948 Chr. Manje sigarenzaak, vanaf 1972 Fons Scheepens sigaren. Vanaf 1996 schildersbedrijf Charles Zonneveld.
- 50 Familie Manje.
- 51 Ca. 1947 Antoon Aarsen kleermakerij en manufacturen tot ca. 1960. 30 november 1964 kapsalon Lianne van Rob Ribbens tot 28 juli 1969. 18 augustus 1969 kapsalon Erna van der Laan. 1980 kapsalon Modern tot 30 november 1981.
- 52 Ca. 1905 Rockx paardenslagerij. Vanaf 1948 Cees van der Vorst-de Jongh 'Keesjes manufacturen' textiel. Vanaf 1963 Janus Bus van der Vorst. Heropening textiel 28 augustus 1971 tot 11 april 1998.
- 55 Ca. 1929 bakkerij en kantoorboekhandel Jac Willemen, later Sjors Willemen. Heropening op 3 augustus 1957 tot 2 december 1961. Vanaf 1964 elektricien loodgieter Jan Kersten. Winkel vanaf 17 november 1967 tot ca. 1995.



Kerkstraat vanaf huisnummer 56, 1906

- 57 Cees van Ginneken aannemer van april 1956 tot ca. 1985.
- 59 31 oktober 1951 opening winkel C. Jansen depot 'Jamin' winkel. Opening winkel Ringzegels Dingeman Verstraten op 24 februari 1962 tot ca. 1970.
- 61 Ca. 1947 winkel van dames Dam 'Jamin' en in 1955 autorijschool K. van Kaam. Vanaf 2006 klussenier R. van Wessel.
- 62 a Aannemer van Merrienboer tot 31 december 1959. Daarna verbouwd tot woonhuis.
- 66 Vanaf ca. 1990 administratiekantoor SEC.
- 67 Artsenpraktijk Dautzenberg tot ca. 1954 van Susante, tot 1968 A. Schreuder en tot ca. 2000 C. Walet.
- 67 a 3 oktober 1955 Boerenleenbank tot 1968. Daarna internaat voor schipperskinderen tot 1983. Broederklooster tot 1997.

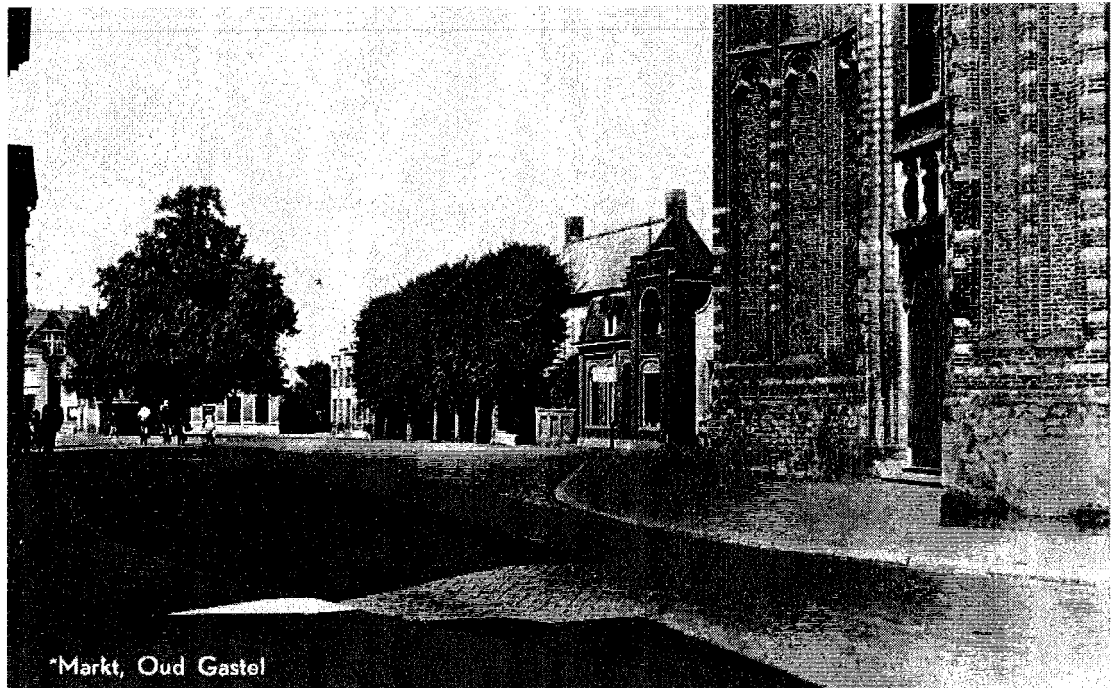
- 72 Ca. 1915 fam. Van Hooydonk, koetsier van dokter Dautzenberg.
 - 73 Ca. 1925 Fr. Backx winkel in tabak, klompen en brokken.
 - 74 Ca. 1925 bakker van der Lint.
 - 75 Cafe A. van Hassel tot ca. 1940. Ca. 1962 J. de Peyper aannemer.
 - 76 Vanaf 1959 garage Jan Sweere. Vanaf 2 december 1985 Garage Cees Bartelen.
 - 78 Ca. 1946 bakkerij Piet van Lint tot ca. 1960.
 - 81 Cafe en oliehandel Naoris 'Pruik' van Oers tot ca. 1930.
 - 82 1952-1969 sigarenfabriek Harox Harry Rockx vanaf 1958 Kaveewee.
 - 83 1948 transportbedrijf Cees Verstraten later ca. 1951-1970 transportbedrijf en textielwinkel C. Verstraten-Franken.
 - 84 Cafe Logement Rockx 'Den Bels' tevens paardenslagerij tot ca. 1930. Logement P. Kanters [Voor een kwartje onder de val - logies en ontbijt] tot ca. 1930.
 - 85 Ca. 1925 IJzenbaard voerman met handkar en boordenwasserij van mevr. IJzenbaard.
 - 85 a Vanaf april 2007 pedicure M. Boots van Duyn.
 - 87 Ca. 1926 A. Sweere garage, autorijschool en taxibedrijf. Later J. Sweere. Vanaf 1 oktober 1959 gebroeders van den Eynden bakkerij en winkel tot ca. 1995.
 - 89 Ca. 1895 Joh. van Aalst bakkerij. Ca. 1951 tot 1959. bakkerij en NGV kruidenierszaak gebr. van den Eynden. In 1959 gesloopt voor verbreding toegang Steenstraat. Woonhuis en cafe 'In de Vier Winden' van fam. Couwenberg, later Piet van Meel. Daar tegenover de windkorenmolen met spreuk:

In de vier winden
 Is altijd te vinden
 Bier jenever en brandewijn
 [En een zatte kastelein schreven de soldaten in 1830 bij de afscheidingsoorlog van Belgie]
- Tot ca. 1925, later W O kantoor tot ca. 1959 ook gesloopt.

Markt:

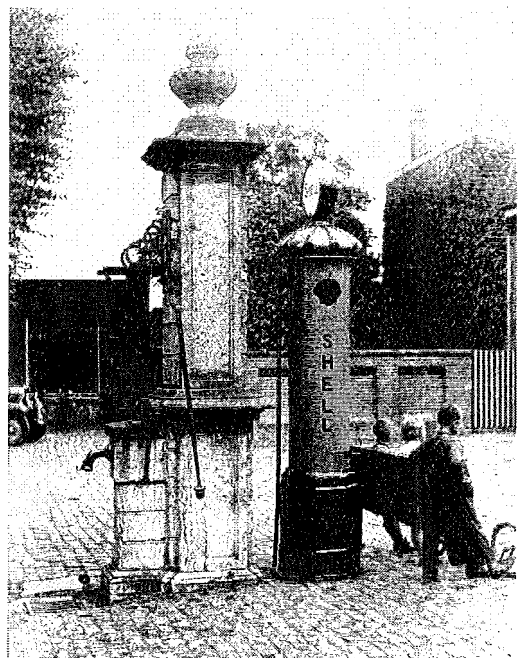
- 1 Huize de Drie Koningen tot 1727. 1829 bakkerij fam. Luykx. 1881 Johannes van Steen tot 1906. Daarna kwam Joh. Melsen en in 1912 C. Melsen. Vanaf 1921 H. van der Heyden, die van 1934 tot 1960 een lunchroom (ijssalon) erbij had. Heropening 25 oktober 1951. Weer heropening na verbouwing op 29 november 1963. 1966 A van der Heyden. Vanaf juni 1978 Pieter Nagelkerke en vanaf 1 november 1992 Ton van Hees.
- 2 Ca. 1832 kleermakerij A van Oosterhout. Daarna tabakskerver F. Buckens en vervolgens in 1919 bakker W. Buckens. Vanaf 1939 heren-

kapsalon J. Engelen tot 1958. 17 december 1958 slijterij en depot stoomgoed Paul van der Heyden. Vanaf 1973 Amrobank, samen met huisnummer 3. Vanaf 2005 assurantiekantoor R. Bus.



- 3 Ca. 1838 Joh. Ratte schilder en vanaf 1898 koperslager Joh. Van Aalst. Vanaf 1919 Kruidenier/ koperslager Bruno van Aalst tot 1951. Opening als Spar kruidenierszaak P. van der Heyden op 27 oktober 1951. Heropening op 19 november 1958. Heropening als eerste zelfbediening~zaak in kruidenierswaren te Oud Gastel van Piet van der Heyden tot 19 maart 1973. Vanaf 29 april 1974.

Op de Markt van 1930 tot ca. 1940 Shell benzinepomp van B. van Aalst.



- 2 en 3 Amro-ABN bank. Vanaf 1995 textiel de Wildt. Na interne verbouwing heropening op 12 maart 2008.
- 1 Huize Sint Joris tot ca. 1740. In 1904 smederij Bartels. Vanaf 1941 klompenmakerij P. van den Berg en huishoudelijke artikelen, 4 mei 1953 samen huishoudelijke artikelen. Heropening op 3 april 1954. Weer heropening op 30 juni 1956. In 1969 verbouwing door J. van de Berg. Vanaf 12 juni 1985 Familux-winkel tot 1994. Vanaf 11 augustus

1994 boekhandel Akkermans. Vanaf 10 april 1998 'Readshop', vanaf juni 2006 'Readshop Will en Sil'.



Markt ca. 1915

- 7 Tot 1960 woonhuis Hennekam. 6 januari 1961 opening cafetaria C. van de Klundert-Broos, cafetaria 'De Linde'. Enkele andere exploitanten o.a. G. ten Have vanaf 17 maart 1978 en vanaf 15 januari 1981 J. Frijters. Na 26 december 1985 J. van de Kastele. 2001 shoarma-zaak 9 november 2006 E. van Amerongen.
- 8 Cafe 'Huis van Negotie', 1911 Schuurmans tot 1940, daarna graanbeurs A. Peeters tot 1950. Daarna Dekkers tot 1952. Vervolgens ca. 1953 A. Vissenberg tevens touringcarbedrijf en depot BBA. Vanaf 15 april 1955 G. Vogelaars. Vanaf december 1970 F. Vogelaars cafe 'Marktzicht'. En vanaf juni 1992 ook slijterij. April 2001 A. van Aalst het 'Hart van Gastel'. In 1960 werd achter het cafe zaal 'Centrum' gebouwd met een uitbreiding in 1975.
- 9 Ca. 1910 tabakskerverij Dingeman Geleyns, daarna kruidenierswinkel C. Geleyns. Vanaf 25 juni 1975 fotozaak C. van Kalmthout, verbouwing 15 juni 1998. Vanaf 2006 Kitty van Kalmthout.
- 10 Vanaf april 1909 drogisterij kantoorboekhandel van der Vaart. Vanaf 1917 Fr. Akkermans tot 1956. Op 8 november 1957 heropening na verbouwing. P.F.A. Akkermans. 7 april 1981 heropening Drogist/Parfumerie M. Akkermans. 22 september 1985 heropening kantoorboekhandel/schildersbedrijf P. Akkermans. Op 10 september 1956 overgegaan op H. Van der Mazen. Vanaf 1 juni 2007 drogisterij/parfumerie De Leeuw.

- 11 Tot 1937 schilderwerkplaats F. Akkermans, daarna woonhuis.
- 12 Sint Joris cafe. Tot 1995 woonhuis. 15 oktober 1997 slijterij Overdevest 't Raadhuis. Juni 2001 slijterij 't Raadhuis tot oktober 2001. Daarna makelaarskantoor G. van Oers tot 2004.



- 13 Tot ca. 1956 smederij Vervaart. De smederij werd later gebruikt als onderkomen voor gymnastiekvereniging V. en L. Later werd het pand gesloopt t.b.v. een woonhuis van de fam. P. Akkermans.
- 14 Ca. 1893 bakkerij Jac Daasen. Later ca. 1940 groentezaak A. Havermans december 1957 tot 16 november 1970. P. Melsen neemt de route over. Het pand werd gesloopt in 1977 voor Het Hof.
- 15 Het Hof, herenhuis met groentezaak P. Melsen; gesloopt op 3 april 1965.
- 16 Vanaf 1968 Boerenleenbank, 1969 Rabobank. Heropening op 25 november 1978 en na verbouwing weer heropening op 31 mei 1986. vanaf 3 september 1998 werd de bank voorzien van een pinautomaat. De Rabobank werd gesloopt en herbouwd 1998-2000. Vanaf 10 september 2007 apotheek Nieuw Gastel en huisartsenpost vanaf oktober 2007.
- 20 1973 Promotor bouwt supermarkt en slijterij. Vanaf 19 maart 1973. De supermarkt wordt geëxploiteerd door Piet van der Heyden en drankzaak van Paul van der Heyden. Heropening op 16 april 1977 tot 1 mei 1988. Samenvoeging in 1988 tot '4=6' winkel, in mei 1984 '4=6 plus' en vanaf 28 augustus 1984 ook broodboetiek. Vanaf januari 1991 'De Bakkerette', later 'Plusmarkt'. Vervolgens vanaf 1993 J. Bruyns, [JB Markt], later Jan en vanaf 2004 Dirk van den Broek.
- 22 Ca. 1929 zadelmakerij L. Melsen, later C. Melsen tot 1964 en vanaf 1959 ook luchtbuksen. Beeindiging 23 november 1963.
- 20 1973 Opening Spar supermarkt Piet van der Heyden.

- 22 11 april 1973 opening drankenzaak Paul van der Heyden.
 25 Cafe van Mechelen met schutterij Sint Joris; tot ca. 1915. Daarna woonhuis gemeentesecretaris van Mechelen. Afgebroken ca. 1974. Vanaf 5 oktober 1976 Ego klokken W. Blokland. 28 november 1981 opening 'Brillenhuis' en vanaf ca. 1983 opticien Oomen.

Op de Markt ca. 1950 – 1954 Standplaats A. Veraart met friteswagen. Vanaf ca. 1954 staanplaats C. Van de Klundert met friteswagen tot eind 1960. Ary Jan visboer vanaf 1957



Ca. 1920

Meirstraat:

- 1 Tot ca. 1890 wagenmakerij van Mechelen.
- 2 Tot ca. 1910 timmerwerkplaats A. Bus.
- 3 Ca. 1892 bakkerij Haasen Meyers, vanaf ca. 1910 bakkerij Jac. Vromans. Winkel en woonhuis werden afgebroken in 1957. Op 10 oktober 1958 na nieuwbouw heropening door Piet Vromans tot ca. 1975.
- 5 Aannemersbedrijf Adr. van Oosterhout tot ca. 1975. Vanaf april 1998 aannemer Corne Backx tot ca. 2000.
- 6 Vanaf 24 november 1960 cafetaria Willem van de Kastele van de Nobelen. Heropening op juli 1972. Vanaf augustus 1990 shoarma, 1991 snackbar S. Ozkan.
- 8 Cafe 'Quartier Leopold' ca. 1850, daarna 'Place de Meir'. Ca. 1928 Jan Aarsen, daarna Vincent Aarsen van Leest tevens manufacturen.

- November 1959 Willem van den Kastele cafe en zaal. Op 17 september 1965 heropening cafe-bar 'Place de Meir' en weer heropening 19 oktober 1979 door Jan en Corry van de Kastele. Ca. 1981 'Frapo' zaal-dancing met optredens van bekende artiesten en uitgaanscentrum voor West Brabant en omstreken. Vanaf juli 1994 'Toines Pub'.
- 10 Aannemersbedrijf Cees van Oosterhout vanaf ca. 1946 tot 1970. Daarna J. van Oers timmerbedrijf tot ca. 1993.
 - 11 Tot 1952 schoenmakerij Jan Bellemans.
 - 12 Tot ca. 1945 Dam snoepwinkel. Ca. 1966 Christianen verzekeringen.
 - 13 Ca. 1947 aannemersbedrijf Cees en later Jos van Ginneken tot ca. 1980.
 - 14 Parapluzaak en stoelenmateriaal van Dongen tot ca. 1952.
 - 14 c Vanaf ca. 1966 Jan de Bruyn pendelbusverhuur en benzinepomp, later Cees de Bruyn autorijdschool tot ca. 1990.
 - 15 Ca. 1931 Elektriciteitszaak en rijwielhandel Cees Akkermans. Heropening 4 april 1958, vanaf ca. 1971 Piet Akkermans. Van ca. 1960 tot 1965 ook benzinepomp.
 - 17 1932 sigarenwinkel P.C. Buys, later Backx Buys. Heropening op 6 augustus 1955 Jan Backx Buys sigarenwinkel tot ca. 1970.
 - 18 Ca. 1953 Sjaak Gommeren slagerij.
 - 20 Vanaf 2005 loodgietersbedrijf Piet Jan Hagens.



Meirstraat vanaf huisnummer 21, ca. 1920

- 21 Ca. 1895 bakkerij Franc Indewey. Later textiel- en Sparwinkel Henry Stoop. Heropening op 22 november 1957. Opening textiel en kruidenier

- de Spar H. Stoop. Vanaf 1959 Kuypers droogkuis en heropening op 25 augustus 1962 Kuipers tot juli 1967 en tot ca. 1975 textiel Marijn Theunissen, 26 januari 1968 opening zelfbediening levensmiddelen A. Van Unen. Heropening op 17 oktober 1973 tot ca. 2000.
- 22 Houtbewerkingsbedrijf Willemse vanaf 1972.
- 23 Vanaf 1959 textiel H. Stoop. Heropening 24 april 1958 ook levensmiddelen.
- 26 Dakbedekkingsbedrijf Steging vanaf januari 1999.
- 27 Metselaarsbedrijf Marijn van den Eynden tot ca. 1955. Daarna aardappelhandel Frans Rijdsdijk tot ca. 1975.
- 29 Ca. 1930 schoenmakerij Willem Smits tot ca. 1965.
- 30 Ca. 1945 Tonna van Merrienboer-Vergouwen kruidenierswinkel NGV, Naar Goede Voeding; tot ca. 1968.
- 31 Ca. 1930 bakkerij en NGV kruidenierszaak Qurinus en later Karel Paantjens tot 1957.
- 35 Ca. 1923 bakkerij Christ van Peer. Ca. 1939 Marijn van Eekelen tot 1975. Pand werd afgebroken voor tunnel Meirstraat ca. 1978.
- 37 Cafe en klompenmakerij Frans Aarts, later vanaf ca. 1938 klompenmakerij Jan Kuppens tot ca. 1965. Er is nog klompenverkoop tot 4 september 1971.
- 40 Cafe Ko van Zandvliet ca. 1912, later ca. 1929 P. Kempenaars, later 1932 Jan van de Kastele tevens vrachtbedrijf. Daarna Dominicus Ossenblok van Rooy. Tot ca. 1955 Loonbedrijf D. Ossenblok daarna Bart en vervolgens Bert Ossenblok. Pand is afgebroken in 2007.
- 42 Kolenhandel Piet Back vanaf 1962 'JOBA' driezijdige kippers en Staalconstructiebedrijf van Rook Bak. Een etalage wordt geopend op 26 april 1958 tot ca. 1970. In de jaren 50 en 60 ook verkoop van Calpambutagasflessen.
- 43 Garagebedrijf Egidius van Oers van 1981 tot 1994.
- 45 Cafe Adr. van den Eynden tot ca. 1950.
- 46 Vanaf 1948 vlasserij en handel in oud papier Harry Kempenaars. Vanaf 1965 recyclingbedrijf Bert Kempenaars, later gebroeders Kempenaars.
- 48 Schildersbedrijf Montijn.
- 51 Vanaf ca. 1970 champignonbedrijf Adrie Veraart. Daarna loonwerkersbedrijf Bert Ossenblok.
- 51 a Van 1965 tot ca. 1975 champignonkwekerij Ant. van Iersel tot ca. 2000. 1976 assurantiëkantoor A. van Iersel.
- 53 Vlasserij van As en vanaf 1940 tot 1953 vlasserij en pootaardappelbedrijf Jan Meeuwissen, later Jan van Iersel en van ca. 1965 tot ca. 1980 champignonkwekerij. Vanaf 1994 van Iersel machinaal Houtbewerkingsbedrijf.
- 55 Cafe Jooske Aarden ca. 1935, later Govardus Mies en vlasserij tot ca. 1970. Vanaf ca. 1990 typeschool Koetsdijk van Anne Reijenga.

56 Van 1813 tot 1960 graanhandel molenaar Joh. Peeters tot 1826, daarna Daniel Peeters, vervolgens vanaf ca. 1852 Johannes en vanaf ca. 1900 tot 1930 Henricus Peeters. Daarna Johannes Peeters tot 1 april 1960. Dan wordt de maalderij door brand verwoest.

67 Antiekzaak van Loon vanaf 1971 tot ca. 2000.

79 Vanaf 1960 Jan Peeters graanmaalderij, veevoeder en kunstmesthandel. Vanaf 1968 Henk Peeters kunstmest en vanaf 1980 puin-granulaat-bielzenhandel tot 2002.

81 Woon/tuinidee Mascha Peeters van ca. 2000 en later Peeters de Vos en in 2003 weer Mascha Peeters tot 2004.



P. Peeters

Bronnen:

- Halderbergse Bode.
- Adreslijsten 1969-1971.
- Sint Laurentiusklok 1946-2008.
- Brabants Nieuwsblad vanaf 1946 en BN de Stem tot 2007.
- Diverse Telefoongidsen o.a. 1942, 2005 en 2008.
- Gemeentearchief Oud en Nieuw Gastel.
- Diverse folders.
- Jaarboeken Het Land van Gastel.
- Programma's Wielercomite 'Gastel Vooruit'.
- Feestprogramma's van diverse verenigingen o.a. S.C. Gastel, Gastels Fanfare en harmonie Concordia.
- A. Delahaye 'Gastel land van Abten en Markiezen'. Oud Gastel 1975.
- A. Delahaye 'Oud en Nieuw Gastel in Oude ansichten', Zaltbommel 1974.
- Notities B. Heshof n.a.v. boekje Oud en Nieuw Gastel in oude ansichten.
- Eigen notities.

OUD, DE DUVEL IS OUD!

Lijst van Gastels oudsten per 26 november 2008:

	<u>Geboortedatum</u>	<u>Naam</u>	<u>Adres</u>
1	05-05-1910	mevr. P. Luykx-Lazaroms	Dragon
2	05-11-1910	dhr. H. de Bruijn	Dragon
3	07-03-1911	dhr. L. Gilissen	Dragon
4	07-09-1912	dhr. P.F.A. Akkermans	Markt
5	13-07-1913	dhr. J. van Merrienboer	Meirstraat
6	24-09-1913	dhr. C. Huijbregts	Opperstraat
7	10-10-1913	mevr. E. van Oosterhout-van de Clundert	Dragon
8	29-11-1913	mevr. C. Franken Frijters	Dragon
9	22-02-1914	mevr. C. Uit de Willigen-Bus	Dragon
10	25-09-1914	mevr. P. van den Maagdenburg-Olfers	Dragon
11	30-09-1914	mevr. A. Buckens-Voorbraak	Dragon
12	15-11-1914	dhr. A. van den Maagdenberg	Dragon

Het is een lijstje van twaalf geworden. Dhr. van de Maagdenberg is de echtgenoot van P. van den Maagdenburg-Olfers en het komt maar zelden voor dat een echtpaar behoort tot de oudsten van Gastel, vandaar.

P. Peeters.

Een financiële ramp in 1935

In deze tijd van economische crisis en spaargelden op de Ice savingsbank, die als sneeuw voor de zon verdwenen, gaan de gedachten van oudere mensen terug naar de jaren 30 van de vorige eeuw waarin ook een financiële crisis zijn tol eiste en het vertrouwen in de banken teniet werd gedaan.

Veel mensen bewaarden van toen af hun centjes weer in een oude sok en het duurde bij sommigen tot in de jaren 50 dat ze weer zoveel vertrouwen in de bank hadden, dat ze hun spaargelden weer aan de bank durfden toe-vertrouwen.

Juist in deze tijd kreeg de heemkundekring een lijst van crediteuren van de vennootschap onder firma P. van Gilse en zonen. Daarin is o.a. een hele lijst van Gastelaren die er tussen zaten met hun spaargeld.

Voorqeschiedenis

In 1929 sprak president Coolidge het Amerikaanse congres toe. Hij was erg tevreden. De toekomst zou nog meer voorspoed brengen en de welvaart was al gestegen tot recordhoogte.

En dat zou alleen maar beter worden!

Op 24 oktober van dat jaar echter brak er paniek uit op de beurs van New York en de dag daarop zou bekend blijven als 'Black Friday'.

Plotseling daalden de koersen en dat was het begin van een economische depressie die zou duren tot 1938 toen de industrie weer ging draaien als gevolg van de oorlogsdreiging uit 'Hitler Duitsland'.

Veel bedrijven gingen failliet en er ontstond voor die tijd een enorme werkloosheid. Werkloze mannen kregen steun, tenminste als ze tussen de 21 en de 60 waren. Gehuwde vrouwen kregen geen steun, evenals mannen jonger dan 30 die in dezelfde plaats woonden als hun ouders. Je moest ook eerst je spaarcenten opmaken voor dat je voor steun in aanmerking kwam.

In 1935 bedroeg de steun 15 gulden per week. Een werkmán verdiende destijds tussen de 25 en 30 gulden. Een gehuwde vrouw van een werkloze werd in haar loon gekort met tweederde.

Een woonhuis of een redelijk grote schuur kon je bouwen voor 5000 gulden.

Toch waren er nog vele mensen, ook in Gastel, die spaarcenten op de bank hadden en 'in het schip gingen' bij diverse faillissementen.

In Roosendaal woonde al in de 19^e eeuw de familie van Gilse. Een van de leden van de familie was burgemeester van Roosendaal en later was het ook een familie van advocaten, notarissen en wethouders. De familie had dan ook een hoog aanzien in Roosendaal.

De familie bezat onder andere een kandijfabriek en boerderijen zoals de Beaumontboerderij nabij het suikerfabriek te Stampersgat. In Roosendaal liet de familie de van Gilsestraat aanleggen. Deze kreeg in 1946 de naam Damstraat. Maar nu nog is er de van Gilselaan, genoemd naar deze familie.

Het was ook een bekende bankiersfamilie, die ook geld over had voor goede doelen. Zo betaalde de familie de kapel van de kapelberg toen die in 1898 gebouwd werd.

Veel mensen uit het Westbrabantse en ook directies van suikerfabrieken vertrouwden deze familie hun geld toe.

Toch sloeg ook het noodlot toe voor deze bank en in 1935 ging deze failliet.

Dat was voor veel West Brabanders een grote klap.

Ook veel Gastelaren raakten hun centen kwijt.

Hieronder volgt een lijst van Gastelaren die daarbij betrokken waren met het verloren spaargeld in guldens:

Wed. Jos Aerssen	1534,89	P. Jongenelen	809,70
Maria Buckens	104,20	A. Tak	100,34
Ant. Balemans	1518,60	B. van de Kar	4750,96
C. van den Boom	254,98	Kinderen H. Verkaart	1509,17
Mar. Balkhuyzen	503,31	J. van de Kastele van Z.	7711,31
Kinderen Buckens van E.	1608,18	M. Voorbraak	1623,34
W. de Boef	1822,80	A. van Kalmthout	1009,00
Adr. Chaam	4045,78	A. Voorbraak	1490,96
P. van den Bos	12359,24	M. van Kinderen	4582,28
A. Damen	531,51	G. Voorbraak	2316,02
Ant. van den Bos	9778,50	E. Kop	817,32
A. Antonissen van O.	1557,59	A. Vriends	1502,81
P. Bogers	1018,44	D. Konings	1309,91
Ph. Dictus	812,00	P. van Wortel	307,57
Adr. de Bont	2670,50	A. Koevoets	282,44
M. Dictus	4006,00	W. van den Weygaard	2551,11
M. van den Bos	14227,50	C. Koevoets	2021,88
D. Geleyns	619,27	A. van den Weygaard	2061,81
Kinderen A. Buckens	4641,40	C. Konings	503,31
W. Gommers	9346,51	J. van den Weygaard	2551,11
Corn. Buckens	250,81	A. Marcelissen	3237,36
Adr. Gommers	1007,22	J. van den Weygaard	2609,82
P. van Gaans	1561,88	S. Marcelissen	2424,30
C. Schoone	9882,71	Joh. van den Weygaard	2609,82
D. Hack	1796,43	J. van Merrienboer	3354,86
C. Sep	1026,88	J. Wils	412,67
J. van der Heyden	2637,56	M. Meesters	507,61
M. Speek	1538,00	F. Akkermans	156,16
P. Houtepen	6036,00	D. Muys	941,86
A. Suykerbuyk R.	700,11	P. Bus	2662,66
C. Jansen	34490,67	A. Muys	681,38
Wed. A. Tak Dictus	2054,00	C. Melsen	3422,99

G. Muys	880,57	S. Paantjens	1005,66
L. Melsen	95,83	A. de Pijper	75,33
H. Mulders	2029,33	D. Peeters	1008,33
J. Mulders	1506,83	Gebr. Peeters	2840, 40
A. Mulders	1179,59	Wed P. Rijsdijk	1195,63
H. Mulders	1179,59	A. Rijsdijk	1014,75
A. Mulders	1179,69	A. Rijsdijk	622,21
A. Muijs	508,58	A. Roovers	1020,88
P. Nelen	1012,00	G. Roozen	81,66
A. van Nijnatten	4599,55	A. Rockx	1223,06
C. den Ouden	2033,50	Wed C. de Ronden	1008,44
A. den Ouden	1551,56	Kinderen Schoonen	23141, 87
H. den Ouden de P.	1042,55	A. Scheepers	602,73
W. den Ouden	202,02	C. Scheepers	802,34

De lijst betrof allerlei personen, van cafehouders tot veehandelaren, van vlassers tot agrariers, renteniers, aannemers en ook wel de gewone werkman.

Zelfs (bestuurs)leden van de plaatselijke boerenleenbank hadden geld op deze bank staan. Ze zagen hun spaarcenten verloren gaan en zouden moeilijke jaren gaan meemaken.

Voor de meesten heelde tijd de wonden maar begrijpelijk is dat het heel wat tijd duurde voordat ze weer aan sparen konden denken.

Kinderen konden zich afvragen waar het familiegeld gebleven was en onder de huidige lezers zullen er zijn, die in deze lijst hun familie herkennen.

Personen wiens goed vertrouwen in het bankwezen jammerlijk werd afgestraft.

Economen van deze tijd beweren dat zoiets in deze moderne economie wel niet meer voor zal komen maar in de jaren 80 bleek dat er met de aandelen nog flink te verliezen valt en ook nu zal iedereen met de gevolgen van deze crisis geconfronteerd worden.

Hopelijk zal de toekomst een beter beeld geven maar garantie daarvoor zal niemand kunnen geven. In ieder geval is het niet te hopen dat over zo'n 75 jaar een toekomstig redactielid van het jaarboek weer zo'n lijst zal kunnen publiceren

P. Peeters

Bronnen:

- Crediteurenlijst van het faillissement van P. Van Gilse 1935
- Han Plas e.a. Toen Wilhelmina Regeerde De Bataafse Leeuw 1988
- Kees Ribbens Verleden Tijd Robas 1992

VAN ACHTER-TOT ZUIDDIJK

deel 4

In jaarboek 1999 begon redactielid W. van de Broek met een artikel over Gastelse straatnamen. Dat kreeg een vervolg in 2001 en later in 2003.

Deze serie stopte destijds met de straten met de namen tot en met J. De redactie wil dit weer oppakken en we gaan dus verder met de letter K.

In de loop van de jaren zijn er in de reeks A t/m J nieuwe straten bijgekomen, maar daar willen we in de toekomst op terugkomen.

Kamille

Straat in het plan gelegen in de driehoek Kruidenlaan, Kruislandseweg en Veerkensweg. Aangelegd begin jaren 90.

Voorheen bestond dit gebied uit een akkerbouwterrein en de aardappelloods van de familie J.Tak.

Kamille is een plant behorende tot de familie van de composieten (samen-gesteldbloemigen] Ze is wit met een geel hartje. Enkele ondersoorten zijn Anthemis en Matricaria. De meest voorkomende soort in Nederland is de Anthemis cotuna, stinkende kamille genoemd. We vinden die vooral langs dijken en sloten.

Er is de 'gewone' kamille en een gekweekte vorm o.a. de roomse kamille.

De bloemhoofdjes worden verwerkt tot kamilleolie, die weer bij parfums worden gebruikt. Gedroogde kamille wordt ook toegepast bij kamillethee en kruiden-shampoo.

Kapelweg

Weggetje gelegen op de grens van Roosendaal en Oud Gastel nabij het industrieterrein Borchwerf 1 ten zuiden van de A17. Het verbindt de Jagersweg Zuid met Belder.

Het weggetje leidt naar de Kapelberg. Deze kapel is er in de huidige vorm vanaf 1897. Voorafgaande stond er al wel een Mariabeeld op een soort open altaar.

Karolinastraat



Straat als verbinding tussen de Rijpersweg en de Oudendijk.

De straat maakt onderdeel uit van uitbreidingsplan Karolina dat door de toenmalige gemeente Oud en Nieuw Gastel werd uitgevoerd in de jaren 50 van de vorige eeuw.

Bij het begin van de straat aan de Rijpersweg was al een doorgang tussen

huisnummer 9 en 11.

Het gebied was daarvoor weiland, waarop de vetweiders [vleeskoeien] graasden. De topografische naam was destijds Karolien.

De weigrond was o.a. eigendom van enkele slagers uit de Dorpsstraat.

In 1953 kwam er het Karolinaplein. Later genoemd Karolinastraat.

In 1957 woonde op HN 1 Cees Rijsdijk die toen 100 werd.

Verder in de richting van de Oudendijk waren nog steeds de weiden en daarop stond bij het feest van C. R. een Vlaamse Kermis.

Pas in het begin van de jaren 60 werd de Karolinastraat doorgetrokken tot de Oudendijk.

Kastanjelaan



Straat gelegen in plan Centrum Meireweikes.

Dat gebied hoorde eerder tot het grondgebied van het Hof aan de Markt. Bij dat hof was een parkachtige tuin in de vorm van een sterrebos. Vandaar het gebruik van bomen voor straatnamen.

Deze straat werd aangelegd ca. 1979.

De naam Kastanje is afgeleid van Castanea een boomsoort.

Kastanjes zijn er in twee soorten. De tamme kastanje [*castanea sativa*] en de paardenkastanje [*aesculus*].

De tamme kastanje is eetbaar en werd vooral vroeger gepoft in winterse tijden. Het hout van de tamme kastanje is geschikt om meubels van te maken.

Kerkstraat



Straat gelegen vanuit de Markt in zuidelijke richting.

In 1776 wordt door de Heeren gelanden besloten tot het "doen formeeren van een Project zoo van het impondeeren der costen tot een nieuw te leggen Steenweg van den molen tot de Roomse kerk." M.a.w. er wordt geld uitgetrokken tot voorbereiding van het aanleggen van de latere Kerkstraat.

De Kerkstraat met als begin de Markt waaraan de kerk staat tot aan de molen die destijds stond ter de hoogte van het kruispunt met de Kruislandseweg, maakte destijds deel uit van de Hoofdstraat. Die liep van de eerder genoemde molen tot de driesprong bij Meirstraat en Rijpersweg.

Op ansichtkaarten van het begin van de vorige eeuw werd de straat ook wel Molenstraat genoemd en soms komt men dan ook de naam Roosendaalsestraat tegen in die tijd.

De straat wordt pas officieel Kerkstraat genoemd als de gemeenteraad in 1950 een officiële lijst van straten vaststelt en de huisnummering verandert.

Kerkstraatje

In 1878 omschreven als aarden voetpad met de lengte van 22 meter, gelegen tussen de Kerkstraat en Achterdijk tussen HN 8 en 10. In 1964 werd het pad verhard.

Vanwege het feit, dat diverse leden van het mannelijk geslacht voor of na de H. Mis 'hun aardappels in dat paadje gingen afgieten' werd het ook wel Piesgangetje genoemd.

Kerstenstraatje

Straatje momenteel gelegen aan de Oude Steenstraat naar HN 1 Dit paadje kreeg de naam in de jaren ca. 1982 en werd genoemd naar de familie Kerstens, die er als enige aan woont. Wellicht was het een genoegdoening voor het feit dat de straat tussen de Roosendaalsebaan en de Neerstraat, die daarvoor Kerstenstraatje heette de naam Willem van der Maststraat kreeg.

Het paadje had vroeger de naam Oude Steentjes. Er woonde voor de familie Kerstens de familie van Steen. Het kan ook zijn dat de naam komt van het feit dat hier destijds de Gastelse dondersteen werd gevonden.

De familie Kerstens woonde destijds aan de voormalige Kerstenstraatje. De boerderij werd afgebroken om plaats te maken voor transportbedrijf Intramast.

Kervel

Zijstraatje van de Bieslook, een hoofdstraat in de zgn. kruidenwijk.

Kervel hoort tot het plantengeslacht Anthriscus [schermbloemen). Het blad wordt gebruikt als keukenkruid. De bloemen zijn wit of rozenrood. Ze worden tot 60 cm. hoog. Het scherm bestaat uit 6 of meer stralen.

Er is ook de fijngekrulde kervel. Die blijft laag en heeft mosachtig blad. Het jonge blad heeft een anijsachtige smaak en wordt gebruikt bij de bereiding van soep of salades.

Ketestede

Een zijstraatje van de Galgestraat onder Oudenbosch

De naam duidt waarschijnlijk op een boerderij met een zoutkeet. Zoutketen trof je daar in de 14^e eeuw meer aan. Ze waren in gebruik bij de zoutwinning of daringdelven die in West Brabant veel plaats vond. De vroegere zeebodem werd afgegraven en daaruit werd zout gewonnen. Daarbij keek men niet altijd goed uit of de dijken in gevaar kwamen en dat wordt wel genoemd als een van de oorzaken van de Sint Elisabethsvloed in 1421.

Het gebied Ketestede ligt op de grens van zoute grond en het oude land.

Andere namen die duiden op die zoutwinning zijn Zellebergen te Oudenbosch en Peeter Ceelen Keetweg te Oud Gastel.

Kitsenstraatje

Straatje tussen de Roosendaalsebaan en Zaagmolen. Het was vroeger een doodlopend straatje naar een boerderij en is waarschijnlijk naar een bewoner van die boerderij genoemd.

Koelestraat

Straat tussen de Dorpsstraat en de Oudendijk. Volgens de wegenlegger van 1878 een grindweg van Dorpsstraat naar Oudendijk..

De straat is naar alle waarschijnlijkheid weer genoemd naar een bewoner. In 1759 woonde er ene Simon Koelen, die in dat jaar turf levert aan het Dorpshuis.

In datzelfde jaar ontvangt Nicolaas Verhagen geld voor het opmaken van de Koelestraat.

De Koelestraat heeft enige personen gehuisvest die later meer dan plaatselijke bekendheid hadden. Zo woonde ca. 1850 op HN 27 vrederechter Ubbe Heerma van Voss en een zoon daarvan was een van de grondleggers van de suikerindustrie in West Brabant. Hij was ook sponsor van de eerste gemotoriseerde vlucht boven Nederland te Etten in 1909.

In de vorige eeuw werd hier kolonel den Ouden geboren.

Aan die straat was in 1878 toen al een school met pomp. De school werd geopend in 1863 en kort daarop werd de Koelestraat voorzien van een grindlaag.

Koeneberg



Straat in Plan West als zijstraat van het Hagelkruis. Toponiem van een perceel in de Gastelse polder. De naam vinden we al terug op 19 september 1551 als "een gemet met land, gelegen binnendijs en geheten Coenebergh, strekkende aan de Gastelse dijk."

Kolonel den Oudenstraat



Straat in plan Zuid als zijstraat van de Kerkstraat. De straat is er gekomen bij raadsbesluit van 9 augustus 1965.

Deze straat is genoemd naar kolonel M. den Ouden. Marinus den Ouden werd op 21 augustus 1909 in de Koelestraat geboren. Na zijn schooljaren in de Koelestraat en daarna het Norbertuscollege te Roosendaal volgde hij de officiersopleiding te Breda. Na zijn studie als cadet

sloot hij zich aan bij het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL).

Hij ging in de jaren dertig naar Indie en na een verlofperiode waarin hij trouwde ging hij weer teug. Tijdens de Japanse bezetting was hij krijgsgevangene. Tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd was hij in Nederlands militaire dienst en werd bevorderd tot majoor.

Na de Indonesische onafhankelijkheid keerde hij terug naar Nederland.

Bij de Koreaanse oorlog, die in 1950 begon, werd hij benoemd tot commandant van het Nederlandse detachement, dat onder de vlag van de Verenigde Naties tegen Noord Korea streed. Hij werd bevorderd tot overste. Hij sneuvelde bij de slag om Hoegsong op 12 februari 1951. Hij werd postuum bevorderd tot kolonel (zie ook jaarboek 1992 van Heemkundekring het Land van Gastel).

Koopmansstraat

De toegangsstraat vanuit de Rijpersweg naar het woonwagenkamp. Deze werd in de jaren 80 aangelegd met een misleidende naam, want bij gemeentebesluit mochten de kampers ter plaatse geen handel uitoefenen.

Koriander

Straat in de zgn. kruidenbuurt

Koriander, *Coriandrum* behoort tot de familie der schermbloemen. De bloemen zijn rozenrood of wit. De stengel is gestreept. De plant komt in het wild voor maar wordt ook gekweekt voor de vruchtjes.

Korte Dreef

Straat vanuit de Markt tot de Provinciale weg Noord.

De Korte Dreef maakte vroeger deel uit van de Dreef die liep van de Markt tot de Vierschaarstraat. Bij de aanleg van de Provinciale weg Noord in de jaren 70 werd de Dreef doorsneden en het stuk ten oosten van deze weg de Lange Dreef genoemd.

De Dreef werd pas verhard in de jaren 40. Alleen het stuk van de Markt tot het kerkhof had al wel straatverharding. De Dreef vormde destijds de zuidgrens van de gronden van het Hof aan de Markt

De Dreef was lange tijd in particulier eigendom en kon door middel van houten hekken aan begin en einde worden afgesloten. Er was een doorgangopening van 90 cm.

Twee keer per jaar werd de weg daadwerkelijk afgesloten, totdat de weg in gemeentehanden kwam.

Achter het cafe aan Markt 1 was een Gastelse school. Deze was in gebruik tot 1863. Daarna werd deze ingericht als stal. De laatste resten van het schoolgebouw werden afgebroken in 1960.

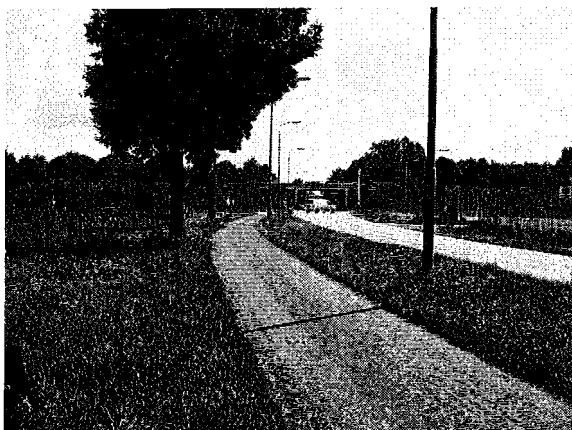


Kraan

Toponiem van een perceel in de Gastelse polder.

Straat in Plan West tussen het Laag en Beemd.

De straat dateert van 1965.



Kralen

Straat vanaf Vierschaarstraat in oostelijke richting naar viaduct van A 17 ook wel Creelingstraat genoemd.

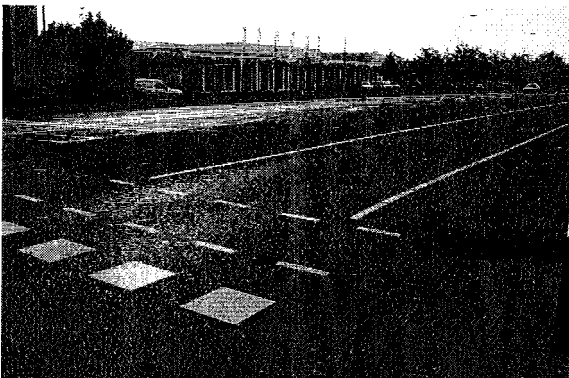
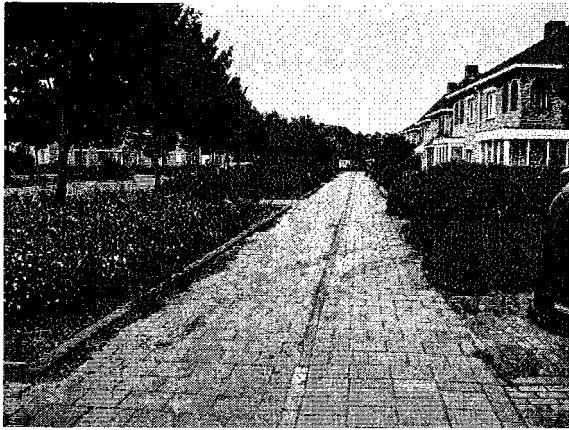


Kromstraatje

Zijstraat van de Langenbergsestraat. In deze straat zit een haakse bocht vandaar de naam.

Kruidenlaan

Straat tussen Veerkensweg en Kruislandseweg aangelegd ca. 1985. De straat begrenst Plan West met toponiemen en een aantal straten met kruidennamen.



Kruislandseweg

Weg die vanuit de rotonde in Provinciale weg Noord en Zuid naar Kruisland.

In 1980 werd een nieuwe provinciale weg aangelegd, die de verbinding moest vormen in het traject Steenberg-Ennen Leur buiten de kern van Oud Gastel om.

Voorheen moest al het verkeer op die weg door de Kerkstraat en de Veerkens-

weg. De weg kreeg de naam Kruislandseweg omdat deze de kortste verbinding vormt tussen Oud Gastel en Kruisland.

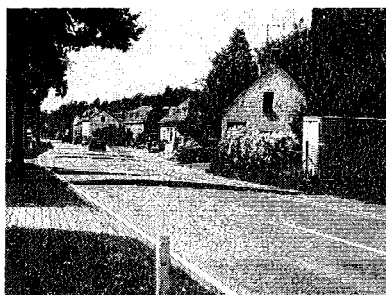


Kruizemunt

Straat in de kruidenwijk.

Kruizemunt behoort tot de familie van muntsoorten *Mentha Crispata*. Het is een cultuurvariant van groene munt en wordt gebruikt in verse of gedroogde vorm. Uit de donkergroene blaadjes kan olie getrokken worden. Deze heeft een zwakke pepermuntsmak. Kruizemunt helpt bij hoofdpijn, migraine en de hik.

Kuivezand



Weg vanaf viaduct A 17 richting Oudenbosch tot de Oudenboscheweg.

In 1733 nog Cuyvesandse Straat geheten oftewel de weg van Roozendaal na den Ouden Bosch.

Kuivezand is ook een buurtschap tegen Oudenbosch gelegen. Het is eigenlijk de oudste kern van Gastel met o.a. een windmolen en een kerkje.

Het was een hoger gelegen gebied en van daaruit was er zoutwinning in de 14^e en 15^e eeuw.

De kern van Gastel werd in de 15^e eeuw verplaatst naar het westen met ook de molen. Dit gebeurde na de inpolderingen van Nieuw Gastel.

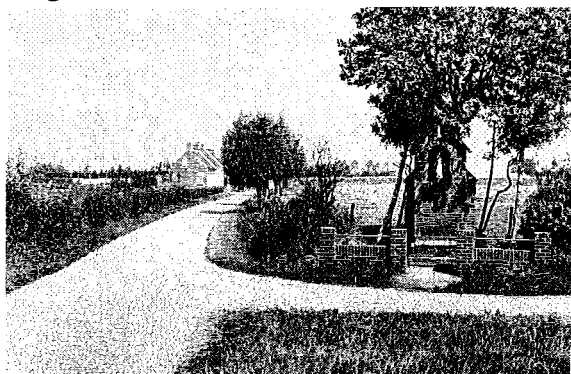
Toch bleef Kuivezand een aparte buurt met nog in de twintigste eeuw enkele cafe's.

Omdat de buurt dicht bij Oudenbosch ligt gingen de mensen daar meestal naar school en de kerk in Oudenbosch. Toch gingen er ook wel bewoners uit principe naar Gastel, omdat ze zich Gastelaren voelden.

Het Laag

Straat in Plan West vanuit de Kerkstraat naar het Hagelkruis. Toponiem in de Gastels polder. Deze straat dateert van 1965.

Lage straat



Straat gelegen tussen de Meirstraat en de Dulderstraat, vroeger Leegestraat geheten. In 1842: De leegstraat beginnende vanaf de molen tot de scheiding met Nieuw Gastel

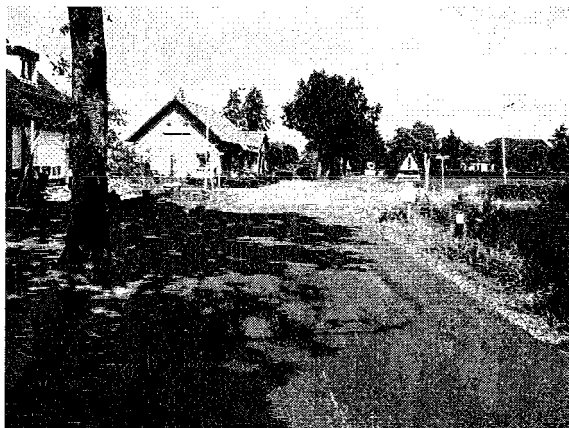
De straat loopt in een lichte helling vanaf de Meir. De woning Meirstraat 56 ligt 10 cm onder NAP en de Lagestraat ligt dan weer lager. Aan het eind van deze straat was Hoeve Welstand van maatschappij Welstand, een protestant christelijke organisatie. Vandaar dat er op die boerderij alleen maar een protestantse boer mocht wonen. In dit geval de familie de Boef en later de familie Prins. Deze maatschappij bezat ook een boerderij aan de Slotstraat met de familie Vervoort en aan Gastelse dijk West met de familie van Eekelen en later Geleins.

Lange Dreef

Zie Korte Dreef.

Straat vanaf de parallelweg Noord naar de Vierschaarstraat.

Deze weg was tot in de jaren 40 van de vorige eeuw onverhard. De verharding met asfalt kwam er o.a. om een wielercircuit te krijgen met Vierschaarstraat, Meirstraat, Dorpsstraat en Markt. De Dreef was toen nog een straat zonder onderbreking.



Langenbergsestraat

Straat gelegen in buurtschap Kuivezand vanuit Kralen naar de Opperstraat.

De naam geeft aan dat er niveauverschil is in het grondgebied van Kuivezand. Het Gastels Laag grenst eraan en er is ook de Heinsberg in de omgeving.

Al in 1290 wordt de naam vermeld.



Laurier

Straat in de Kruidenwijk

De laurier behoort tot de familie der Lauraceen. Het zijn van origine bomen of heesters uit warme landen. De bladen zijn langwerpig met gegolfde rand. De bloemen zijn geelachtig wit. De bladen worden als specerij gebruikt o.a. in soep. De laurier was toegewijd aan Apollo en werd in verband gebracht met roem en eer.

Vandaar het gebruik om overwinnaars bij sportwedstrijden tot op de dag van vandaag te tooien met een lauwerkrans.

Sint Maartenstraat

Straat gelegen in Zuid Oost Gastel van de Oude Roosendaalsebaan naar de Heesterbosstraat te Zegge.

De straat is genoemd naar Sint Maarten [Martinus), een Frans edelman, die op een avond werd aangesproken door een bedelaar. Hij gaf hem de helft van zijn mantel. Hij werd de patroon van de weldoeners. Zijn feestdag is op 11 november. Die dag was, voordat de commercie op TV toesloeg, het begin van de Sinterklaasperiode.

Margrietstraat

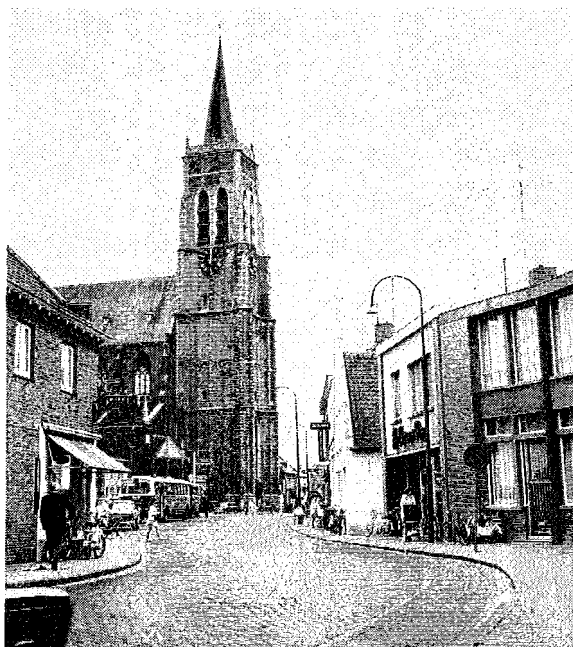
Straat gelegen in plan Karolina tussen de Rijpersweg en de Bernhardstraat. De straat werd aangelegd in 1955.

De straat is genoemd naar Prinses Margriet dochter van destijds prinses Juliana en Prins Bernhard. Ze werd op 19 februari 1943 te Ottawa Canada



geboren. Bij die gelegenheid werd de bodem waarop het hospitaal stond tot Nederlands grondgebied verklaard, zodat ze toch als Nederlands staatsburger geboren kon worden.

Toen ze op 10 januari 1967 met Pieter van Vollenhoven huwde, was dat een unieke situatie, want ze was daarmee de eerste oranje telg die met een Nederlands burger trouwde.



Markt

Plein gelegen in het centrum van Oud Gastel. Daar werd al eeuwenlang markt gehouden.

Het plein dateert waarschijnlijk al uit de 15^e eeuw toen daar de kerk gebouwd werd. Bij opgravingen werden de resten van een drenk gevonden van voor 1600.

In 1700 wordt een deel van de Markt bestraat. De rest volgt in 1750.

Omstreeks 1725 werden er op de markt twee pompen gezet. Deze zijn tijdens de Duitse bezetting verdwenen. Een replica werd weer geplaatst in 1985.

Op het plein kwam in 1793 een vrijheids-

boom toen de Fransen voor de eerste keer kwamen. Deze werd na het vertrek van de Fransen omgehakt en feestelijk naar Den Haag vervoerd. In 1795 werd bij de komst van de Fransen weer een linde geplant. Deze hield het uit tot 1975. Daarna werd de huidige lindenboom geplant.

In de jaren 30 stond op een meter van een van de pompen de benzinepomp van Bruno van Aalst [zie pagina 77]. Deze is nog voor de oorlog daar weggehaald. De Markt werd begin jaren 30 nog 'verfraaid' met een transformatorhuisje. Dat is in de jaren 50 afgebroken.

Jarenlang werd er alleen tweemaal per jaar een beestenmarkt gehouden. In 1967 kwam de weekmarkt op donderdagmiddag. Op de markt werd ook de jaarlijkse kermis opgebouwd. In de jaren 50 stond er in het weekend ook een friettent van Kwatje Veraart en later van C. van de Klundert.

De zuidzijde van de Markt was tot 1918 ook de plaats waar het Dorpshuis en later het gemeentehuis stond.

In 1984 werd de Markt gerenoveerd. Dat werd nogmaals gedaan in 2001. Dat was meteen ook het einde van de Markt als knooppunt voor de BBA lijndiensten.

Marktstraatje

Verbinding tussen Markt en Oudendijk In 1878 was het een klinkerpad van 66 meter lang, gelegen tussen de woningen van Anna Buys en Dingeman Geleyens, tabakskerver en handelaar in koloniale waren. Nu [2008] modezaak Karremans en fotozaak van Kalmthout.

Marijkestraat



Straat in plan Karolina tussen de Irene- en de Bernhardstraat.

Prinses Marijke werd als dochter van prins Bernhard en destijds prinses Juliana geboren op 18 februari 1947 in het paleis Soestdijk. Ze wijzigde haar roepnaam Marijke ca. 1962 in Christina.

Ze studeerde pedagogiek, maar legde zich later toe op de muziek.

Op 28 juni 1975 huwde ze met Jorge Guillermo, maar dat huwelijk werd later weer ontbonden.

Op eigen verzoek deed ze afstand van het recht op troonopvolging.

P. Peeters

Bronnen:

- Notities van dhr A. Buys
- Geïllustreerde Flora van Nederland
- Gemeentegids gemeente Halderberge, uitgave 2007/2008.
- Winkler Prins encyclopedie

Geschiedenis Protestants Gemeente te Gastel en Kruisland v/h Ned. Hervormde gemeente Oud en Nieuw Gastel

Inleiding

In het weekend van het religieus Erfgoed (25 en 26 oktober jl.) was de Nederlands hervormde kerk opengesteld voor het publiek.

Daar waren diverse bezienswaardigheden te bekijken o.a. archiefstukken, Avondmaalbekers en een kistje.

Dhr. F. Groenleer wist interessante bijzonderheden te vertellen en hij liet weten dat voor belangstellenden de geschiedenis van de protestantse kerk in verhaal-vorm beschikbaar was. Bovendien waren er nog een paar anekdotes te vertellen over het Kistje en de overdracht van de sleutels van de katholieke kerk.

Het leek de redactie wel interessant om dit op te nemen in het jaarboek



De hervormde gemeente Gastel, toen bestaande uit de plaatsen Oud en Nieuw Gastel wordt al in 1646 genoemd in de classicale archieven. De uit Oudenbosch afkomstige predikant ds. Marcus Suerius gaat voor in een eredienst.

Het duurt echter lang voordat de gemeente een eigen predikant krijgt. Op 15 juni 1649 beklagt Jan Matteuss zich er bij de classis over dat de gemeente maar zelden wordt bediend, omdat de beroepen predikant nog niet aanwezig is. De classis besluit dat de gemeente voorlopig door de predikanten uit Hoeven, Oudenbosch, Rucphen en Standdaarbuiten zal worden bediend. Lang zal dit niet duren, want de nieuwe predikant ds. Francois Becude is enkele dagen eerder met zijn gezin en de familie Creton per schip uit Calais naar Vlissingen ver-

trokken. Twee weken na de classicale vergadering doet ds. Becude zijn intree als eerste eigen predikant van de hervormde gemeente Gastel. De gemeente heeft op dat moment 13 lidmaten.

Een kopie van de aanstellingsbrief uit het rijksarchief is in de consistorie aanwezig.

Bij de vrede van Munster wordt bepaald dat alle katholieke kerken en eigendommen moeten worden overgedragen aan de protestanten, omdat de Protestantse kerk de staatskerk is geworden. Als gevolg hiervan nemen in juni 1648 in Gastel de protestanten de kerk over van de katholieken, deze stond op de plaats waar de huidige Laurentius kerk staat.

Slechts een klein deel van deze grote kerk wordt daadwerkelijk gebruikt voor erediensten en andere activiteiten van de protestanten. De resterende ruimte wordt gebruikt als opslagplaats.

Het onderhoud levert nogal wat problemen op. De kerkenraad stelt dat gelden uit kerkelijke inkomsten slechts gebruikt mogen worden tot 'noodtsakelijke reparatie van den buyck der kercke, blijvende de reparatie van de hooge choiren ende kleyne toren tot laste van de abdij van St. Bernard ende de afhangen aen wederseyden van den buyck met den grooten toren tot laste van de [burgerlijke] gemeynte'. Zoals te verwachten is met zo'n driedeling, wordt er weinig onderhoud gepleegd.

De pastorie is eigendom van de abdij van St. Bernard, maar wordt gehuurd voor f 60.- per jaar.

In mei 1665 wordt voor de dan 70-jarige ds. Becude bij de Staten emeritaat met behoud van tractement aangevraagd. Hij leidt zelf het beroepingswerk, en bevestigt in november kandidaat Cornelis van Hout.

Deze dominee geeft op 26 september 1677 volgens *'Het kerckboeck van Oudt en de Nieuw Gastel sinds 1649'* de opdracht tot aanschaf van een *"silvere beker tot gebruyk van des Heren heilig avondmaal"*. Deze opdracht wordt verstrekt aan de *'kerkmeester d'heere Petrus Beens'* en wordt beheerd door de *'schoolmeester Boukhout'*.

De beker is nog steeds in het bezit van de huidige protestantse gemeente en kent de inscriptie *"Kerke Gastel 1678"* alsmede het stadsteken van Breda en het meester teken [anker in schild]. De beker staat hier in de kerk en wordt nog bij elk Heilig Avondmaal gebruikt.

De Protestantse Gemeente te Roosendaal bezit twee Avondmaalsbekers met hetzelfde meesterteken en jaarletters. Hieruit kunnen we concluderen dat de maker een bekende zilversmid voor deze regio moet zijn geweest in zijn tijd.

Over de ruim honderd jaar hierna is weinig bekend. Het feit dat er regelmatig slechts een ouderling en een diaken zijn, is hier zeker debet aan. Er wordt gewag gemaakt van een aanklacht wegens godslasterlijke taal en een verzoek van de schoolmeester van de protestantse school om bij de drossaard aan te dringen dat de 'paepse usurpatie' wordt geweerd, en de protestantse school in stand wordt gehouden. De protestantse gemeenschap heeft dus blijkbaar een eigen school.

De diaconale activiteiten zijn wat beter beschreven, als onderdeel van de financiële verantwoording. Hierbij valt vooral een gift van 3 gulden op aan een persoon uit Harlingen, ter loskoop van een dominee die door de Turken gevangen is genomen.

In de Franse tijd (1785–1813) is er de nodige onrust in de zuidelijke Nederlanden en volgen de nodige veranderingen:

- In 1796 spreekt de nationale vergadering zich uit voor scheiding van kerk en staat.
- De nieuwe staatsregeling van 1798 stelt dat de kerkelijke gebouwen dienen te worden toegewezen aan de geloofsrichting met de meeste zielen en dat de kleinste evenredig moest worden schadeloos gesteld.

In Gastel telden de katholieken 2113 zielen waarvan 1561 met de eerste communie.

De protestanten 61 zielen met 31 lidmaten.

De schadeloosstelling bedroeg f 647.–

Ds. Eco Ecoma leidt op dat moment de Hervormde kerk. Hij verzet zich sterk tegen de overdracht en hij laat geen middel onbetuigd om de overdracht te traineren. [zie bijlage 2]

Op 21 december 1799 stuurt het gemeentebestuur een bode met een brief aan ds. Ecoma dat hij de sleutels van de kerk moet overdragen.

Deze bode kreeg de boodschap mee voor het gemeentebestuur dat hij, ds. Ecoma, niet in het bezit was van de sleutels, maar de koster Cornelis Hartman. Deze Cornelis Hartman was ook de bode die driemaal namens het gemeentebestuur de sleutels was wezen opeisen, terwijl hij de gevraagde sleutels zelf beheerde.

Op 31 december 1799 stuurt de hervormde gemeente nog een fel protest naar het gemeentebestuur en in december 1801 een rekest aan de regering om de kerk terug te krijgen. In juli 1802 antwoordt de regering dat de situatie zo blijft als die nu was en is de kerk definitief voor de katholieken.

Ds. Ecoma blijft actief schrijven naar de regering en vragen om een eigen kerkgebouw.

10 jaar later, op 21 mei 1809, kan ds. Ecoma bekendmaken dat de koning van Holland had besloten een kerkje te laten bouwen te Oud en Nieuw Gastel, naast het huis van de predikant.

De toegezegde bijdrage van de staat bedraagt f 5.000,-. De aanbesteding vindt plaats aan Gerard Horsten uit Fijnaart voor f 4.379.-

Helemaal vlekkeloos gaat het niet met de bouw. Eerst maakt de commissie van administratie in Breda nog bezwaar tegen de bouw op de daarvoor bestemde grond.

Ook de financiering geeft de nodige problemen, eerst wordt slechts 50% van het toegezegde bedrag uitbetaald in certificaten, die ook nog eens sterk in waarde dalen.

Maar ds. Ecoma blijft volharden en mede door zijn toedoen worden alle problemen overwonnen.

Op 31 maart 1811 kan ds. Ecoma de kerk inwijden met een preek over Ezra 3: 11-3.

Dit bijbelgedeelte handelt over het tot stand komen van de fundamenten van de tempel, niet het tot stand komen van de tempel zelf. In de preek zou ds. Ecoma uiteen hebben gezet dat de ware tempel niet met mensenhanden wordt gebouwd.

De gemeente blijft al die tijd een kleine gemeente met rond de 30 lidmaten.

Ds. Ecoma is 41 jaar predikant geweest en in de herfst van 1825 vraagt hij emeritaat aan, doch voordat dit wordt verleend, overlijdt hij op 1 december.

Dominee Ecoma was de 8^e predikant in 175 jaar. In de 125 jaar daarna hebben 18 predikanten de gemeente geleid. De predikant die, voor het eerst, na bijna 180 jaar, een beroep in een andere gemeente heeft aangenomen, was in 1828 de opvolger van ds Ecoms, ds. Jan Willem Ermerins. Hij vertrok naar Sirjansland. Zijn voorgangers zijn allen tot hun dood of emeritaat aan de gemeente Gastel verbonden geweest, hun dienstverband varieerde van 2,5 maand tot 35 jaar.

Over de jaren na 1830 is niet zoveel te vertellen.

Op 1 juli 1955 werd een combinatie gevormd met de hervormde gemeenten uit Oudenbosch en Kruisland. Dit is een van de oudste nog bestaande combinaties binnen de protestantse kerk in Nederland.

Op 1 juli 1997 zijn door een fusie de hervormde gemeente van Kruisland en de hervormde Gemeente Oud en Nieuw Gastel officieel opgeheven en is de nieuwe Hervormde Gemeente Gastel & Kruisland gevormd.

De nieuwe gemeente heeft alle eigendommen, rechten en plichten van de voormalige gemeenten overgenomen en is daarmee rechtsopvolger van de Hervormde Gemeente Oud en Nieuw Gastel. Deze nieuwe Gemeente heeft de combinatie met de Hervormde Gemeente van Oudenbosch voortgezet.

Bij het besluit, ex ordinantie 2-12-6 van de kerkorde Protestantse kerk Nederland, wordt op 20 november 2004 door het breed moderamen van de Classis West Brabant de hervormde gemeente aangewezen als Protestantse gemeente en zijn de grenzen opnieuw vastgesteld.

In een notariële akte wordt de naam van de gemeente vastgelegd als: Protestantse gemeente te Gastel & Kruisland. De combinatie overeenkomst wordt aangepast aan de nieuwe te naamstelling nadat ook de gemeente in Oudensch Bosch is aangemerkt als Protestantse gemeente.

Bij de Combinatie is 1 predikantsplaats welke sinds 5 april 1992 wordt bezet door het predikanten echtpaar H.J. Inkelaar en Ch. Inkelaar - de Mos.

Over de herkomst van het houten kistje dat in de kerk staat, doen verschillende lezingen de ronde. In een kranten artikel van 5 augustus 1995 wordt gewag gemaakt van het feit dat het kistje zou zijn geschonken door de katholieken bij de ingebruikname van de kerk om de bijbels in op te bergen. In dit artikel wordt verwezen naar het boek 700 jaar gemeente Oud en Nieuw Gastel. In dit boek is dit verhaal niet expliciet terug te vinden.

In een artikel in de Sint Laurentiusklok, het parochieblad voor Oud Gastel, van 29 augustus 1959 wordt door een anonieme auteur geschreven over 150 jaar Ned. Hervormde Kerk in Oud Gastel. In dit artikel wordt een passage uit het resolutieboek aangehaald waarin het volgende staat:

"Op 1 juni 1789 is besloten om een klein sterk kistje te laten maken met twee sloten om de papieren van aanbelang en 't losse geld rakende de diaconie in te leggen tot securiteit van den selve temeer wijl er sommige diaconen zijn die 't liever niet onder sich hebben waardoor de vergadering geresolveerd is dat de predikant zodanig een kistje zou laten maken ten koste van de diaconie sullen 't selve in bewaring blijven ten sijnen hujsen. Wijn de oudste ouderling en de administraterende diacon elk daarvan een bijzondere sleutel zal hebben.

De predikant gaf kennis dat wijl 't armenkistje met papier, boeken en 't losse geld wegens de troebelen des oorlogs van deesen kerkerade den 27 augustus 1794 na Ooltgensplaat aan den aldaar zijnde kerkeraad was toegezonden. Hij 't selve nu weder van daar had ontvangen op den 22 maart 1795 en wel in de beste orde gelijk bij 't openen bleek.

Het eikenhouten kistje 50 bij 60 bij 70 centimeter is nog in gebruik maar is van geen uitzonderlijke historische waarde."

Aldus een letterlijk overgenomen passage uit de Laurentiusklok.

In historisch perspectief gezien lijkt dit de meest voor de handliggende herkomst van het houten kistje, in 1809 waren de verhoudingen tussen katholieken en protestanten niet van dien aard dat geschenken over en weer gebruikelijk waren. [zie bijlage 1]

In 1821 wordt voor het eerst naast de kerkenraad een kerkvoogd benoemd. Dit wordt dhr. U.Y. Heerema van Voss, secretaris van de burgerlijke gemeente.

In 1867 wordt een nieuwe pastorie gebouwd naast de kerk, de aanbesteding bedraagt f 4.295.-. Door de combinatie met Kruisland en Oudenbosch is de pastorie lang niet gebruikt als woning voor de predikant. Deze pastorie is ook nog een tijd in gebruik geweest als politiebureau, waarvoor er in de tuin een cellenblok met 2 cellen werd gebouwd en achter het kerkgebouw een garage voor het stallen van de politie motoren. Nadat het politiebureau elders in een nieuwbouw werd onder gebracht is het pand weer als woonhuis verhuurd, in het schuurtje bevinden zich dan nog de cellen.

In 1994 werd dit pand door de kerkelijke gemeente aan een particulier verkocht.

Aan de andere zijde van de kerk heeft de gemeente vele jaren een kleine kosterswoning gehad. Eenmaal moest deze van een totaal nieuwe gevel worden voorzien nadat een los geschoten bietenwagen zich in de gevel had geboord. Nadat de familie van de laatste aangestelde koster het woninkje, dat in slechte staat verkeerde, had verlaten, heeft de gemeente het huisje verkocht. Het oude huisje is afgebroken, en er is een nieuwe woning voor in de plaats gekomen.

Het kosterschap wordt tegenwoordig uitgevoerd door vrijwilligers.

In 1923 wordt een consistorie aan de kerk gebouwd, maar deze bleek al van meet af aan te klein en deze wordt dan ook in 1956 vergroot.

In 1960 wordt onder leiding van ds. te Winkel de kerk gerestaureerd.

Ds. te Winkel, die sterk moderniserend dacht over de inrichting van het kerkgebouw, heeft een [te) grote invloed gehad op de restauratie van de kerk.

Hierbij is het interieur sterk veranderd en heeft de kerk zijn oude grandeur verloren.

Door de grote aandacht die bij de restauratie aan het interieur is gegeven en het feit dat de kerk pas in 1962 op de rijksmonumentenlijst kwam, zijn er nog al wat bouwkundige 'fouten' gemaakt die in 1999 de noodzaak van een grondige restauratie veroorzaken.

Bij de restauratie van 1960 werd door de Halsterse kunstschilder Schipper een modern fresco aangebracht op de achtermuur van de kerk.

Deze schildering brengt enerzijds de menselijke hovaardij tegenover God in beeld en aan de andere zijde het kruis des behoudt [ruw in de muur ingewerkt) doorlopend in een mand met brood en vis, waarmee de schare van vijfduizend werd gespijzigd.

Bij het aanbrengen van de fresco is te snel in de vochtige specie gewerkt waardoor deze niet overal even mooi is geworden en later veel verkleuringen zijn opgetreden. Ook is hierdoor een grote Z-scheur dwars door de fresco ontstaan. De kerk vertoonde op meerdere plaatsen dergelijke Z-scheuren als gevolg van het dalende grondwaterpeil en minimale fundering.

Door het gebruik van niet vochtdoorlatend stucwerk en verf was de zoutbelasting in de muren zo hoog opgelopen, dat maatregelen nodig bleken. Het was voor de bouwkundigen die de restauratie voorbereiden niet uit te sluiten dat de fresco hiermee geheel of gedeeltelijk verloren zou gaan.

De fresco is niet door alle leden van de hervormde gemeente altijd zo gewaardeerd, hij overheerste heel sterk het gebouw en paste volgens kenners niet bij de sfeer van een oud waterstaatskerkje.

Op 1 april 2000 startte een grote restauratie van het kerkgebouw, hierbij gaat de fresco uit 1960 definitief verloren. De kerk wordt opnieuw ingericht en krijgt weer de uitstraling van een kerk uit de waterstaatsperiode met een moderne inslag. Tevens wordt de consistorie gerenoveerd en uitgebreid tot een volwaardig gemeentelijk centrum voor alle kerkelijke activiteiten.

In het totale project wordt ruim f 600.000,- geïnvesteed (€ 272.268,-)

De gerestaureerde kerk wordt op de eerste zondag in 2001 weer in gebruik genomen.

Foort Groenleer,
Kerkrentmeester

Bronnen:

- archief Herv. Gemeente, Gedenkboek 700-jarig bestaan Oud en Nieuw Gastel
- gesprekken met leden.

Bijlage 1

Het houten kistje

Het is 1 juni 1789 en er is beraad bij de protestanten in Oud Gastel. Het gesprek gaat over de grote onrust die er in de zuidelijke Nederlanden is om de verhoudingen tussen de verschillende geloofsrichtingen.

De protestanten zijn er niet gerust op hier in Gastel zijn de 'roomsen' in de meerderheid en er vinden steeds meer incidenten plaats tussen de roomsen en de protestanten.

De diakenen geven aan dat zij het geld dat zij beheren liever niet meer thuis bewaren. Dit wordt niet als veilig ervaren.

Ook het bewaren van de stukken, leden boeken, doopboeken e.d. was niet veilig genoeg meer.

De vergadering besluit dat er een klein sterk houten kistje met 2 sloten moet worden gemaakt om de gelden en belangrijke papieren in op te bergen.

De vergadering besluit de opdracht aan de predikant te geven om het kistje te laten maken en dat de kosten voor rekening van de diaconie zijn.

Het kistje moet worden bewaard ten huize van de predikant.

De sleutels van het kistje berusten bij de oudste ouderling en de administrerende diaken.

In 1794 is het zo onrustig in Oud Gastel en zijn de oorlogshandelingen zo dicht bij dat op 27 augustus 1794 het kerkbestuur besluit het eikenhouten kistje naar Ooltgensplaat te brengen en het daar in bewaring te geven bij de kerkenraad van de protestantse gemeente aldaar.

Op 22 maart 1795 is het zo veel rustiger geworden dat het kistje kan terug keren naar Oud Gastel waar het onder het toeziende oog van de complete kerkenraad en diaconie wordt geopend door de oudste ouderling en de administrerende diaken die de sleutels al die tijd in bezit hebben gehad.

De spanning stijgt, de sloten werken nog en het deksel gaat open, de diakenen tellen het geld en ook de belangrijke papieren worden gecontroleerd.

De inhoud wordt in orde bevonden, alles is nog daar zoals het ook is verzonden.

Vele jaren heeft het diaconale geld in het kistje opgeborgen gezeten, daarna lagen er uitsluitend de belanghebbende papieren in zoals een traktaatboek, doop- en belijdenisboeken, jaarrekeningen, aan- en verkoopbewijzen.

Bij de vorming van de Hervormde gemeente Gastel en Kruisland zijn de archieven overgebracht naar het centrale archief waaronder ook de stukken uit het kistje.

Het kistje staat nog altijd in de kerk, onder het liturgiebord, maar heeft geen bijzondere functie meer. Ook is het kistje niet van uitzonderlijke historische of culturele waarde.

Bijlage 2

Het opeisen van de sleutels van de kerk

Het is 1796 en de nationale vergadering spreekt zich uit over de scheiding van kerk en staat.

Maandenlang wordt hier nog hevig over vergaderd en gebakkeleid.

Maar in 1798 is er dan de nieuwe staatsregeling waarin wordt vastgesteld dat de kerkelijke gebouwen moeten worden toegewezen aan de geloofsrichting met de meeste zielen. De kleinste gemeenschap moest worden schadeloos gesteld.

Ook in Oud Gastel geeft dit ernstige beroering, al was van meet af aan wel duidelijk welke van de geloofsrichtingen de grootste was.

De 'roomsen' hadden 2.113 zielen, waarvan er 1.561 de eerste communie hadden gedaan, en de Protestanten kwamen alles tellende niet verder dan 61 zielen, waarvan er 31 lidmaat waren.

De Protestanten kerkten in de kerk die stond op de plek van de huidige Laurentiuskerk, al was die wel kleiner dan de huidige kerk, hij was toch altijd erg groot voor de 61 protestanten.

Een klein deel werd dan ook maar daadwerkelijk gebruikt.

De kerk was ook aardig in verval aan het raken, want het onderhoud moest betaald worden door de katholieken en haar abdijen. Die hadden daar uiteraard weinig trek in, dus alles werd tot het uiterste uitgesteld. De katholieke gemeenschap had haar eigen 'schuil- of schuurkerk' aan de Meir.

Ondanks de grootte en de slechte staat waren de protestanten niet van zins de kerk zonder slag of stoot weer af te staan aan de katholieken. Ds. Ecoma bestookte de staten en het gemeente bestuur met brieven en rekestten.

Het gemeente bestuur bleef bij haar besluit dat de kerk nu voor de katholieke geloofsgemeenschap moest zijn. Na een roerige vergadering op 21 december 1799 stuurt het gemeentebestuur haar bode, de heer Cornelis Hartman, naar ds. Ecoma om de sleutels van de kerk op te halen.

Ds. Ecoma deel de heer Hartman mee dat hij de sleutels niet mee kan geven.

Hartman gaat terug naar het gemeente bestuur en rapporteert dat de dominee de sleutels niet wil afgeven.

Hartman krijgt van het gemeente bestuur de opdracht om nogmaals naar de dominee te gaan en toch wat dwingender om de sleutels te vragen en dwangmaatregelen aan te kondigen.

Na een langdurig gesprek, waarin ds. Ecoma nogmaals al zijn bezwaren tegen het teruggeven van de kerk kenbaar maakt, geeft ds. Ecoma aan dat het onmogelijk is voor hem om de sleutels terug te geven.

Hartman gaat heen en rapporteert aan het gemeentebestuur al wat Ecoma heeft gezegd en geeft aan dat deze verklaart dat het voor hem onmogelijk is de sleutels terug te geven.

Nogmaals wordt de bode geïnstrueerd naar ds Ecoma te gaan om de sleutel op te halen, nu met de dreiging van een arrestatie van ds. Ecoma en allerlei andere onprettige maatregelen tegen de protestanten als niet onverwijld de sleutels door ds. Ecoma worden afgegeven aan de bode, die deze dan aan het gemeentebestuur kan overhandigen.

Voor de derde maal meldt de heer Hartman zich bij dominee Ecoma, en deze herhaald dan het hem onmogelijk is om de sleutels af te geven deze keer met de mededeling dat hij niet kan omdat ze in het bezit zijn van de koster.

Dit wordt door de bode de heer Hartman meegedeeld aan het gemeente bestuur, waarop hij onverwijld de opdracht krijgt de sleutels bij de koster op te halen.

Hierop haalt de heer Hartman de sleutels uit zijn zak en overhandigde die aan het gemeente bestuur. De heer Hartman was namelijk zelf de koster van de kerk.

Al die tijd dat hij heen en weer ging had hij de bedoelde sleutels in zijn zak.

FAMILIE VAN LEENGOED. Deel 3.

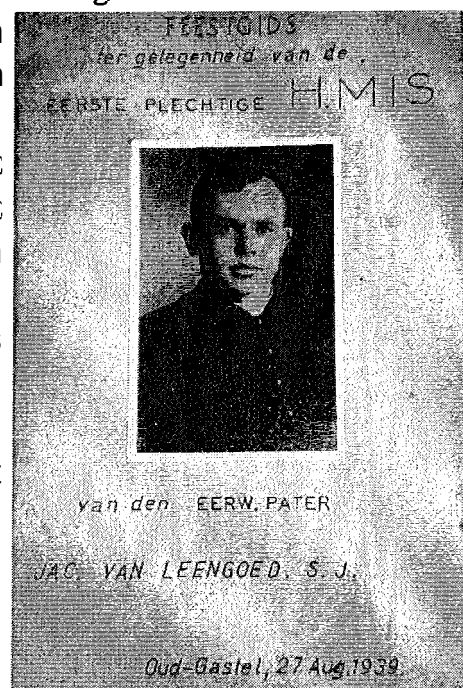
De Snitselbanken van Marie en Sjaak.

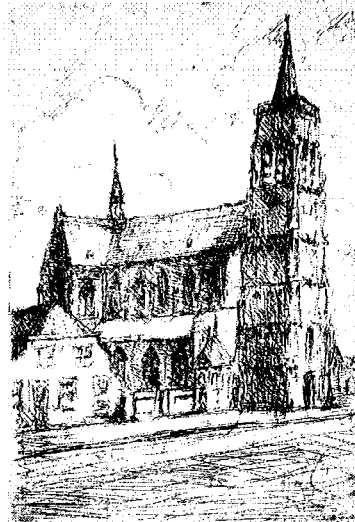
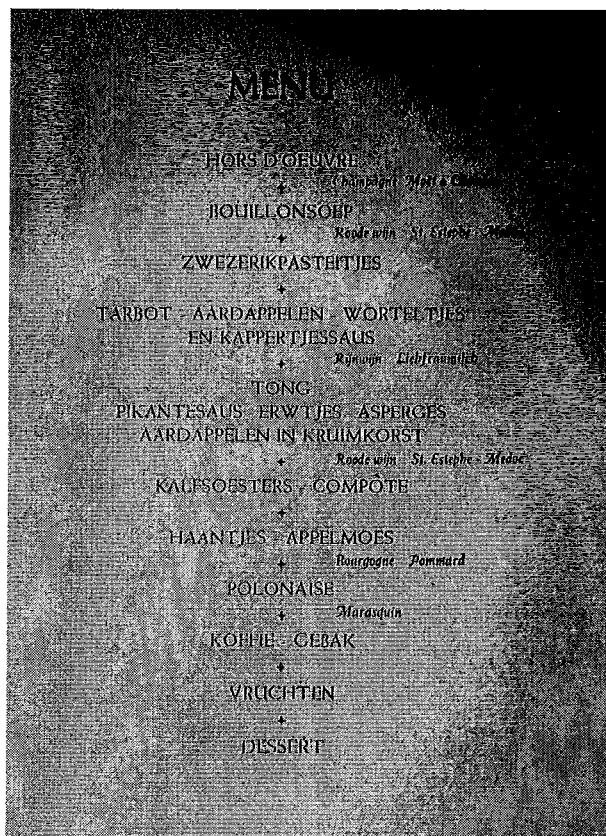
Uit het gezin van opa en oma zijn twee kinderen in het klooster gegaan: Marie en Sjaak.

Tante Jans en tante Nelly woonden in de Dorpsstraat op nummer 22 en hebben daar jarenlang allerlei familieherinneringen bewaard, die uiteindelijk weer in het ouderlijk huis op de Oudendijk terecht kwamen. Hierbij zaten twee snitselbanken. Ik kan me herinneren dat 'snitselbanken' bij bruiloften en partijen gezongen werden. Opvallend is wel dat je er weinig informatie over kunt vinden. Toch is een snitselbank niet specifiek voor West-Brabant maar zijn er meerdere streken in Nederland en Duitsland waar dergelijke stapelliederen gezongen werden, en misschien nog worden gezongen.

Op zondagen gingen we 'na de kerk' steevast langs de tantes, en dat is gebleven totdat tante Nelly naar de Zellenbergen verhuisde. Toen tante Jans in 1985 overleden was en het duidelijk was dat Nelly niet meer in het grote huis wilde wonen, gaf ze mij deze snitselbanken mee. Op een zondag tijdens een bezoek bij tante Nelly, vroeg ze of ik de spullen van het feest van heerom [27 augustus 1939] en die van tante soeur wilde bewaren. Pas toen ik mijn interesse toonde, deelde ze mee dat ik ze kreeg. Deze spullen brengen ons terug in 1939. Heerom Sjaak was in 1939 al ingetreden bij de jezuïeten. Hij was al zeven jaar op Java geweest en had in Djokja een deel van zijn priesteropleiding gevolgd. Terug in Nederland sinds 1936 had hij in Maastricht theologie en Arabisch gestudeerd. Sjaak werd op 15 augustus 1939 door Mrg. G. Lemmens priester gewijd. De plechtigheid vond plaats in de kapel van de zusters van de H. Carolus Borromeus <onder de bogen>.

Het feest werd 12 dagen later gehouden. Van het feest van heerom ter gelegenheid van zijn eerste H. Mis in de parochiekerk van de H. Laurentius van Oud Gastel is onder meer het menu en de feestgids bewaard gebleven. Het menu heeft op de buitenkant een fraaie ets van de Laurentiuskerk met onder de toren het cafe. Er zijn 30 afdrukken van deze ets gemaakt, dus waarschijnlijk waren op het feestelijk diner een dertigtal gasten. Het menu omvatte 11 gangen en de feestgids bevatte 15 pagina's. Het feest werd in de schuur gehouden en voor die gelegenheid waren de muren van de schuur zelfs behangen.





PAROCHEKERK VAN DEN LAURENTIUS TE GULD GASTEL
WAAR DE MIJN'EERSTEN ECHTIGE DUMS OPDROEG
27 & 28

JAC. VAN LEENGOED S.J.

Het is nauwelijks voor te stellen dat men nog tijd had om te eten, aangezien de liederen die voorzien waren van uitgebreide coupletten meerdere uren in beslag genomen moeten hebben. Uit de liederen van de feestgids worden we niet veel wijzer. Ze zijn erg netjes, hetgeen ook paste bij een priesterfeest. In een van de liederen wordt een voorval bezongen dat Sjaak in een moerputje was gevallen en dat oma hem nagesprongen was. Ook komen we te weten dat Sjaak 10 pond woog bij zijn geboorte en bijna twee jaar was voordat hij kon lopen. De meid die bij grootouders diende heette Kee. Van zijn schooltijd in Gastel wordt van Sjaak vermeld dat hij een keer in het kolenhok werd gestopt en daar de boel kapot schopte. Bij Soeur Antoon ging hij op catechismusles en kreeg wat ruzie met haar over het herhalen van teksten. Vanaf de vierde klas van de lagere school zat Sjaak op kostschool, en aanvankelijk was dat St. Louis in Oudenbosch. Tijdens een winter heeft hij bij het slidden zijn been gebroken. Ook werd in liederen zijn ambitie geprezen dat hij dingen goed uit elkaar kon halen maar slecht weer in elkaar kon zetten. Verder blijkt uit de liederen dat hij als kind een vechtersbaas was en dat hij graag viste. Dat laatste heeft hij tot op hoge leeftijd volgehouden.

Het meest opvallend bij deze spullen waren twee rollen met tekeningen die onderdeel waren van een snitselbank. De coupletten van een Schnitselbank beginnen steeds met 2 vragen en 2 antwoorden; de vragen worden door de zanger gesteld, de aanwezigen zingen antwoord en refrein. Na de volgende twee vragen antwoorden de aanwezigen weer en herhalen de antwoorden op de vorige vragen. Deze snitselbank bevatte oorspronkelijk 48 plaatjes en dus

48 regels, waarvan er 46 keurig bewaard zijn gebleven. De zorgvuldigheid waarmee de ontbrekende twee plaatjes zijn verwijderd, is opvallend. Het gaat wat te ver om de gehele snitselbank hier uit te schrijven, maar een fragment luidde als volgt:

Vraag: Is dat niet een schuttersbond?

Antwoord: *Ja, dat is een schuttersbond.*

Vraag: Is dat niet vaders mond?

Antwoord: *Ja, dat is vaders mond,*

Dan volgt het refrein, gezongen door allen.

Vraag: Is dat niet in 't verschiet?

Antwoord: *Ja, dat is in 't verschiet.*

Vraag: Is dat niet ne witte tiet?

Antwoord: *Ja, dat is ne witte tiet.*

Dan volgt het refrein, gezongen door allen.

Vraag: Is dat niet in 't oog?

Antwoord: *Ja, dat is in 't oog.*

Vraag: Is dat niet broekskes droog?

Antwoord: *Ja, dat is broekskes droog.*

Dan volgt het refrein, gezongen door allen.

Vraag: Is dat niet un mooie kuif?

Antwoord: *Ja, dat is un mooie kuif.*

Vraag: Is dat niet un schone fuif?

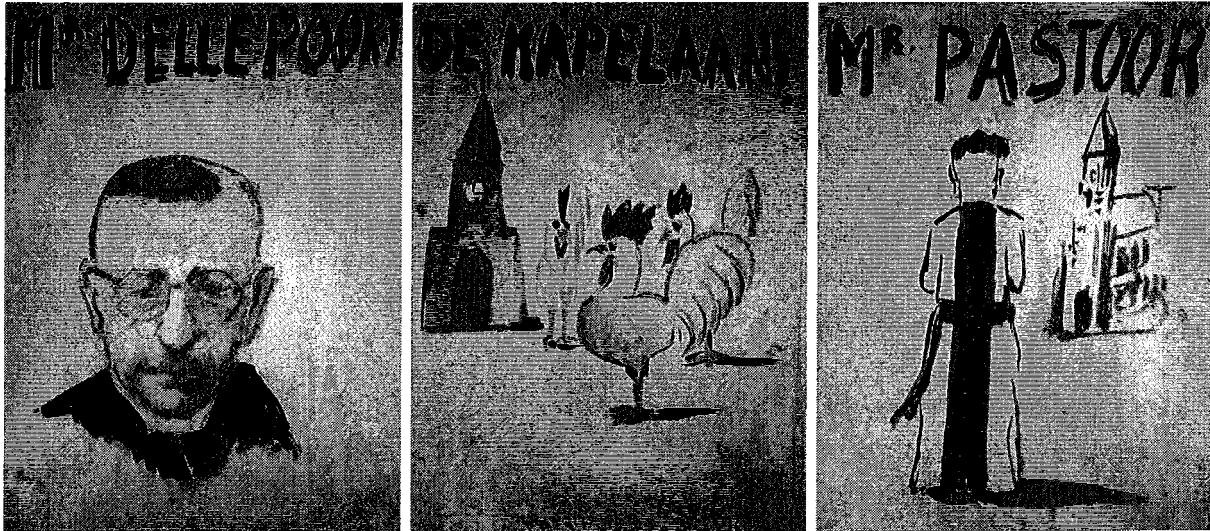
Antwoord, *Ja, dat un schone fuif.*

Dan volgt weer het refrein en worden de twee begrippen uit de vragen steeds toegevoegd aan een standaardregel. Hoe de standaardregel bij deze snitselbank heeft geluid staat nergens vermeld.



De tekeningen van de snitselbank zijn soms zo fraai gemaakt dat portrettekeningen herkenbaar zijn. Anders is het met het plaatje: ons Marie die zie de nie. Bij het feest van heerom was het tante Marie slechts toegestaan om de Eerste H. Mis van haar broer bij te wonen. Het was ten strengste verboden om andere huizen binnen te gaan dan Gods huis en het klooster. Piet, de oudste broer van Marie, had haar opgehaald met de auto van het klooster in Moerdijk. Marie had op 1 januari 1937 haar heilige professie gedaan in de congregatie der Zusters van het Allerheiligst Hart van Jezus.

Zij was dus al enkele jaren niet thuis geweest. Piet moest Marie na de H. Mis weer naar Moerdijk terug brengen, maar is toen eerst langs de Oudendijk gereden. Marie durfde niet naar binnen te gaan en slechts door de ramen naar binnen te kijken. Piet overtuigde haar van de onzin van dergelijke regels en toen is ze toch nog even ongehoorzaam geweest en naar binnen gegaan. Toen Marie al op hoge leeftijd was, heeft ze laten ontvallen dat ze dit aan moeder overste had opgebiecht. Moeder overste had begrip getoond voor deze niet zo'n ernstige misstap.



Ook blijkt Mgr. Dellepoort een heerneef van oma op het feest aanwezig, evenals de Gastelse clerus. Uit een brief van Sjaak aan zijn ouders op 14 juli blijkt dat er zelfs met pastoor Mouwen en met mhr. Dellepoort werd overlegd of er een Javaanse pater te gast mocht zijn op het feest. De meeste aanwezigen krijgen met een schets of verwijzing even aandacht. Zo ook tante Kaat Traats een nicht van opa Piet van Leengoed. Het bange gezicht is van tante Pita [Rademakers]. Zij was getrouwd met Bart Goorden, een broer van oma, die een cafe uitbaatte op Stampersgat. Ook Bart is op een plaatje vereeuwigd met een thermometer.

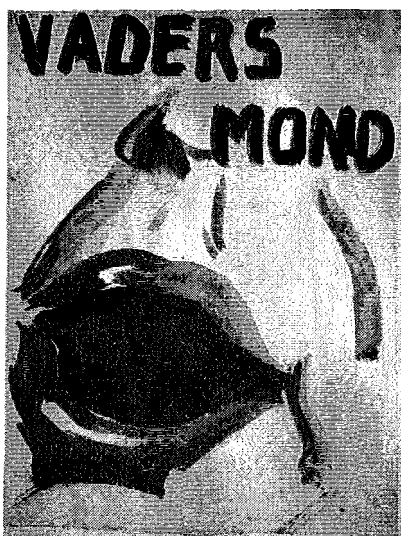




In het gezin van opa en oma waren twee kinderen met rood haar: Sjaak en Marie. Beiden zijn in het klooster gegaan. Bart stond in 1939 op het punt om als novice in te treden bij de witte paters in Boxtel. Bart had geen rood haar en is ook niet lang in het klooster gebleven. Toen zat de familie met foto's waar Bart op stond in vol ornaat met witte pij, en dat werd door tante Nelly en tante Jans als pijnlijk ervaren. Deze foto's met Bart in pij werden dan ook jarenlang verstopt. Pas toen tante Nelly naar de Zellenbergen verhuisde en het huis aan de Dorpsstraat moest worden opgeruimd kwamen deze foto's te voorschijn. De twee ontbrekende plaatjes

van de snitselbank zouden moeten rijmen op ..."ijd" en op .."aan". Omdat Bart niet in de snitselbank voorkomt en alle andere kinderen wel, bestaat het vermoeden dat het ontbreken van de twee plaatjes gevolg is van familie censuur.

Het meest muzikaal was Lauran. Waarom Lauran hier wordt afgebeeld met een kaal hoofd is niet bekend.



Op twee plaatjes komen opa en oma met ouderdomskwaaltjes te voorschijn. Opa had afstand gedaan van zijn laatste eigen tanden en was aan een kunstgebit begonnen. Voor oma was dit in het verschiet. Opa was toen 68 jaar en oma 67.





De slapende militairen in een varkenshok met de vermelding "'n groot schandaal" wijst op de mobilisatie en de naderende oorlog. De "schone brug", die de brug bij Stampersgat naar de Steile dijk en de Appelaarseweg aangeeft zou tijdens de oorlog verwoest worden. Tijdens het feest had men van de gruwelen die de oorlog mee zou brengen nog geen weet. De zinspelingen in de feestliederen



op een spoedig vertrek naar Java zouden door de oorlog worden verstoord. Pas in 1947 keerde Sjaak terug naar Jakarta en Tangerang. Op de website van deze parochie vinden we nog steeds zijn naam. Tijdens de oorlog verbleef Sjaak in Maastricht en bereidde zich verder voor op zijn terugkeer naar Java, waar hij van 1947 tot 1958 pastoraal werk zou doen.

Leo van Leengoed

ACTIVITEITEN VAN HEEMKUNDEKRING 'HET LAND VAN GASTEL'

van november 2007 tot december 2008

- 15 november: bezoekt een veertigtal leden de suikerfabriek. Vooral de machinekamer waar een aantal historische stoommachines staan opgesteld is zeer interessant. Deze excursie is een vervolg op de filmavond die in het voorjaar georganiseerd was.
- 16 november: Een afvaardiging van onze vereniging neemt deel aan de Heemquiz in Wouw.
- 26 december: het nieuwe jaarboek 2007 is vanaf vandaag verkrijgbaar in het museum.
- 31 januari: Het Gastels dictee wordt in het Veerhuis gehouden. De heemkundekring veroverd de tweede plaats op deze heel gezellige avond.
- 23 april: Voorjaarsvergadering Wim van den Broek heeft zich teruggetrokken als bestuurslid. Er zijn nog geen nieuwe kandidaten. Na de pauze worden er dia's vertoond van oude Gastelse dorpsgezichten en daarnaast een foto van hoe het nu is.
- 16 mei: wordt in Dinteloord ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de suikerfabriek de tentoonstelling 'Fides et Feducia' geopend. De heemkundekring heeft aan deze tentoonstelling haar medewerking verleend.
- 25 mei: Er is een nieuw kapelletje gerealiseerd in de buurt van 'Boombosch' ter vervanging van het kapelletje aan de Jagersweg. Na de zondagsviering in de kerk, wordt het kapelletje plechtig ingezegend.
- 14 en 15 juni: is het museum geopend wegens de marterei. Er wordt geëxposeerd door Gastelse amateurschilders. Wij mochten een mooi aantal bezoekers begroeten tijdens deze open dagen.
- In augustus: nemen enkele leden deel aan de Brabantse Heemdagen. Ze zijn zeer positief over deze organisatie.
- 27 augustus: presentatie van de gemeentecollectie van oude foto's van Oud Gastel door de heer Jansen van het regionaal archief.
[www.regionaalarchiefwestbrabant.nl]
- 1 oktober: De website van de heemkundekring is heel ver gereed en is sinds enkele weken te bezoeken.
[www.heemkundekringhetlandvansastel.nl]
- 16 oktober: De najaarsvergadering vindt deze keer plaats in ons eigen huis. We beschikken over alle faciliteiten om een vijftigtal mensen goed te ontvangen. Op deze avond wordt door Ludo Koop de presentatie verzorgd van de website die sinds enkele weken op internet te bezoeken is. De tweede helft van de avond is gewijd

aan het kadasterproject dat door Andrien Schiivenaars en Jan de Jongh is gemaakt en ook samen met Piet Peeters door hen wordt gepresenteerd.

- 18 oktober: Excursie naar Nijmegen en de tuinen van Appeltern. Tijdens deze excursie werden een aantal nieuwe dingen gezien die je op eigen gelegenheid meestal niet ontdekt.
- 30 oktober: Het boek 'Oons Febriek' wordt officieel in Dinteloord gepresenteerd. Vanuit Oud Gastel zijn grote bijdragen verzorgd door Piet Peeters en Frans van Merrienboer. Vanaf 15 november is het boek ook in ons museum verkrijgbaar. Helaas [of juist goed] is het nu al vrijwel uitverkocht.
- 21 november: Een afvaardiging van onze vereniging neemt deel aan de Heemquiz 2008 in Hoeven.
- 9 december: wordt een bijeenkomst in 'Het Hart van Gastel' gehouden. Op deze avond wordt verder op het kadasterproject ingegaan.

Gedurende het hele schooljaar hebben vrijwel alle basisscholen uit de gemeente Halderberge meegedaan het aan project Jet en Jan. Tijdens een dertiental ochtenden en middagen kwam telkens een groep kinderen naar het museum, om te wassen, sokken te stoppen, koffie te malen enz. In een door de provincie gehouden enquête werd dit project door vrijwel alle scholen het hoogst gewaardeerd.

Momenteel wordt aan een boek gewerkt over de Indiegangers. De laatste jaren zijn over deze mensen heel veel gegevens verzameld, welke in boekvorm uitgegeven zullen worden.

De heemkundekring houdt de vinger aan de pols bij het cafe Onder de Toren. Op de najaarsvergadering wordt dit initiatief met grote meerderheid ondersteund.

Gedurende het hele jaar, met uitzondering van de vakanties en feestdagen zijn op dinsdagmiddag, donderdagavond en zaterdagmorgen vrijwilligers in het museum te vinden die foto's ordenen, documenten opslaan, museumspullen repareren en conserveren, schoonmaakwerkzaamheden verrichten, computers aan de praat houden, bezoekers ontvangen, post beantwoorden, mailings bezorgen en buurten en koffie drinken.

INWIJDING MARIAKAPELLETJE

Zondag 25 mei werd aan de Roosendaalsebaan een nieuw Mariakapelletje ingewijd. Daaraan vooraf ging een geschiedenis.

Mei 1940

Nederland wordt bezet door Duitsland en er is een oorlogstoestand. De mensen vrezen na de successen van het Duitse leger in Europa dat het wel eens heel lang kan duren voordat er weer vrede is.

In Gastel neemt kapelaan van den Elzen het initiatief om een veldkapelletje te [laten] bouwen, toegewijd aan Maria, Koningin van de vrede.

Dat idee wordt overgenomen door plaatselijke ondernemers en er wordt een plekje gevonden waar dat kapelletje in de vorm van een kaars kan komen staan. Precies op de invalsweg van Roosendaal naar Gastel aan het fietspad en op een steenworp afstand van de Kapelberg.

Het kapelletje wordt onder grote belangstelling op 1 juni 1941, tweede pinksterdag, ingezegend.

Dan is echter kapelaan van den Elzen intussen pastoor van Oudenbosch geworden.

Het kapelletje staat er jarenlang en inwoners uit de buurt zorgen ervoor dat het er netjes bij blijft staan.

De jaren '90

Grootse plannen van industrialisatie dienen zich aan. Roosendaal komt industrieterrein tekort en richt een industrieterrein in nabij de gemeentegrens van Oud en Nieuw Gastel, Borchwerf 1.

Dat is echter niet genoeg en er wordt contact gezocht met de dan ontstane gemeente Halderberge.

Samen met de firma Heymans wordt Borchwerf 2 CV gesticht met als doel het inrichten van het terrein Borchwerf 2.

Dat valt grotendeels op Gastels grondgebied.

De jaren 2000

Gronden worden aangekocht en boerderijen en woningen worden gesloopt.

Op de tekentafels verschijnt een opnieuw ingericht gebied met nieuwe straten en percelen.

6 december 2005

Op deze dag wordt een afvaardiging van Heemkundekring het Land van Gastel door dhr. Haverkort ontboden in het kantoor van Borchwerf 2 CV.

De heren J. van de Berg en P. Peeters gaan op bespreking en dhr. J. van den

Berg is tevens aanwezig namens parochie Sint Laurentius.

De plannen worden getoond en daarop is te zien dat het veldkapelletje niet op die plaats zal kunnen blijven.

De opties zijn:

- Verwijdering van het kapelletje zonder meer. Ook dhr. Haverkort vindt dat geen echte optie.
- Verplaatsing van het kapelletje. Er worden wel vraagtekens gesteld bij de haalbaarheid. Het kapelletje zou wel eens in stukken uiteen kunnen vallen.
- Nieuwbouw. Na ampele overwegingen, waarbij betrokkenen echt niet over een nacht ijs gaan wordt dan toch gekozen voor nieuwbouw op een andere plek. Dit zal dan worden gefinancierd door Borchwerf 2 CV.

Dit nieuws komt in BN de Stem. Kort daarop wordt het Mariabeeld dat al die jaren wind en weer getrotseerd had in stukken geslagen en op het bericht daarvan reageert dhr. R. Oomen van de brandstoffenhandel te Oud Gastel dat hij een nieuw beeld zal bekostigen.

Met de aanschaf zal gewacht worden tot de nieuwe kapel zover gereed zal zijn.

Er volgen nog meer besprekingen en al gauw valt het oog voor de bouwplaats op een openbaar perceel aan de Roosendaalsebaan.

Er wordt contact opgenomen met de gemeente voor een bouwvergunning.

Ook krijgt de commissie toezegging van de gemeente dat de omgeving van het nieuwe kapelletje aangepast zal worden en voorzien zal worden van een bankje.

2007

Er is nu zicht op de datum waarop het kapelletje zal gaan verdwijnen en op een van de bijeenkomsten met dhr. N. Geurts van Borchwerf 2 wordt uitgenodigd dhr. C. van Achtmaal van het Markizaatcollege te Bergen op Zoom om de bouw uit te laten voeren door leerlingen van zijn college.

De achtergrond daarvan is o.a. om de jeugd bij het project te betrekken in de hoop dat ook die er op toe zal zien dat het kapelletje in goede staat behouden blijft.

De aanwezigen krijgen de opdracht mee om uit te kijken naar voorbeelden van kapelletjes met als extra een idee in te brengen om een minder vandaalgevoelig kapelletje te bouwen.

De ideeën worden ingediend en dhr. J. van Rijsbergen van Heemkundekring Het Land van Gastel gaat aan de slag om een kapelletje te tekenen.

De schets wordt goedgekeurd en de leerlingen van het college gaan aan het werk. De kapel wordt bij de school op een betonnen plaat gemetseld.



Het wordt voorzien van een tweetal glas in loodramen gemaakt door mevrouw van Zitteren uit Roosendaal. Zij geeft daarbij de volgende toelichting: "De glasramen hebben de vorm van een huis als symbool voor geborgenheid. De kleurkeuze van het glas heeft te maken met aarde lucht en de zee. Het glas is nog handgemaakt met de daarbij behorende oneffenheden. Het vormt samen een geheel en vandaar de naam Eenheid. Het kapelletje is van onze Lieve Vrouw van de vrede en die kan alleen ontstaan als er Eenheid is."

April 2008

Om belangstellenden alvast een idee te geven van de plaats, waar het kapelletje zal komen en hoe dat eruit zal zien, wordt op 24 april 2008 een bord onthuld op de plek waar het kapelletje zal komen.

Intussen is er een werknemer van Borchwerf 2 toch in geslaagd om zonder veel schade het oude kapelletje te verplaatsen en in Kruisland in zijn tuin te plaatsen.

Niettemin gaan de activiteiten verder en het kapelletje zal nog gereed zijn in de Mariamaand mei.



22 mei 2008

Dhr. J. van den Berg en P. Peeters gaan op bedevaart in Oostakker [B] mede om een Mariabeeld te kopen voor de kapel.

In de winkel van het bedevaartsoord zijn er beelden te kust en te keur, maar het oog valt al direct op een verkleinde kopie van het Mariabeeld van onze Lieve Vrouw van Antwerpen, dat in de kathedraal daar te zien valt.

Er worden al snel zaken gedaan en het beeld gaat met de bus mee naar Gastel.

Daarna wordt een bezoek gebracht aan de sponsor en die kan met de keuze wel instemmen.

Zijn motivatie om de schenking te doen geeft hij aan met de woorden: "Ons moeder zou me onder mijn kont geschopt hebben als ik niets gedaan had."

Op dezelfde dag wordt het kapelletje geplaatst en daarna zorgen werknemers van de gemeente Halderberge voor de verdere aankleding van de omgeving.

Het geheel ligt er fraai bij met het klinkerstraatje, het bankje en groenvoorziening.

Zondag 25 mei



Onder een bewolkte hemel komen een 70-tal personen bijeen nabij Boombosch aan de Roosendaalsebaan om de inzegening van het nieuwe kapelletjes mee te vieren.

Voor de inzegening is pastor Schapendonk die ten tijde van de aanvraag nog actief was voor onze parochie, al eerder gevraagd, maar zoals ook bij het eerste kapelletje van den Elzen niet meer in onze parochie werkt, is dat ook bij pastor Schapendonk het geval.

Hij wil echter graag terugkomen om de kapel in te zegenen.

Onder de aanwezigen zijn o.a. Jan van Rijsbergen, de tekenaar van de kapel, Jan van den Berg namens heemkundekring Het Land van Gastel en parochie Sint Laurentius, buurtbewoners en andere belangstellenden.

Een gedeelte van het kerkkoor verzorgt de zang en op het programma staan drie welbekende Marialiedjes, die het gevoel van het Rijke Roomse Leven weer bij velen terugbrengen.

Pastor Schapendonk houdt voor de gelegenheid een toepasselijke toespraak met daarin ook de hoop dat geweld, dat in deze tijd zo vaak voorkomt, aan deze kapel voorbij zal gaan.

Na de inzegening staat er een tafel, waar voor ieder een bakske koffie met geserveerd wordt zodat alle aanwezigen weer met een warm gevoel hun woonst kunnen op zoeken.



Op dezelfde dag wordt nog het originele beeld door enkele leden van de heemkundekring vervangen door een ander exemplaar van minder waarde.

Dit omdat het hekwerk niet hoog genoeg is en onverlaten zo bij het beeld kunnen.

En op 6 juni, dus nog maar kort nadat het kapelletje is ingezegend wordt het beeld in stukken geslagen aangetroffen bij het kapelletje.

Er wordt bekeken of er een doelmatige afsluiting van het Kapelletje kan worden gemaakt.

Dat loopt nog en tot op de dag van heden [oktober] is het wachten daarop en kan het beeld nog niet worden geplaatst.

P. Peeters

VERSLAG VAN DE EXCURSIE NAAR NIJMEGEN EN APPELTERN

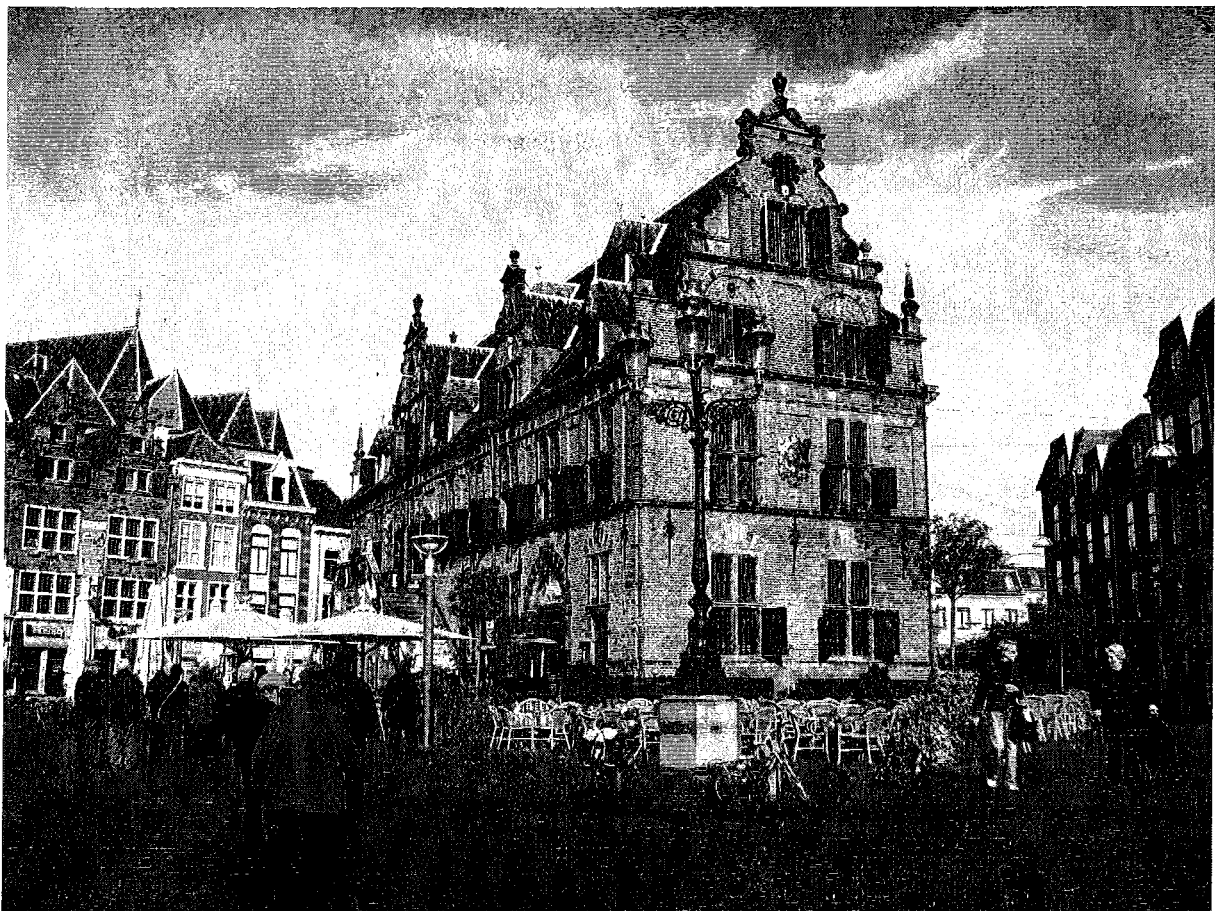
Hoewel het er op de dag van opgeven nog niet storm liep, was er uiteindelijk toch voldoende belangstelling om als reiscommissie van Heemkundekring het Land van Gastel op 18 oktober 2008 op stap te gaan, vooral toen er zich in de opvolgende week nog een zevental belangstellenden opgaven.

Op zaterdag 18 oktober was chauffeur John van Broeren autocarbedrijf al vroeg op het busstation te Gastel om de passagiers op te pikken.

Hij bracht ons eerst naar restaurant De Betuwe bij Tiel, waar we traditiegetrouw een bakske koffie met een appelpunt kregen voorgeschoteld.

Dat ging er wel in en op tijd reden we weer verder naar Nijmegen waar al twee gidsen van de VVV op ons stonden te wachten om met ons een rondwandeling te maken in de stad Nijmegen.

De groep werd in tweeën gesplitst en zo gingen we op pad.



We begonnen op een marktplein nabij het Museum Het Valkhof en gingen naar de meest historische plek Het Valkhof.

Daar waren de resten te zien van een oude nederzetting uit de tijd van de Romeinen in het begin van onze jaartelling.

Er kwam een paleis van keizer Karel de Grote en dat werd uitgebreid door keizer Frederik Barbarossa in de 12^e eeuw. Het kasteel werd in 1796 afgebroken maar de twee kapellen mochten blijven staan. Nu is van de ene nog maar een ruïne te zien, maar de bekende Sint Nicolaaskapel is nog intact en dateert uit de 11^e eeuw.

We kwamen in de binnenstad, waarvan een gedeelte verwoest werd bij een 'friendly bombardment' in 1944. Bij dat vergissingsbombardement door Amerikaanse vliegtuigen kwamen ongeveer 800 mensen om. Na de oorlog is dat gedeelte van de stad herbouwd in de stijl van de jaren 40 en 50 met goedkope middelen.

Gelukkig bleef een groot deel van de stad gespaard en daarin staan nog historische gebouwen zoals de Waag en de Stefanskerk.

In die kerk was het prachtige Koeningsorgel te bewonderen en de grafstenen van de 'rijke stinkers'. Deze waren onbeschadigd gebleven in tegenstelling tot grafstenen in andere oude kerken waar in de Franse tijd de familiewapens weggekapt werden.

We kregen een goede uitleg van de gids, zodat we van de stad het nodige te weten kwamen.

Na de rondwandeling zochten we een horecagelegenheid op om een lunch te verorberen.

Op tijd waren alle medereizigers present om met de bus naar de tuinen van Appeltern te gaan.



We moesten daar een behoorlijk eind lopen om de ingang te bereiken, maar konden toen genieten van de mooie herfstkleuren in de vele tuinen.

Er waren daar zo'n 90 tuinen ingericht. Voor iedereen was er wel wat te zien, voor de tuinliefhebber, de doe-het-zelver, de beginner, de professional en ook voor degenen voor wie tuinieren niet bepaald een hobby is.

Je kon er ideeën opdoen en zo mogelijk ook een en ander aanschaffen.

Nu werden we wel aangenaam verrast door het fraaie weer en dat zorgde er mede voor dat het er prettig vertoeven was.

We vervolgden de tocht naar restaurant De Witte Zwaan in Lage Zwaluwe.

John wist de bus zonder problemen door de nauwe straatjes van Hooge Zwaluwe te laveren.

In het restaurant kregen we weer een smakelijk diner voorgeschoteld, zodat ieder weer voldaan op weg kon naar de eindbestemming Gastel.

Daar kwamen we weer in de avond aan en ieder kon weer terug naar zijn eigen woonst.

INFORMATIE HEEMKUNDEKRING HET LAND VAN GASTEL

De vereniging, de Heemkundekring 'Het Land van Gastel', stelt zich ten doel:

- a. Het dorp Oud Gastel en haar inwoners op elk gebied dat onder heemkunde valt, te bestuderen en te onderzoeken.
- b. In brede kring belangstelling te wekken voor de geschiedenis van Oud Gastel en de bevolking.
- c. Te ijveren voor het behoud van het eigen karakter en de schoonheid van Gastel en omgeving.

De vereniging tracht dit doel te bereiken door:

- A. Het houden van vergaderingen, lezingen en excursies.
- B. Het benaderen van en samenwerken met instanties en personen, die kunnen helpen het gestelde doel te bereiken.
- C. Het verzamelen van voorwerpen en geschriften, die betrekking hebben op heemkunde in de ruimste zin.

[Statuten der Heemkundekring artikel 2]

'In de Drie Snoeken'

De Heemkundekring, opgericht 25 november 1980, beschikt over een eigen werklokaal, archief en tentoonstellingsruimte in het pand 'In de Drie Snoeken', Dorpsstraat 50 te Oud Gastel.

Hier komt elke donderdagavond, dinsdagmiddag en zaterdagmorgen een vaste kern van leden bijeen om voorkomende werkzaamheden te verrichten.

Het museum is geopend voor belangstellenden op zaterdagochtend van 10.00 tot 12.00 uur.

Op andere tijden na telefonische afspraak.

JAARCONTRIBUTIE

De jaarcontributie bedraagt: € 15,00 per persoon

€ 20,00 per gezin

€ 7,00 jeugdleden [tot 18 jaar]

Bankrelatie

Bankrekening Rabo: 14 11 37 126

U kunt bellen of schrijven:

1. Als u zich op wilt geven als lid.
- 2.' Als u informatie wilt hebben.
3. Voor het ophalen van materialen onder andere boeken, foto's, bidprentjes, gereedschap, enzovoort.

- ## WERKGROEPEN

mevr. A. Peeters-Baaijens
dhr. J. Blommerde
dhr. P. Peeters

dhr. **J. de Jongh**
dhr. **A. Schijvenaars**

De medewerkers voor het onderhoud van het museum en voor de inventarisering en het onderhoud van materialen van de heemkundekring zijn:

dhr. C. Bus
 dhr. D. Geleyns
 dhr. J. de Jongh
 dhr. A. Koevoets
 dhr. G. Muys
 dhr. P. Peeters

dhr. N. Roebroeks.
dhr. G. van Rijsbergen
dhr. J. van Rijsbergen
dhr. A. Schijvenaars
dhr. W. Willemse

dhr. P. Bierbooms
dhr. J. de Jongh
dhr. J. Laros
dhr. F. van Nispen

dhr. F. van Merrienboer
dhr. P. Peeters
dhr. J. van de Berg

dhr. L. Koop
dhr. R. Tak

LEDENLIJST HET LAND VAN GASTEL 2008

Mevr.	M. van Aalst-van Nispen	Oudenbosch	Mevr.	A. Hagenaars-Goorden	Oud Gastel
Fam.	A. Aanraad	Oud Gastel	B&W	gemeente Halderberge	Oudenbosch
Mevr.	A. van Achterberg	Oud Gastel	Mevr.	J. Hamstra-Bus	Eindhoven
Dhr.	F.L. Akkermans	Oud Gastel	Mevr.	A. Hazen-van Beek	Oud Gastel
Dhr.	P. Akkermans	Oud Gastel	Dhr.	A. van der Heijden	Hoensbroek
Fam.	M. Akkermans	Oud Gastel	Fam.	A. Heshof	Oud Gastel
Fam.	J.G. Akkermans-Schouw	Oud Gastel	Mevr.	G. Hoefsloot	Oud Gastel
Mevr.	M. Akkermans-Verstraten	Oud Gastel	Mevr.	J. van der Horst-Bus	Oud Gastel
Fam.	C. Antens	Oud Gastel	Fam.	A. Huysmans-Peters	Dinteloord
Dhr.	P. Antonissen	Roosendaal	Fam.	T.M. de Jong	Oud Gastel
Dhr.	P. van As	Oud Gastel	Fam.	W. de Jong	Oud Gastel
Dhr.	J. van de Berg	Oud Gastel	Fam.	J. de Jongh	Oud Gastel
Mevr.	M. Biemans-Peters	Oud Gastel	Fam.	C. van Kalmthout	Oud Gastel
Fam.	J. Blommerde	Oud Gastel	Fam.	J. Karremans	Oud Gastel
Fam.	H. Bonnerman	Oud Gastel	Fam.	E. van Keep	Roosendaal
Dhr.	J. van de Bosch	Oud Gastel	Fam.	A. Kepers	Oud Gastel
Fam.	P. van de Bos-v.d.veeken	Oud Gastel	Mevr.	G. Kerstens-Rijk	Oud Gastel
Fam.	J. Brocatus	Oud Gastel	Dhr.	C. Koenraadt	Oudenbosch
Fam.	A. van den Broek	Oud Gastel	Fam.	A. Koevoets	Oud Gastel
Fam.	W. van den Broek	Stampersgat	Dhr.	M. de Koning	Wouwse Plantage
Dhr.	P. Broos	Roosendaal	Fam.	L. Koop	Oud Gastel
Fam.	M. Broos	Oud Gastel	Fam.	A. Kop-Mies	Standdaarbuiten
Dhr.	A. Bus	Oud Gastel	Fam.	W. Kop-Speek	Oud Gastel
Fam.	P. Bus	Oud Gastel	Fam.	H. Lambregts	Oud Gastel
Fam.	P. Bus-de Kort	Oud Gastel	Mevr.	D. Lambregts	Oud Gastel
Fam.	C. Bus-Rombouts	Roosendaal	Dhr.	J. Laros	Roosendaal
Fam.	A. Bus-van de Vorst	Oud Gastel	Fam.	J. Lauwerijssen	Oud Gastel
Fam.	J. Buurstee	Oud Gastel	Fam.	L. van Leengoed	Oud Gastel
Dhr.	C. van Caulil	Hoeven	Mevr.	J. van Limbergen	Oud Gastel
Fam.	H. Christianen-Mies	Weert	Fam.	C. Lips	Roosendaal
Fam.	G. Clarijs	Halsteren	Dhr.	M. Lockefair	Oud Gastel
Mevr.	M. Corsmit-v.d. Lindeloof	Oud Gastel	Fam.	G. Logt	Oud Gastel
Fam.	C. Damen	Oud Gastel	Fam.	P. Luykx	Oud Gastel
Fam.	C. Damen	Oud Gastel	Mevr.	G. Luykx-Konings	Oud Gastel
Fam.	M. Danen	Oud Gastel	Fam.	Th. Luyten	Oud Gastel
Dhr.	O. Dierckxsens	Kaatsheuvel	Fam.	A. Maatjens-Buckens	Oudenbosch
Dhr.	J. Dijkers	Oud Gastel	Fam.	M. van Meer	Oud Gastel
Fam.	J.D. van Elst	Oud Gastel	Mevr.	M. van Meer-Aarsen	Oud Gastel
Fam.	F. van Etten	Oud Gastel	Fam.	A. Meesters	Leidschendam
Mevr.	C. van Gastel-Hack	Oud Gastel	Dhr.	P. Meeuwissen	Hengelo
Fam.	A.P.A Geers-Tax	Oud Gastel	Fam.	A. Meijer-Olsthorn	Oud Gastel
Fam.	D. Geleyns	Oud Gastel	Mevr.	L. Melsen	Oud Gastel
Fam.	C. Gijzen	Oudenbosch	Dhr.	W. van Merrienboer	Brasschaat
Mevr.	J. Goorden-Buurstee	Oud Gastel	Dhr.	P. van Merrienboer	Oud Gastel

Dhr.	C. van Merrienboer	Roosendaal	Fam.	F. Schellekens	Oud Gastel
Fam.	F. van Merrienboer	Oud Gastel	Fam.	A. Schepers	Oud Gastel
Fam.	F. van Merrienboer	Oud Gastel	Fam.	A.A.P.J. Schijvenaars	Oud Gastel
Fam.	H. van Merrienboer	Oud Gastel	Mevr.	P. Schijvenaars-Jacobs	Oud Gastel
Dhr.	J. Moerings	Oud Gastel	Fam.	C. Schoonen-Bierbooms	Oud Gastel
Dhr.	J. Mol	Oud Gastel	Fam.	H. Schouw	Oud Gastel
Fam.	A. Muijs	Oud Gastel	Fam.	J. Schrauwen	Stampersgat
Fam.	A. Muijs-Konings	Oud Gastel	Mevr.	W. Schrauwen-van den Bos	Oud Gastel
Fam.	A. Mulders-Konings	Oud Gastel	Mevr.	J. Schrauwen-van Aart	Oud Gastel
Fam.	G. Muys	Oud Gastel	Mevr.	J. Segers	Oud Gastel
Mevr.	C. Neelen Vermeulen	Fijnaart	Mevr.	A. Segers-de Bont	Oud Gastel
Mevr.	M. van Nispen	Roosendaal	Fam.	J. Sep	Oud Gastel
Fam.	A. Oerlemans	Oud Gastel	Dhr.	G. Slooters	Oud Gastel
Mevr.	A. van Onzenoort	Oud Gastel	Mevr.	J. Soons-Smoor	Leusden
Dhr.	J.C. Oomen	Oud Gastel	Dhr.	M. Speek	Oud Gastel
Fam.	J. van Oosterhout	Oud Gastel	Mevr.	E. van Sprundel-Perdaems	Oud Gastel
Fam.	L. van Opdorp	Oud Gastel	Fam.	C. van de Straten	Oud Gastel
Fam.	D. Ossenblok	Zegge	Fam.	G. van Staden-Akkermans	Oud Gastel
Fam.	J. Paantjens	Oud Gastel	Dhr.	C. Stange	Oud Gastel
Fam.	J. Paantjens	Oud Gastel	Fam.	A. Sweere	Oud Gastel
Mevr.	L. Paantjens-Laanen	Oud Gastel	Dhr.	J. Tak	Oud Gastel
Dhr.	L. Peeters	Oosterhout	Fam.	J. Tak-Brugelmans	Oud Gastel
Dhr.	H. Peeters	Oud Gastel	Dhr.	J. Theunissen	Oud Gastel
Fam.	P. Peeters	Oud Gastel	Dhr.	A. Timmermans	Oud Gastel
Dhr.	J.B. Peeters	Oud Gastel	Mevr.	M. Timmermans-Buys	Oud Gastel
Mevr.	W. de Peyper	Oud Gastel	Fam.	J. Traets	Wychen
Dhr.	A. van Poeyer	Oud Gastel	Fam.	M. van de Veecken	Oud Gastel
Fam.	A. van Poeyer	Oud Gastel	Fam.	C. Vermeulen	Oud Gastel
Fam.	C. Poppelaars	Oud Gastel	Fam.	J. Vermunt	Oud Gastel
Dhr.	R.M. Rademakers	Oud Gastel	Fam.	J. Verstraten	Oud Gastel
Dhr.	C. Rademakers	Oud Gastel	Fam.	C. Verstraten-Mies	Oud Gastel
Fam.	W. de Reyer	Oud Gastel	Fam.	H. Vervaart	Oud Gastel
Fam.	P. Ribbens	Bunde	Fam.	A. Voeten	Oud Gastel
Fam.	L. Ribbens	Tilburg	Fam.	F. Vogelaars	Oud Gastel
Dhr.	H. van Rijsbergen	Apeldoorn	Fam.	J. Vonk Noordegraaf	Oud Gastel
Fam.	G. van Rijsbergen	Oud Gastel	Fam.	B. Voorbraak-Goossens	Oud Gastel
Fam.	W. van Rijsbergen	Oud Gastel	Fam.	J. van de Vorst	Oud Gastel
Fam.	J. van Rijsbergen	Roosendaal	Mevr.	C. Vromans-Speek	Oud Gastel
Fam.	Q. Rijdsijk	Oud Gastel	Fam.	A. de Vugt-Balemans	Oud Gastel
Mevr.	A. Rijdsijk-Reuvers	Oud Gastel	Eerw. br.	Servaes Wagemakers	Herenthals
Fam.	M. Rockx	Oud Gastel	Fam.	J. Wagemakers-Tak	Oud Gastel
Fam.	C. Roovers	Oud Gastel	Fam.	W. Willemse-van Nispen	Oud Gastel
Mevr.	C. de Rooy-Timmermans	Oud Gastel	Fam.	D. van Zuilichem	Oud Gastel

